T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEKİNGEN KİŞİLİK BOZUKLUĞU ÖZELLİKLERİ İLE BENLİK ALGISI, ÖZ SAYGI, BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL SORUN ÇÖZME BECERİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÖRTÜK VE AÇIK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ERGİN

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEKİNGEN KİŞİLİK BOZUKLUĞU ÖZELLİKLERİ İLE BENLİK ALGISI, ÖZ SAYGI, BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL SORUN ÇÖZME BECERİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÖRTÜK VE AÇIK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ERGİN

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR

Ankara, 2022

ONAY SAYFASI

Elif ERGİN tarafından hazırlanan "Çekingen Kişilik Bozukluğu Özellikleri ile Benlik Algısı, Öz Saygı, Bağlanma Stilleri ve Sosyal Sorun Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin Örtük ve Açık Ölçüm Yöntemleriyle İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><td colspan="2">Jüri Üyesi</td><td>Kurumu</td><td>İmza</td></tr>
<tr><td colspan="2">Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul □</td><td>Red □</td></tr>
<tr><td colspan="2">Dr. Öğr. Üyesi Funda SALMAN</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul □</td><td>Red □</td></tr>
<tr><td colspan="2">Dr. Öğr. Üyesi Zehra ÇAKIR</td><td rowspan="2">Hacettepe Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul □</td><td>Red □</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Ünvan Ad Soyad

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Elif ERGİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle lisans yıllarımda kendisini tanıdığımdan beri bana kattığı her şey için değerli danışman hocam Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR'a teşekkürlerimi sunuyorum. Birçok konuda yıllardır rol model olarak gördüğüm hocamla tanıştığım için kendimi çok şanslı hissediyorum.

Yalnızca tez sürecimde değil, işe girdiğimden beri desteklerini her zaman hissettiğim Ankara Medipol Üniversitesi Psikoloji Bölümü hocalarıma gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. Bu zor süreçteki yaklaşımları ile kendilerini daima yanımda hissettim. Özellikle çok saydığım ve çok sevdiğim bölüm başkanımız Doç. Dr. Cemile Müjde ATABEY'in eğitimimin ve kendimi geliştirmemin her şeyin önünde olduğunu bana her zaman hatırlatması benim için çok kıymetliydi. Akademiye Müjde Hoca gibi bir hocamın yanında giriş yapmış olmaktan ve Müjde Hoca gibi birinin hayatımda olmasından büyük mutluluk duyuyorum.

Tezimle ilgili yetemediğim bir noktada yardımını esirgemeyen sevgili ağabeyim Emre ERGİN'e ve hem yaptığımız fikir alışverişleri hem de yapabileceğime dair bana verdiği motivasyon için çok sevdiğim eşi Elif Sena ERGİN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Kurmuş olduğu bir nevi çevrim içi kütüphane sayesinde başkalarıyla birlikte ders çalışabilmemi sağlayarak tezimi yazmamda çok büyük desteği olan arkadaşım Thalia'ya ve bu platformda birlikte ders çalıştığım tüm arkadaşlarıma bana eşlik ettikleri için çok teşekkür ediyorum.

Hayatımın her anında olduğu gibi tez sürecinde de desteklerini her daim hissettiğim, hayatımı kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapan, çok sevdiğim anneciğim Fatma ERGİN'e ve babacığım Mustafa ERGİN'e ne kadar teşekkür etsem az kalacaktır. Yine de bir kez de buradan teşekkürlerimi sunmak istiyorum. İyi ki yanımdasınız.

Son olarak tüm zorluklara rağmen pes etmediğim için kendime teşekkür ediyorum. Allah'ın yardımıyla hem pandemi gibi beni çok zorlayan bir sürece hem de yaşadığım başka problemlere rağmen çalışmak için ideal anı beklemeden sürekli çalıştığım, kendimi hayal kırıklığına uğratmadığım, inandığım gibi başardığım için çok mutlu ve gururluyum. Elhamdülillah.

"İnsana ancak çalıştığının karşılığı vardır. (53/39)"

ÖZET

Çekingen Kişilik Bozukluğu Özellikleri ile Benlik Algısı, Öz Saygı, Bağlanma Stilleri ve Sosyal Sorun Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin Örtük ve Açık Ölçüm Yöntemleriyle İncelenmesi

Tüm kişilik bozukluklarında olduğu gibi, ÇKB de bireyin hayatının tamamını etkileyebilen güçlüklere sebep olmaktadır. Buna rağmen ÇKB'nin sessiz ve içe dönük doğası fark edilmesini zorlaştırmaktadır. ÇKB'si olan bireylere sağlanabilecek desteğin ÇKB'yi daha iyi anlamaktan geçtiği düşünülmekte; ancak alanyazının ÇKB konusunda eksik olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı ÇKB özellikleri ile ÇKB-uyumlu benlik algısı, öz saygı, bağlanma stilleri ve sosyal sorun çözme becerisi arasındaki ilişkinin, açık ve örtük ölçüm araçları kullanılarak incelenmesidir. Ayrıca ÇKB-uyumlu benlik algısını örtük olarak ölçmek amacıyla Çekingen Kişilik Örtük Çağrışım Testi'nin geliştirilmesi ve kullanılabilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Türkiye'nin farklı illerinden 18 yaş ve üstü toplam 374 kişi gönüllü olarak katılmış, dışlama kriterlerine göre yapılan eleme sonucunda 365 kişinin verisi araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada açık ölçüm olarak katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi bilgilerini edinmek için demografik bilgi formu, C kümesi kişilik bozuklukları özelliklerini ölçmek amacıyla CATI+TR KF C kümesi alt ölçekleri, bağlanma stillerini ölçmek amacıyla İlişki Anketi, öz saygıyı ölçmek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, sosyal sorun çözme becerisini ölçmek amacıyla ise Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formu kullanılmıştır. Örtük ölçüm olarak ÖÇT'nin araştırma kapsamında ÇKB-uyumlu benlik algısını ölçmek amacıyla uyarlanan versiyonu Çekingen Kişilik ÖÇT kullanılmıştır. Öncelikle Çekingen Kişilik ÖÇT geliştirilmiş, daha sonra çevrim içi olarak veri toplama aşamasına geçilmiştir. Bu aşamadan sonra ilk olarak sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, güvenli bağlanma, korkulu bağlanma ve çekingen kişilik (ÇK) özellikleri ölçümlerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde değişip değişmediği MANOVA yapılarak incelenmiştir. Bu analize göre erkeklerin kadınlardan öz saygı ve güvenli bağlanma değişkenlerinde anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, güvenli ve korkulu bağlanmanın çekingen kişilik seviyelerine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için ikinci bir MANOVA yapılmıştır. Bu analize göre çekingen kişilik özellikleri gruplarında dahil edilen tüm değişkenler açısından anlamlı bir farklılaşma olduğu; yüksek çekingen kişilik seviyesi grubunun daha düşük seviyede öz saygıya, sosyal sorun çözme becerisine ve

güvenli bağlanmaya, bunun yanında daha yüksek seviyede korkulu bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür. Daha sonra ANOVA ile çekingen kişilik seviye gruplarının ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skor açısından farklılaşmaları incelenmiştir. Bu analize göre yüksek seviye çekingen kişilik özellikleri gösteren bireylerin orta ve düşük seviyelerdekilere göre daha yüksek D-skora sahip oldukları görülmüştür. Yapılan diğer ANOVA, bağlanma stillerine göre gruplandırılan bireylerin çekingen kişilik özellikleri seviyeleri açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını incelemek için gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda korkulu ve saplantılı bağlanan bireylerin güvenli ve kayıtsız bağlananlara göre daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdikleri bulunmuştur. Son olarak sosyal sorun çözme becerisi alt ölçeklerinin, ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skorun ve ayrıca güvenli bağlanmaya kıyasla güvensiz bağlanma stillerinin çekingen kişilik özelliklerini yordayıcılığı çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde çekingen kişilik özelliklerini sosyal sorun çözme becerisi alt ölçeklerinden RPCPOY'un negatif yönde; POSY ve ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skorun ise pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla RPCPOY seviyesi yüksek olan bireylerin daha az çekingen kişilik özelliklerine sahip olduğu; POSY ve D-skorları daha yüksek bireylerin ise daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan dikkatsiz/dürtüsel tarz için de negatif yönde bir hipotez olmasına rağmen anlamlı sonuç bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca yapılan bu çoklu regresyon analizi sonucunda korkulu ve saplantılı bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere göre ortalama olarak daha fazla çekingen kişilik özelliklerine sahip olduğu bulunmuştur. Çekingen Kişilik ÖÇT'den elde edilen D-skor ile yapılan ANOVA ve çoklu regresyon analizi bulgularının beklendiği gibi anlamlı çıkması sonucunda ölçüm aracının amaçlandığı gibi ÇKB-uyumlu benlik algısını ölçmek için kullanılabileceği sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Sonuç olarak araştırma bulgularının ÇKB'nin anlaşılmasına katkı sağladığı ve bu sayede ÇKB'ye müdahale hakkında fikir verebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda Çekingen Kişilik ÖÇT'nin geliştirilmesi ile daha önce kullanılmamış bir alanda ÖÇT kullanımı gerçekleştirilmiş ve gelecek çalışmalar için yol gösterici olabilecek öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, benlik algısı, çekingen kişilik bozukluğu, çekingen kişilik özellikleri, örtük çağrışım testi, öz saygı, sosyal sorun çözme becerisi.

ABSTRACT

Investigation of the Relationship between Avoidant Personality Disorder Traits and Self-Image, Self-Esteem, Attachment Styles and Social Problem Solving Skills Using Implicit and Explicit Measurement Methods

As with all personality disorders, APD causes difficulties that can affect an individual's entire life. However, its silent and withdrawn nature makes it difficult to be noticed. It is thought that the support that can be provided to individuals with APD requires a better understanding of APD; but it is seen that the literature is lacking in the subject of APD. Therefore, the aim of this study is to examine the relationship between APD traits and APD-congruent self-image, self-esteem, attachment styles, and social problem-solving skills, using explicit and implicit measurement tools. In addition, it was aimed to develop and test the usability of the Avoidant Personality Implicit Association Test in order to implicitly measure APD-congruent self-image. A total of 374 people aged 18 and over from different provinces of Turkey voluntarily participated in the research, and as a result of the elimination made according to the exclusion criteria, the data of 365 people were included in the research. In the research, as explicit measures, demographic information form to obtain information such as age, gender, education level of the participants, CATI+TR KF C cluster subscales to measure C cluster personality disorders traits, the Relationship Questionnaire to measure attachment styles, the Rosenberg Self-Esteem Scale to measure self-esteem, and the Social Problem Solving Inventory-Short Form to measure social problem-solving skills were used. As an implicit measure, version of the IAT that was adapted within the scope of this research, called as the Avoidant Personality IAT, was used to measure APD-congruent self-image. First of all, the Avoidant Personality IAT was developed, then the online data collection was started. After this stage, MANOVA was conducted to determine whether the measures of social problem solving skills, self-esteem, secure attachment, fearful attachment and avoidant personality traits changed significantly by gender. According to this analysis, it was seen that males significantly scored higher than females in the variables of self-esteem and secure attachment. A second MANOVA was conducted to examine whether social problem solving skill, self-esteem, secure and fearful attachment differed significantly according to avoidant personality levels. According to this analysis, it was seen that there is a significant difference in terms of all variables included within the avoidant personality traits groups and the high avoidant personality group had lower self-esteem, social problem-solving skills, and secure attachment, as well as higher levels of fearful attachment. Then, with ANOVA,

the differences of the avoidant personality level groups in terms of D-score, which indicates the APD-congruent self-image, were examined. According to this analysis, individuals with high-level avoidant personality traits were found to have higher D-scores than those with medium and low-level APD personality traits. Another ANOVA was conducted to examine whether the individuals grouped according to their attachment styles differ in terms of their avoidant personality traits. As a result of the analysis, it was found that individuals with fearful and preoccupied attachment showed more avoidant personality traits than those with secure and dismissive attachments. Finally, the subscales of social problem-solving skills, the D-score that indicates APD-congruent self-image, and insecure attachment styles compared to secure attachment style were tested to measure their predicting of avoidant personality traits with multiple regression analysis. When the results of the regression analysis are examined, it was seen that rational problem solving – positive problem orientation, which is one of the subscales of social problem-solving skills significantly predicts avoidant personality traits in the negative direciton; negative problem orientation and D-score, which indicates APD-congruent self-image positively and significantly predict avoidant personality traits. Therefore, it is understood that individuals with high rational problem solving – positive problem orientation levels have less avoidant personality traits; individuals with higher negative problem orientation and D-scores show more avoidant personality traits. On the other hand, although there was a hypothesis in the negative direction for the impulsive/careless style, it was seen that there was no significant result. In addition, as a result of this multiple regression analysis, it was found that individuals with fearful and preoccupied attachment had more avoidant personality traits on average than individuals with secure attachment. Owing to expectedly significant results of the ANOVA and multiple regression analyzes made with the D-score obtained from the Avoidant Personality IAT, it was concluded that the measurement tool could be used to measure the APD-congruent self-image as intended. The findings were discussed within the framework of the relevant literature. As a result, it is thought that the research findings contribute to the understanding of APD and thus give an idea about the intervention to APD. At the same time, with the development of the Avoidant Personality IAT, IAT was used in an area that had not been used before, and suggestions that could guide future studies were presented.

Keywords: Attachment, avoidant personality disorder, avoidant personality traits, implicit association test, self-esteem, self-image**,** social problem-solving skill.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT iii

İÇİNDEKİLER v

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ viii

ŞEKİLLER DİZİNİ ix

TABLOLAR DİZİNİ x

1. GİRİŞ 1

1.1. Kişilik ve Kişilik Bozukluğu 1

1.2. Çekingen Kişilik Bozukluğu 3

1.2.1. Sosyal Yakınlık İsteği ve Önündeki Engeller 5

1.2.2. Kirpi İkilemi 7

1.2.3. Disfori ve Kaçınma 8

1.2.4. Duygulanım Değişkenliği ve Aleksitimi 9

1.2.5. Bilgi İşleme Süreçleri 10

1.3. Öz Saygı 10

1.3.1. Öz Saygı ve Çekingen Kişilik Bozukluğu 11

1.4. Sosyal Sorun Çözme Becerisi 13

1.4.1. Sosyal Sorun Çözme Becerisi ve Çekingen Kişilik Bozukluğu 15

1.5. Bağlanma 15

1.5.1. Bağlanma ve Çekingen Kişilik Bozukluğu 18

1.6. Benlik Algısı 20

1.6.1. Benlik Algısı ve Çekingen Kişilik Bozukluğu 20

2. YÖNTEM 23

2.1. Katılımcılar 23

2.2. Veri Toplama Araçları 24

2.2.1. Açık Ölçüm Araçları 24

2.2.2. Örtük Ölçüm Aracı 28

2.3. İşlem 36
2.4. Veri Analizi 37
3. BULGULAR 38
3.1. Çalışmadaki Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri 38
3.2. Çalışmadaki Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizleri 39
3.3. Çeşitli Değişkenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) 44
3.3.1. Normallik ve Uç Değer Analizi 44
3.3.2. Doğrusallık, Çoklu Doğrusallık, Varyans-Kovaryans Matrislerinin Homojenliği 44
3.3.3. Analiz Sonuçları 45
3.4. Çeşitli Değişkenlerin Çekingen Kişilik Özellikleri Seviyelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) 46
3.4.1. Normallik ve Uç Değer Analizi 46
3.4.2. Doğrusallık, Çoklu Doğrusallık, Varyans-Kovaryans Matrislerinin Homojenliği 46
3.4.3. Analiz Sonuçları 47
3.5. Çekingen Kişilik Özelliklerinin Seviyeleri ve ÇKB Uyumlu Benlik Algısına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) 48
3.6. Çekingen Kişilik Özellikleri Seviyeleri ve Eşli Blok Ortalamalarına İlişkin Karma Desenli Varyans Analizi (Mixed ANOVA) 49
3.7. Bağlanma Stilleri ve Çekingen Kişilik Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) 51
3.8. Çekingen Kişilik Özellerini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizinin Sonuçları 52
4. TARTIŞMA 55
4.1. Cinsiyete Göre Bulunan Farklılıkların Değerlendirilmesi 56
4.2. Yapılan Analizlerin Değişkenler Çerçevesinde Ele Alınması 56
4.2.1. Bağlanma 57
4.2.2. Sosyal Sorun Çözme Becerisi 59

4.2.3. ÇKB-Uyumlu Benlik Algısı ve Çekingen Kişilik ÖÇT 60
4.2.4. Öz Saygı 62
4.3. Çekingen Kişilik Bozukluğunda Var Olması Muhtemel Döngü 62
4.4. İhmal Edilmiş Bozukluk: Çekingen Kişilik Bozukluğu 64
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler 65
5. SONUÇ 67
6. KAYNAKÇA 69
7. EKLER 87
EK-1. Demografik Bilgi Formu 87
EK-2. Coolidge Axis II Inventory – Plus Türkçe Kısa Form (CATI+ TR KF) C Kümesi Kişilik Bozuklukları Alt Ölçekleri 88
EK-3. İlişki Anketi 90
EK-4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 91
EK-5. Sosyal Problem Çözme Envanteri- Kısa Formu (SPÇE-KF) 92
EK-6. Çekingen Kişilik ÖÇT Kelime Seçimi Listeleri 94
EK-7. Çekingen Kişilik ÖÇT'de Kullanılan Kelimeler 97
EK-8. Çekingen Kişilik ÖÇT Akış Şemaları 98
EK-9. Çekingen Kişilik ÖÇT Yönergeler ve Blok Ekran Görüntüleri 99
EK-10. Etik Kurulu Onayı 105

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA: Varyans Analizi

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği

BKB: Bağımlı Kişilik Bozukluğu

CATI+TR KF: Coolidge Eksen II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Form

ÇK: Çekingen Kişilik

ÇKB: Çekingen Kişilik Bozukluğu

DDT: Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz

DSM: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ICD: Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması

KB: Kişilik Bozukluğu

KT: Kaçınan Tarz

MANOVA: Çok Değişkenli Varyans Analizi

OKKB: Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu

ÖÇT: Örtük Çağrışım Testi

POSY: Probleme Olumsuz Yönelim

RPCPOY: Rasyonel Problem Çözme – Probleme Olumlu Yönelim

SKB: Sınırda Kişilik Bozukluğu

SPÇE-KF: Sosyal Problem Çözme Envanteri – Kısa Formu

VIF: Varyans Enflasyon Faktörü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çekingen kişilik ÖÇT uyaran gösterimi şeması 32
Şekil 2. Çekingen kişilik ÖÇT eşli uyumlu blok ekran görüntüsü, ben – ben değil 34
Şekil 3. Çekingen kişilik ÖÇT hatalı cevap verildiğinde gösterilen ekran görüntüsü 34
Şekil 4. Çekingen kişilik ÖÇT eşli uyumlu blok ekran görüntüsü, ÇK – ÇK değil 34
Şekil 5. D-skor hesaplaması formülü 36
Şekil 6. Çekingen kişilik özelliklerine göre D-skor ortalamaları grafiği 49
Şekil 7. ÇK seviye gruplarına göre uyumlu ve uyumsuz bloklardaki tepki süreleri farklılıkları 51
Şekil 8. Çekingen kişilik bozukluğunda var olması muhtemel döngü 64

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. DSM-5 çekingen kişilik bozukluğu tanı kriterleri 4
Tablo 2. Demografik bilgilere ilişkin betimsel istatistikler 24
Tablo 3. ÖÇT – D skorun hesaplama adımları 36
Tablo 4. Kullanılan ölçeklerin ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve cronbach α değerleri 39
Tablo 5. Değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları 41
Tablo 6. Cinsiyet farklılıkları ile ilgili yapılan MANOVA'ya ilişkin bilgiler 45
Tablo 7. Çekingen kişilik grupları ile yapılan MANOVA'ya ilişkin detaylı bilgiler 48
Tablo 8. Çekingen kişilik özellikleri gruplarının D-skor farklılıklarının incelenmesi 49
Tablo 9. Çekingen kişilik özellikleri gruplarının uyumlu ve uyumsuz bloklardaki tepki süreleri farklılıklarının incelenmesi 50
Tablo 10. Çekingen kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri gruplarına göre farklılaşmasının incelenmesi 52
Tablo 11. Çekingen kişilik özelliklerini yordayan değişkenlere ilişkin regresyon analizinin sonuçları 54

1. GİRİŞ

"Son derece kırılgan bir hayat biçimi" (s. 17, Borgna, 2014/2020) olarak tanımlanan çekingenliğin, bir kişilik bozukluğu (KB) olarak incelenmesi durumunda hayatın tümünü etkileyen, kişilerarası ilişkileri sekteye uğratan ve işlevselliği düşüren bir doğasının olduğu görülmektedir. Buna rağmen bu bozukluk "ihmal edilen bozukluk" (Weinbrecht ve ark., 2016) olarak tanımlanacak kadar az araştırılmaktadır. Çekingen kişilik bozukluğu (ÇKB) olan bireylere fayda sağlayacak yolların görülebilmesi için öncelikle ÇKB'nin iyi anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ÇKB'nin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin çalışılmasına karar verilmiş; ayrıca klinik psikolojide az kullanıldığı bilinen Örtük Çağrışım Testinin ÇKB-uyumlu benlik algısını ölçmek amacıyla uyarlaması yapılarak Çekingen Kişilik ÖÇT oluşturulmuştur.

Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde kişilik, KB ve ÇKB hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Daha sonra öz saygı, sosyal sorun çözme becerisi, bağlanma, benlik algısı değişkenleriyle ilgili bilgi sunulmuş ve bu değişkenlerin ÇKB ile beraber ele alındığı çalışmalara ilişkin alanyazın bilgisi verilmiştir. Son olarak çalışmanın amacına ve hipotezlerine değinilmiştir.

1.1. Kişilik ve Kişilik Bozukluğu

Kişilik, her bir bireyin çevreyle etkileşimini ve olaylar karşısında verdiği tepkileri şekillendiren, bireyi diğerlerinden farklılaştıran kendine has özellikleri ile değişmeyen duygu, düşünce ve davranış örüntüleri olarak tanımlanmaktadır (Nevid ve ark., 2018/2020; Öztürk ve Uluşahin, 2018). Kişilik bozuklukları, bahsedilen bu tutarlı örüntülerin bireylerin işlevselliklerini bozacak şekilde abartılı veya sapmış olduğu, hayatlarında sıkıntıya ve uyum sorunlarına yol açtığı halde bozukluğa sahip olan bireyler tarafından genellikle ego-sintonik (benliğe uyumlu) olarak görülen bozukluklardır (Nevid ve ark., 2018/2020; Öztürk ve Uluşahin, 2018).

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı'nın (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders [DSM], Amerikan Psikiyatri Birliği [APA], 2013) son

versiyonunda (DSM-5) KB, zaman içinde değişiklik göstermeyen, katı, sıkıntıya yol açan, kültürel beklentilerin belirgin şekilde dışında kalan içsel deneyim ve davranış örüntüleri olarak tanımlanmıştır. DSM-5'te üç küme olarak kategorilendirilen kişilik bozukluklarında A kümesi paranoid, şizoid, şizotipal kişilik bozukluklarından; B kümesi antisosyal, sınırda, histrionik ve narsisistik kişilik bozukluklarından oluşmaktadır. Çalışmada ele alınan ÇKB ise bağımlı ve obsesif kompulsif kişilik bozukluğu (OKKB) ile birlikte C kümesinde yer almaktadır. APA (2013) tarafından genellikle A kümesi KB olan bireylerin garip ve ayrıksı; B kümesi KB olan bireylerin dengesiz, dramatik ve duygusal; C kümesi KB olan bireylerin ise kaygılı ve ürkek olarak görüldükleri belirtilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ, 2022) Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması güncel versiyonunda (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 11. Revizyon [ICD-11]) KB'nin uzun süre devam eden, benliğin kimlik, öz-değer gibi çeşitli alanlarının işleyişindeki problemler ve/veya kişiler arası işlevsellikte bozulma ile karakterize olduğu belirtilmiştir. DSÖ tarafından bu versiyonda KB'nin kişilik işlevselliğindeki bozulmanın derecesine göre değerlendirilmesi gerektiği fikri ortaya konularak hafif, orta ve şiddetli şeklinde bir kategorilendirmeye gidilmiştir. Ayrıca tanı koyulurken şiddet seviyesinin yanında yararlanılabilecek sınırda (borderline) örüntüsü ile olumsuz duygulanım (negative affectivity), disinhibisyon, disosiasyon (dissociality), mesafelilik (detachment) ve düzenli olma ile aşırı meşguliyet, mükemmeliyetçilik, kontrolcülük gibi özellikleri kapsayarak OKKB ile örtüştüğü ifade edilen (Gecaite-Stonciene ve ark., 2021) anankastik kişilik özellikleri ele alınmıştır.

Kişilik bozukluklarının yaygınlığı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Torgersen ve arkadaşları (2001) tarafından Norveç'te yapılan çalışmada %13,4, Amerikalı yetişkinlerle yapılan çalışmalarda ise yaklaşık %14,8 (Grant ve ark., 2004) ve %9 (Samuels ve ark., 2002) oranlarının bulunduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde Yetiş (2010) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada KB yaygınlık oranın %13, Şenyuva (2007) tarafından klinik olmayan yetişkin örneklem ile yapılan çalışmada oranın %13,8 olarak bulunduğu görülmektedir.

Kişilik bozukluklarının işlevselliği önemli ölçüde düşürdüğü yapılan çalışmalar sonucunda görülmektedir. Örneğin, Andreoli ve arkadaşları (1989) tarafından yapılan bir çalışmada yatılı tedavi gören, kaygı bozuklukları, şizofrenik bozukluklar gibi bozuklukları kapsayan Eksen I bozukluğu (DSM-III-R'a göre, APA, 1987) olan hastalarda KB komorbiditesinin tedaviyi etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Çalışma sonucunda kişilik

bozukluklarının, yatarak tedavi gören psikiyatri hastaları için yavaş iyileşme, düşük tedavi uyumu ve uzun süreli psikososyal riskin önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Takip çalışmalarında da KB olan hastaların daha düşük sosyal işlevselliğe sahip oldukları görülmüştür. 2 yıl içinde yapılan takip çalışmasında KB olan hastaların kişilerarası ilişkilerinin anlamlı derece daha dengesiz veya daha bozulmuş olduğu belirtilmiştir. Shea ve arkadaşları tarafından 1990 yılında yapılan bir çalışmada da ayakta tedavi gören 239 majör depresif bozukluğu olan katılımcı ile çalışılmıştır. 16 haftalık tedavi koşullarına seçkisiz olarak atanan katılımcıların %74'ünde KB olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda KB olan bireylerin sosyal işlevsellik açısından KB olmayanlara göre anlamlı derece daha az gelişme gösterdikleri bulunmuştur. Casey ve Tyrer (1990) tarafından yapılan çalışma da bunu destekler niteliktedir. Çalışmada KB tanısı olan kişilerin olmayanlara göre daha fazla sosyal işlev bozukluğu yaşadığı bulunmuştur.

1.2. Çekingen Kişilik Bozukluğu

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre çekingen kelimesi "Her şeyden çekinen, ürkek, tutuk (kimse), muhteriz" olarak ele alınmaktadır. Psikiyatrist yazar Borgna (2014/2020) tarafından ise çekingenlik daha önce de bahsedildiği gibi "son derece kırılgan bir hayat biçimi" (s. 17) olarak tanımlanmıştır. KB olarak düşünüldüğünde ise ÇKB olarak ele alınmadan önce benzer bir kişilik örüntüsünü ifade etmek için kullanılan farklı kavramlar olduğu görülmektedir. Daha önce Horney (1945) tarafından kişinin kendisinden ve diğerlerinden uzaklaştığı, insanlarla ilişki kurmanın dayanılmaz bir gerginlik yarattığı ve tek başınalığın bundan kaçmak için kullanıldığı durumu anlatmak için "ayrık insan (detached person)" kavramı ortaya atılmıştır. Horney'e göre bu insanlarda tüm hislerini bastırma, hatta varlıklarını bile inkar etme eğilimi vardır. Ayrıca Fenichel (1945) tarafından ortaya atılan, kaygıyla aşırı ve korkulu şekilde kaçınarak baş etme eğilimi olan bireyler için kullanılan "fobik karakter" kavramının da ÇKB ile benzer noktalarının bulunduğu görülmektedir. Çekingen kişilik (avoidant personality) ifadesi ise ilk kez Millon (1969, akt. Beck ve ark., 2004) tarafından aktif bir şekilde sosyal ilişkilerden kaçınan insanları adlandırmak amacıyla kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan bozukluğun Türkçe alanyazında ÇKB yanında kaçıngan kişilik bozukluğu olarak da ele alındığı görülmektedir. Ancak DSM-5'in Köroğlu tarafından yapılan Türkçe çevirisinde (APA, 2013/2013) çekingen kişilik bozukluğu ifadesi seçildiği için çalışmada da bu şekilde ele alınmasına karar verilmiştir.

Günümüzden kırk iki yıl önce DSM (DSM-III, APA, 1980) tanı kategorilerine dahil edilen ÇKB'nin DSM-5'te (APA, 2013) erken yetişkinlikte başlayan ve birçok farklı bağlamda görülen, yetersizlik hisleri, olumsuz değerlendirilmeye karşı aşırı duyarlılık ve sosyal durumlarda çekingenlikle karakterize olan kalıcı bir örüntü olarak tanımlandığı görülmektedir. DSM-5'e göre ÇKB tanısının koyulması için Tablo 1'de verilen tanı kriterlerinin en az dördünün bulunması gerekmektedir.

Tablo 1. DSM-5 çekingen kişilik bozukluğu tanı kriterleri (APA, 2013 s. 672; APA, 2013/2013, s. 334)

Çekingen Kişilik Bozukluğu Tanı Kriterleri
1. Eleştiri, onaylanmama ya da reddedilme korkusu nedeniyle kişilerarası temasta bulunmanın önemli olduğu mesleki aktivitelerden kaçınır.
2. Hoşlanılacağından emin olmadığı sürece insanlarla bağ kurmakta isteksizdir.
3. Utandırılma veya alay edilme korkusu nedeniyle yakın ilişkilerde tutuk davranır.
4. Sosyal durumlarda zihni, eleştirilme ve istenmeme ile meşguldür.
5. Yetersizlik hisleri nedeniyle yeni kişilerarası durumlardan geri durur.
6. Kendisini sosyal olarak beceriksiz, kişisel olarak çekici olmayan veya diğerlerinden aşağıda olarak görür.
7. Kişisel riskler alma ya da yeni bir aktiviteye dahil olma konusunda utanç verici olabileceği için alışılmadık derecede isteksizdir.

Yaygın kullanılan diğer bir sınıflandırma sistemi olan ICD-11'de (DSÖ, 2022) ise yukarıda da bahsedildiği gibi KB kategorileri KB'nin şiddetinin göz önünde bulundurulmasıyla oluşturulmuştur. Son versiyonda yapılan bu değişiklikler sonucunda direkt olarak bir ÇKB kategorisinin veya ÇKB'ye karşılık gelecek herhangi bir kategorinin olmadığı görülmektedir. Ancak ICD-10'da (DSÖ, 2010) bozukluk Endişeli (Çekingen) Kişilik Bozukluğu (F60.6) olarak ele alınmış ve şu şekilde açıklanmıştır:

Endişe, gerginlik, güvensizlik ve aşağılık hisleri ile karakterize olan kişilik bozukluğudur. Sevilme ve kabul edilme ile ilgili sürekli bir arzu, sınırlı kişisel bağlar ile reddedilmeye ve eleştiriye karşı aşırı duyarlılık, gündelik durumlardaki potansiyel tehlikeleri ve riskleri sürekli olarak abartarak belirli aktivitelerden kaçınma eğilimi mevcuttur.

ÇKB'nin de yer aldığı yaygınlık çalışmaları gözden geçirildiğinde bozukluğun yaygınlığı ile ilgili %0.8 (Coid ve ark., 2006), %2.36 (Grant ve ark., 2004) ve %5 (Torgersen ve ark., 2001) olmak üzere farklı oranlara rastlanmaktadır. ÇKB oranlarında cinsiyete göre bir farklılık bildirilmemektedir (APA, 2013; Torgersen ve ark., 2001).

1.2.1. Sosyal Yakınlık İsteği ve Önündeki Engeller

Çekingen kişilik bozukluğunun esas özelliği kişilerarası yakın ilişkiler için yoğun bir istek ile birlikte sosyal temasla ilgili sürekli korku ve buna eşlik eden sosyal kaçınma, izolasyon ve geri çekilmedir (Millon, 1991; Millon ve ark., 2004). Millon'a (1981) göre ÇKB olan bireylerin iç gözlem (introspection) ve öz bilinç (self-conscious) düzeyleri aşırı derecede yüksektir ve kendilerini genellikle diğer insanlardan farklı görmektedirler. Bu bireyler, iletişim kurduklarında karşılarındaki kişilerin yüz ifadeleri veya beden dillerinden çok kendi içsel olumsuz duygu, düşünce ve fizyolojik tepkilerine odaklanma eğilimindedirler (Beck ve ark., 2004).

Millon (1981) tarafından ÇKB olan bireylerin genellikle kendi kimliklerinden ve kendilik değerlerinden (self-worth) emin olmadıkları, kendilerini sosyal anlamda yetersiz veya aşağıda gördükleri belirtilmiştir. ÇKB'si olan bir kişi aşırı duyarlılığının (hypersensitivity) biriyle yakınlaşacak kadar üstesinden gelse bile kişinin yetersizliğiyle ilgili inançları kendisi gibi davranmamasına neden olmaktadır (Millon ve ark., 2004). ÇKB olan bireyler bir şekilde ilişki kurduklarında bu ilişkiyi sürdürmek için karşıdaki kişiyi sürekli memnun etmeleri ve hiç hata yapmamaları gerektiği varsayımlarına sahiptirler (Beck ve ark., 2004). Millon ve arkadaşları (2004) tarafından belirtildiğine göre ÇKB'de ilişkinin gelişimi için gerekli olan öz bilinçli bir bağlılık ve kendiliğindenlik arasındaki denge sağlanamaz; çünkü kişi aslında her insanda bulunabilen hatalar ve eksikliklerle ilgili aşırı farkındalığa (hyperaware) sahiptir. Bu nedenle gerçek benliğini dışarı yansıtmaktan korkar, kimsenin onu gerçekten sevemeyeceğini, sevse bile bunun sadece kendisinin gizleme becerisinden kaynaklanacağını düşünür ve bu durum neredeyse tüm sosyal durumlar için geçerlidir (Beck ve ark., 2004; Millon ve ark., 2004). Beck ve arkadaşları (2004) tarafından bu durumun olumlu kişilerarası ilişkilerin de ÇKB olan bireyler için güvenli bir liman sağlamayacağı, çünkü bu bireylerin olumlu ilişkilerde bile reddedilme ile ilgili bir beklenti taşımaya devam edecekleri belirtilmiştir. Araştırmacılara göre bu bireyler "Eğer biri benden hoşlanıyorsa, bu gerçek beni henüz görmediği anlamına gelir.

Beni tanır tanımaz, reddedileceğim. Bu olmadan önce uzaklaşırsam benim için daha iyi olur." düşüncesine sahiptirler.

Cumming ve arkadaşları (2013) tarafından ÇKB semptomlarının düşük kişilerarası yeterlikle ilişkili olduğu bulunmuş olsa da yapılan bir çalışmada ÇKB ile diğer kişilik bozuklukları arasında duygusal bağ kurma isteği açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (West ve ark., 1995). Gadassi ve arkadaşları (2014) tarafından da ÇKB'si olan bireylerin sosyal yakınlık kurduklarında olumlu duygulanım seviyelerinin yalnız oldukları duruma göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak bu bireylerin olumlu duygulanımın yanında utanç ve kaygı seviyelerinde de artış olduğu ifade edilmiştir (Gadassi ve ark., 2014). Yapılan bir başka çalışmada da ait olma ihtiyacının ve içselleştirilmiş utancın yüksek olmasının çekingen kişilik özelliklerinin yordayıcısı olduğu belirtilmiştir (Winarick ve Bornstein, 2015).

Yukarıda bahsedilen çalışmalar ışığında ÇKB'nin istemli bir sosyal izolasyon ya da içedönüklükle bir görülmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yapılan bir başka çalışmada ÇKB'nin de dahil olduğu C kümesi kişilik bozuklukları, kişiliğin bilişsel boyutları olan sosyotropi, otonomi ve işlevsel olmayan tutumlar açısından değerlendirilmiştir (Nordahl ve Stiles, 2000). Ele alınan sosyotropi kavramı bireyin başkalarıyla olan ilişkilerinde aşırı yatırım yapması olarak açıklanmıştır (Beck, 1983, akt. Bieling ve ark., 2000; Sato ve McCann 2007). ÇKB'nin sosyotropinin başkalarını memnun etme ve onaylanmama ile ilgili kaygı alt ölçekleri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ÇKB işlevsel olmayan tutumlar ile de ilişkili bulunmuştur. Buradan da hareketle aslında ÇKB olan bireylerin dışarıdan sanılabileceği gibi insanları "umursamadıkları" değil, "olması gerektiğinden fazla umursadıkları" için uzak durma davranışını seçtikleri düşünülmektedir. Millon ve arkadaşları (2004) tarafından ortaya atılan şu ifade önemlidir (s. 190): "Genellikle bu patolojiyi diğerlerini dışarda bırakmak ile ilişkili görmekteyiz, aslında çekingenlerin aldıkları tedbirler kendilerini içeri hapsetmek içindir.". Araştırmacılara göre bireylerin bunu yapmalarındaki amaç, kendilerinden ne kadar küçük bir parçayı açığa vururlarsa dışarıdan saldırıya uğrayabilecek o kadar küçük bir alan bıraktıklarını düşünmeleridir (Millon ve ark., 2004).

ÇKB olan bireylerin mevcut durumlarından memnun olmadıkları ancak bu durumu kendi çabalarıyla değiştiremeyeceklerine inandıkları ifade edilmiştir (Beck ve ark., 2004). Bu bireylerin gelecekleriyle ilgili hüsnükuruntularının (wishful thinking) olabileceği, bir gün birdenbire mükemmel ilişkinin veya mükemmel işin kendi çabalarından bağımsız olarak ortaya çıkacağına inanıyor olabilecekleri öne sürülmüştür (Beck ve ark., 2004). Diğer birçok KB'de görüldüğü gibi hayat koşullarında olumlu değişimler ve gelişmeler ÇKB olan bireyler için de

oldukça zordur, çünkü kişisel gelişim bir derece risk taşımaktadır (Millon ve ark., 2004). Gelişme ve değişmeye karşı bu duruşun işlevselliklerindeki azalmaya da sebep olduğu düşünülmektedir. Skodol ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan bir çalışmada ÇKB olan bireylerin major depresif bozukluğu olan bireylere göre işlevselliklerinde daha fazla bozulma yaşadıkları bulunmuştur.

Meyer (2002) tarafından ÇKB'de bir döngünün olabileceğinden söz edilmiştir. ÇKB'de ortaya çıkan savunmacı geri çekilmenin bireylerin yakınlık kurmayla ilgili isteklerini yerine getirememelerine neden olacağı ve bunun da düşük öz saygıyı beraberinde getireceği belirtilmiştir (Meyer, 2002). Sonuç olarak kişinin kendisi hakkında sahip olacağı bu olumsuz düşünceler ve olumsuz duygulanımın kişiler arası güçlükleri besleyeceğini belirten Meyer, bu örüntünün bir döngü haline geleceğini ve bu döngü nedeniyle bireylerin kendilerini savunmaya alarak sosyal durumlardan uzak durmayı tercih edeceklerini öne sürmüştür.

1.2.2. Kirpi İkilemi

İlk olarak Alman filozof Schopenhaur'ın 1851'de yazdığı kısa öyküsünde ortaya çıkan (akt. Freud 1921/2011) ve daha sonra Freud (1921/2011) tarafından da ele alınan kirpi ikilemi (porcupine dilemma) metaforunun ÇKB özelinde yorumlanabileceği düşünülmektedir. Freud'un aktardığına göre metaforu ortaya çıkaran hikaye şu şekildedir:

Bir grup kirpi, soğuk bir kış gününde, birbirlerinin sıcaklığından faydalanmak ve böylece donarak ölmekten kurtulmak için dip dibe toplaştılar. Ama çok geçmeden dikenleri birbirlerine değdi, bu da onların yeniden dağılmalarına neden oldu. Daha sonra sıcaklık ihtiyacı onları yeniden yakınlaştırdığında dikenleri de yeniden hissettiler. Öyle ki, en tahammül edilebilir şekilde var olabilecekleri ortalama bir mesafe bulana kadar bir sorundan diğerine ileri geri sürüklendiler.

Freud, bu ikilemi kimsenin bir diğerine gereğinden fazla samimi bir yaklaşıma tahammül edemeyeceğininden ve iki insan arasındaki neredeyse her samimi duygusal ilişkinin hoşnutsuzluk ile düşmanlık hislerini de barındırdığından bahsederken ele almıştır. Öte yandan hikayeye bakıldığında ortaya çıkan tüm bu hoşnutsuzluğa rağmen bir diğerine ihtiyaç söz konusudur. Hikayedeki kirpi ile anlatılmak istenenin sosyal bir varlık olan ancak bazen kişilerarası mesafelerle ilgili sorunlar yaşayan, en büyük yaraları kimi zaman yine sosyallik nedeniyle alan insan olduğu anlaşılmaktadır. ÇKB olan bireyler açısından düşünüldüğünde, bu

bireylerin mevcut dikenleri gerçekte olduklarından daha büyük ve daha yaralayıcı olarak düşünüyor oldukları; bireylerin kişiler arası ilişkiler ile ilgili sahip oldukları endişelerinin hikayenin sonunda bahsedilen, tahammül edilebilir şekilde var olmak için ideal olan mesafeyi keşfetmelerini engellediği düşünülmektedir.

1.2.3. Disfori ve Kaçınma

Beck ve arkadaşları (2004) tarafından ÇKB disfori açısından da ele alınmıştır. Disfori kavramı için Karakaş Psikoloji Sözlüğünde yer alan açıklama şu şekildedir: "Kendini iyi veya mutlu hissedememe; yaşamdan zevk alamama. Üzüntü, keder, hüzün, kasvet gibi duygularla seyreder. (disfori, Karakaş, 2017)". Beck ve arkadaşları (2004) tarafından ÇKB olan bireylerin genellikle daha görünür olan sosyal kaçınmanın yanında duygusal, davranışsal ve bilişsel kaçınma da sergiledikleri ifade edilmiştir. Bu bireylerin disforiye karşı düşük toleransı olduğu, bireylerin disforiye neden olacak konuları düşünmekten kaçındıkları ve bu kaçınmayı sürdürecek şekilde davrandıkları ifade edilmiştir (Beck ve ark., 2004). Beck ve arkadaşlarına göre disforik duyguların farkına varan ÇKB'li bireyler bu duygulardan kaçınmak için dikkat dağıtma yollarına başvurur ve bunun sonucunda disforik duygularının azalması bu kaçınma girişimini pekiştirir. Öte yandan yine aynı araştırmacılar, davranışsal kaçınmada bulunan bireylerin bunu fark etmesi sonucunda kendilerini "Tembelim" gibi ifadelerle sürekli eleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu düşüncelerin ise sahip oldukları yetersizlik ve eksiklik ile ilgili inançları pekiştireceğini ve umutsuzluğa neden olacağını öne sürmüşlerdir (Beck ve ark., 2004). ÇKB olan bireylerin kendilerinin disforik hissetmelerine izin verirlerse, bu hislerin tamamen içine çekileceklerine ve bir daha düzelemeyeceklerine inandıkları belirtilmiştir (Beck ve ark., 2004). Bu bireylerin dikkatlerini olumsuz düşünce ve duygulardan uzak tutmak için madde kullanımı gibi çeşiti yollara başvurabilecekleri öne sürülmüştür (Beck ve ark., 2004). DeJong ve arkadaşları (1993) tarafından yapılan çalışma da bu görüşü desteklemektedir. Hastanede yatan alkol ve çoklu uyuşturucu bağımlılığı (polydrug addiction) olan bireylerde kişilik bozuklukları yaygınlığını incelemek için yapılan bu çalışmada alkol bağımlılığı olan 178 katılımcının %78'inde en azından bir KB olduğu ve ÇKB'nin %19 oranıyla en yaygın görülen bozukluklarda üçüncü sırada geldiği belirtilmiştir (birinci %34 ile histriyonik KB, ikinci %29 ile bağımlı KB'dir). Çoklu uyuşturucu bağımlılığı olan 86 kişilik grupta ise katılımcıların %91'inde en az bir KB'nin görüldüğü, ÇKB'nin ilk sıralarda yer almasa da katılımcıların %27'si gibi azımsanmayacak bir bölümünde olduğu bulunmuştur. Rounsaville

ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan bir çalışmada da madde kullanım bozukluğu olan bireyler arasında ÇKB, sınırda kişilik bozukluğu (SKB) ile beraber antisosyal kişilik bozukluğundan sonra gelerek en yaygın ikinci bozukluktan biri olarak bulunmuştur. Alkol bağımlılığı (APA, 1987, 1994) olan bireylerle yapılan başka bazı çalışmalarda ÇKB komorbidite oranını %8,1 (Eken ve ark., 2003), %20 (Nurnberg ve ark., 1993) ve %29 (Bahlmann ve ark., 2002) olarak raporlandırılmıştır. Morrison (2014/2016) tarafından da madde ile ilişkili bozuklukların ÇKB olan bireylerin fark edilmesinde önemli bir faktör olduğu, çünkü bireylerin görüşmeye genellikle bu şikayet ile ilgili destek almak için geldikleri belirtilmiştir.

1.2.4. Duygulanım Değişkenliği ve Aleksitimi

Yapılan bir çalışmada ÇKB ayrıca duygulanım değişkenliği (affective instability) ile de ilişkili bulunmuştur (Snir ve ark., 2017). Bu çalışmada ÇKB olan kişilerdeki duygulanım değişkenliği seviyesi, SKB olan bireyler ve herhangi bir psikopatolojisi bulunmayan kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda ÇKB olan bireylerin gösterdiği duygulanım değişkenliğinin SKB olan bireylere göre daha düşük olduğu ancak kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından bu bulgulara göre ÇKB'de halihazırda ele alınan kişilerarası özelliklerin yanında duygulanımsal özelliklere ve duygu düzenleme stratejilerine de hem araştırma açısından hem de klinik açıdan daha fazla dikkat gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Aleksitimi ve ÇKB ile ilgili yapılan bir çalışmada da ÇKB olan kişilerin aleksitimi açısından homojen bir şekilde dağılım göstermediği, yüksek aleksitimi seviyesinin daha şiddetli kişilerarası problemler, güvensiz bağlanma ve karşılanan daha fazla KB kriteri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Simonsen ve ark., 2021). Çalışma sonucunda ayrıca yüksek aleksitiminin ÇKB'de benlik algısının değişmezliği, gerçekçi hedefler koyma ile bunlara etkili ve yapıcı eylemler ile ulaşma kapasitesi gibi kişiliğin belirli alanlarındaki işlevsel bozulmanın bir göstergesi olduğu ifade edilmiştir. Kişilik bozuklukları ve aleksitimi ile ilgili yapılan bir başka çalışmada aleksitimi düzeyinin genelde mevcut psikopatolojik sıkıntıdan (distress) yüksek derecede etkilendiği; ancak ÇKB olan bireylerde aleksitimi düzeyinin sıkıntı seviyesine bağlı olmadığı, bu bireylerin düşük sıkıntı seviyesinde bile iç gerçekliğe odaklanmada güçlük yaşadıkları bulunmuştur (De Panfilis ve ark., 2015).

1.2.5. Bilgi İşleme Süreçleri

Bireylerin kendileri ve diğerleri hakkındaki verileri kullanmalarının kişilik örüntülerinin etkisi altında olduğu ve KB'ye veya çeşitli klinik semptomlara sahip olan bireylerde bu bilgi işleme süreçlerinin sistematik olarak işlevsel olmayan yönde yanlı olduğu ifade edilmiştir (Beck ve ark., 2004). Beck ve arkadaşları (2004) tarafından ÇKB olan bireylerin sosyal etkileşimler öncesinde ve sırasında ne olacağını olumsuz yönde öngören otomatik düşüncelere sahip olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmacılara göre bu bireyler nötr veya olumlu tepkileri yanlış yorumlayarak olumsuz olarak ele alabilmektedirler (Beck ve ark., 2004). Olumsuz yorumlama ile paralel bir kavram olan kötümserlikle ilgili çalışmada da ÇKB özellikleri ile kötümserliğin ilişkili olduğu bulunmuştur (Meyer ve Carver, 2000)

Yapılan bir çalışmada ilk olarak ön-hazırlama (priming) ile şemalarının aktif edilmesi sağlanan bireylere Pragmatik Çıkarım Testi (Pragmatic Inference Task, Winters ve Neale, 1985) ile çekingen şemalarla ilişkili veya ilişkisiz nedenleri olabilecek 15 kısa hikaye dinletilmiştir (Dreessen ve ark., 1999). Daha sonra katılımcılara hikayelerle ilgili belirli sorular sorulmuştur. Testin bellek ile ilgili bir test olduğunu düşünen katılımcılara sorulan bazı sorular, ancak çıkarım yapılarak cevaplanabilecek sorulardır. Bu cevaplandırmalara bakıldığında ÇKB ile ilişkili inançlar açısından yüksek skorlara sahip bireylerin düşük skora sahip olanlara göre daha fazla şemalarıyla uyumlu bilgi işleme yanlılığına sahip oldukları belirtilmiştir.

Bowles ve Meyer (2008) tarafından yapılan çalışmada da katılımcılar olumlu, olumsuz ve nötr bağlanma ön-hazırlama koşullarına atanmışlardır. Çalışmada çekingen özellikleri olan bireylerin kısa hikayeleri ön-hazırlama koşulundan bağımsız şekilde daha olumsuz olarak yorumladıkları bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından çalışma bulgularının daha fazla ÇKB özelliği taşıyan bireylerdeki olumsuz bilgi işlemenin alışılmadık şekilde katı ve bağlama duyarsız olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir.

1.3. Öz Saygı

Öz saygı (ya da benlik saygısı), günlük deneyimlerin merkezi bileşeni olması sebebiyle önemli bir psikolojik kavram olarak görülmektedir (Kernis, 2003). Diğer birçok psikolojik kavram gibi öz saygının da birçok tanımı mevcuttur. MacDonald ve Leary (2012) tarafından öz saygı, duygu yüklü öz değerlendirme olarak tanımlanmış, tıpkı insanların diğer insanlar ve cansız nesneler hakkında olumlu veya olumsuz hislerinin olması gibi bu kavramın da bireyin

kendisi hakkında nasıl hissettiğini ifade ettiği belirtilmiştir. Kernis'in ifadesi de buna benzer niteliktedir. Kernis (2003) tarafından ayrıca bu hislerin bireylerin çevreleriyle olan etkileşimlerini etkilediği vurgulanmıştır.

Rosenberg (1965) tarafından sosyal faktörlerin bireylerin kendilik değerlerini (self value) belirlemede önemli olduğu, bu değerin de bireyin öz saygısı ile yakından ilişkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca hiç kimsenin kendisini "kavramsal" olarak değerlendiremeyeceği, yapılan değerlendirmenin her zaman belirli kriterlere göre yapılacağı vurgulanmıştır (Rosenberg, 1965). Yine aynı araştırmacıya göre bahsedilen bu mükemmellik kriterleri toplumun tarihsel geçmişi ve kişinin bulunduğu grupta vurgulanan özellikler çerçevesinde ortaya çıkmaktadır.

Öz saygı kavramının farklı türlerinden bahsedilmektedir. Örneğin treyt ve durum olarak iki çeşidi olduğu belirtilmiştir, treyt öz saygı bireyin kendisi hakkında genelde nasıl hissettiğini ifade ederken durum öz saygı bireyin belirli bir zamanda kendisi hakkında nasıl hissettiğini göstermektedir (MacDonald ve Leary, 2012). Ayrıca yine aynı araştırmacılar tarafından belirli bir alana özgü öz saygı (zeka, fiziksel görünüm, sosyal beceriler gibi) ve genel öz saygı türlerinden bahsedilmiştir.

Yapılan bir çalışmada öz saygının genellikle yüksek veya düşük olarak iki uçlu olarak ifade edilmesine rağmen kavramın bu kadar basit şekilde ele alınamayacağı öne sürülmüştür (Kernis, 2003). Bu çalışmada "ideal öz saygı" kavramı ortaya atılmıştır. Araştırmacı tarafından öz saygının yüksek olmasının direkt olarak olumlu bir durum olarak ele alınmaması gerektiği, çünkü yüksek öz saygının kırılganlığa sebep olabileceği ifade edilmiştir. Bu nedenle öz saygı kavramının uyuşma, tutarlılık, içtenlik gibi faktörler açısından incelenmesi gerektiği belirtilmiştir (Kernis, 2003).

1.3.1. Öz Saygı ve Çekingen Kişilik Bozukluğu

Lynum ve arkadaşları (2008) çalışmalarında ÇKB'ye ve SKB'ye sahip katılımcıların öz saygı seviyelerini karşılaştırmışlardır. Çalışmada kullanılan öz saygı değerlendirme aracının iki klinik kesme puanı olduğu, ilkinden daha yüksek olan skorların klinik derecede anlamlı sorunu ifade ettiği, ikinciden daha yüksek olanların neredeyse sürekli yaşanan şiddetli sıkıntıyı işaret ettiği belirtilmiştir. Çalışma sonucunda ortalamaların karşılaştırılması ile ÇKB grubunun SKB grubundan daha düşük seviyede öz saygı seviyesine sahip olduğu ve ÇKB grubunun ortalamasının ikinci kesme puanına oldukça yakın olduğu bulunmuştur. Sinha ve Watson (1997)

tarafından klinik olmayan örneklemle yapılan bir çalışmada da ÇKB'nin düşük öz saygı ile en çok ilişkili olan üç KB arasında olduğu bulunmuştur. Diğer iki KB, SKB ve şizotipal kişilik bozukluğudur.

Bowles ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan bir çalışma ise farklı sonuçlar göstermektedir. 169 katılımcı ile yapılan bu çalışmada, katılımcıların kendilerini tamamen destekleyici olan veya üstü kapalı eleştirelliğin olduğu ortamlarda hayal edebilmesi için kısa hikaye (vignette) tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çekingen özellikleri yüksek olan katılımcıların üstü kapalı eleştirinin olduğu durumlarda kendileri hakkında olumsuz hissettikleri ancak destek sinyallerinin verildiği durumlarda bu şekilde hissetmedikleri bulunmuştur. Araştırmacılar buradan yola çıkarak bu bireylerin öz saygısının katı bir şekilde olumsuz olmadığı, bunun yerine öz saygılarının diğerlerinin kendileri hakkındaki değerlendirmelerine işlevsel olmayan bir derecede bağlı olduğu yorumunu yapmışlardır. Bowles ve arkadaşları (2013) tarafından kişiliğin sosyal-bilişsel modellerine göre kişilik bozuklukları hakkında bahsedilen sabit kişilik örüntüleri ifadesinin, davranışın veya duygulanımın farklı durumlar arasında değişmeden kalması yerine psikolojik olarak benzer durumlarda tutarlılık göstermesi anlamına geldiği öne sürülmüştür. Bu çalışma ile belirsiz kişilerarası geri bildirimlere karşı hassas duygulanımları olan ÇKB'li bireylere tamamen destekleyici bir tedavi ortamı sağlamanın önemi gösterilmiştir.

Farklı bir yöntemin dahil edildiği bir başka çalışma Ichikawa ve Mochizuki (2015) tarafından yapılmıştır. Çalışmada farklı kişilik bozukluklarında örtük ve açık ölçüm araçlarıyla ölçülen öz saygı incelenmiştir. Çalışma sonucunda ÇKB'de bu iki öz saygı arasında büyük bir farklılık olduğu, örtük öz saygının açık öz saygıya göre daha yüksek bulunduğu ifade edilmiştir.

Düşük öz saygının, daha sonraki versiyonlarda listeden çıkarılmış olsa da, DSM-III'te (APA, 1980) ÇKB tanı kriterleri arasında yer aldığı görülmektedir. En güncel versiyon olan DSM-5'te (APA, 2013) düşük öz saygıyla tutarlı olduğu düşünülen kriterler varlığını sürdürse de direkt olarak öz saygının ele alınmamış olması nedeniyle klinik olmayan popülasyon ile yapılan bu çalışmada ÇKB özellikleri ile öz saygı arasındaki ilişkinin incelenmesinin alanyazın açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sosyal Sorun Çözme Becerisi

Sosyal sorun çözme becerisinin anlaşılması için öncelikle sorun çözme kavramının üzerinde durulmalıdır. Sorun çözme hayatta sürekli içinde bulunulması gereken bir süreçtir. Bireylerin her gün birçok sorunla karşılaştığı ve bazen farkına bile varmadan bu sürece dahil oldukları düşünüldüğünde çözüm noktasında sıkça pratik yapma fırsatı olduğu düşünülebilir. Ancak bu konuda deneyimli olmak her zaman işlevselliği ve iyi oluşu beraberinde getirmemektedir. Eskin (2013) tarafından da belirtildiği gibi sorun çözme becerisi hayatın anahtar noktalarından biridir ve aslında sadece insanoğlu için değil, dünyayı paylaştığımız her bir canlı varlık için mühimdir. Sorun çözmede seçilen yöntemler, canlıları tatmin edici veya istenmeyen sonuçlara götürebilmektedir (Eskin, 2013). Bu nedenle aslında dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de sorunların çözülüp çözülmemesindense nasıl çözüldüğüdür. Dışarıdan bakıldığında kısa vadede sorun birden çok yolla çözülebilir gibi görünse de insanın doğası gereği sahip olduğu uzun vadeli düşünme, davranışların sonuçlarını göz önünde bulundurma, farklı alternatifleri değerlendirme gibi becerilerin sorunlarla karşılaşıldığında başvurulması gereken beceriler olduğu düşünülmektedir.

Eskin (2013) sorun çözme ile ilgili modellerin üç başlıkta incelenebileceğinden söz etmektedir. Bunlar sosyal sorun çözme süreç modeli (D'zurilla ve Goldfried, 1971; D'Zurilla ve ark., 2004), birinci basamakta kullanılan sorun çözme modeli (Gath ve Maynors-Wallis, 2000 akt. Eskin, 2013) ve sorun çözmenin bilgi işleme modelidir (Heppner ve Krauskopf, 1987). Bu çalışmada D'Zurilla ve arkadaşları tarafından geliştirilen sosyal sorun çözme modeli temel alınmaktadır.

D'Zurilla ve arkadaşları (2004) tarafından sorun çözme, bir bireyin, çiftin veya grubun gündelik yaşamda karşılaşılan belirli bir problem için etkili çözümler tanımlama ya da keşfetme girişimleriyle gerçekleşen bilişsel davranışçı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. D'Zurilla ve Goldfried'e (1971) göre bu süreç sorunlu durumla baş etmek için çok çeşitli alternatif yollar sağlamakta ve bu alternatifler arasından en etkili olanın seçilmesi ihtimalini arttırmaktadır.

Sosyal sorun çözme modeli boyutları ve alt boyutları D'Zurilla ve arkadaşları (2004) tarafından tanımlanmıştır. Bu modelin iki boyutu bulunmaktadır. İlk boyut olumlu ve olumsuz problem yönelimini kapsayan problem yönelimi boyutudur. İkici boyut rasyonel problem çözme, dikkatsiz/dürtüsel tarz ve kaçınan tarzı kapsayan problem çözme tarzları boyutudur. Olumlu problem yönelimi, çaba ve zaman gerektirse de sorunların çözülebileceğine inanılan ve sorunlarla yüzleşilen yapıcı bir yönelimdir. Olumsuz problem yönelimi sorunların iyi oluşa

karşı önemli bir tehdit olarak algılandığı ve çözümleri için bireylerin kendi becerilerinden şüphe duydukları işlevsiz bir yönelimdir. Rasyonel problem çözme etkili problem çözme becerilerinin akılcı, dikkatli ve sistematik şekilde uygulanmasını içerir. Dikkatsiz/dürtüsel tarzda problem çözme stratejileri aktif olarak uygulanmaya çalışılmaktadır, ancak bu çabalar dürtüsel, sığ ve aceleci şekilde olduğu için işlevsel olmayan bir sorun çözme örüntüsü ortaya çıkmaktadır. Kaçınan tarz ise erteleme, pasiflik ve sorumluluk almak istememe ile karakterize olmaktadır (D'Zurilla ve ark., 2004).

Sosyal sorun çözme bireylerin işlevselliğini etkileyen her tür problemi kapsamaktadır (D'Zurilla ve ark., 2004). D'Zurilla ve arkadaşları (2004) terimdeki sosyal kelimesinin kavramı belirli bir tür problemle sınırlandırmak yerine bireylerin sosyal çevredeki uyumsal işlevselliklerini etkileyen tüm sorunların çözümünü kapsadığını ifade etmektedir. Araştırmacılar tarafından bu sorunlara şahsi olmayan (ekonomik sorunlar gibi), içsel (duygusal ya da davranışsal sorunlar gibi), kişilerarası (evlilikteki sorunlar gibi), hatta genel anlamda toplumsal (suç, ayrımcılık gibi) sorunların tamamının dahil olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde kişilik patolojileri olan bireylerin sorun çözmede güçlük yaşadıkları görülmektedir. Carcione ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışmada KB olan bireylerin, başkalarının ve kendilerinin ruh halini göz önünde bulundurarak kişilerarası problemleri düzene sokmak, davranışlarının başkaları ve kendileri üzerindeki etkisini öngörmek gibi becerileri kapsayan problem çözmede zihinsel bilgiyi kullanma noktasında güçlük yaşadıkları bulunmuştur. Winter (2005) tarafından yapılan bir çalışmada ise olumsuz problem yönelimi ile kaçınan tarz sorun çözme becerisinin daha şiddetli kişilik patolojilerinin önemli bir özelliği olduğu öne sürülmüştür.

McMurran (2009) tarafından mahkumlar, yetişkin öğrenciler ve KB olan bireyler gibi farklı katılımcı gruplarıyla yapılan çalışmalar karşılaştırılmış ve KB'ye sahip olan gruplarla yapılan çalışmalarda sorun çözme becerisi skorunun daha düşük bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca Herrick ve Elliott (2001) tarafından birincil olarak DSM-III-R'a (APA, 1987) göre Eksen I veya Eksen II (örneğin duygudurum bozuklukları veya kişilik bozuklukları) bozukluğuna sahip olan, buna ek olarak madde kötüye kullanımı bozukluğu olan çifte tanılı bireylerle bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda etkili olmayan sorun çözme becerisi ve olumsuz problem yönelimi ile C kümesinin karakteristik özellikleri olan endişeli olma ve ürkeklik, ayrıca A kümesinin karakteristik özellikleri olan acayip ve ayrıksı davranışlar arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

1.4.1. Sosyal Sorun Çözme Becerisi ve Çekingen Kişilik Bozukluğu

ÇKB olan bireylerin stresli durumlarda kolayca toparlanmalarını ya da çekingen davranışlarının olumsuz sonuçlarıyla baş etmelerini sağlayacak yeterli sosyal ve duygusal kaynaklarının büyük olasılıkla olmadığı ifade edilmiştir (Eggum ve ark., 2009). Bu nedenle ÇKB olan bireylerin sorun çözme becerilerinin, bir sorunla karşılaştıklarında sergiledikleri tutumların ve sorunları ele alış biçimlerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal sorun çözme becerisi boyutları ile ÇKB arasındaki ilişki hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde yalnızca McMurran ve arkadaşları tarafından (2007) yapılan çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmada ÇKB ile olumsuz problem yönelimi pozitif ilişkili bulunurken dikkatsiz/dürtüsel tarz negatif ilişkili bulunmuştur. Çalışmada şaşırtıcı şekilde ÇKB ile kaçınan tarz arasında bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir, İngilizcede bu kavramların kaçıngan kişilik bozukluğu (*avoidant personality disorder)* ve kaçınan tarz (*avoidance style)* olarak isimlendirildiği düşünüldüğünde araştırmacıların bu beklentisi daha da anlaşılır olmaktadır. Ancak McMurran ve arkadaşları (2010) tarafından bu iki kavramın birbirlerine denk olarak düşünülmemesi gerektiği belirtilmiş; kaçınan tarz sosyal sorun çözme becerisinin eylemsizlik ve erteleme ile, ÇKB'nin ise yetersizlik ile karakterize olduğu vurgulanmıştır. Sorun çözmede gösterilen ertelemenin çekingen özellikleri azaltabileceği, çünkü bu sorunlarla mücadele edilmediği takdirde utanç ya da reddedilme riskinin de olmayacağı ifade edilmiştir (McMurran ve ark., 2010).

1.5. Bağlanma

Bağlanma kuramından ilk kez 1958 yılında John Bowlby'ın "Çocuğun Annesine olan Bağının Doğası (The Nature of a Child's Tie to His Mother)" adlı makalesinde bahsedilmiş, daha sonra aynı araştırmacının Bağlanma ve Kaybetme (Attachment and Loss) üçlemesinin ilk kitabında (1969) bu kuram detaylı olarak ele alınmıştır (akt. Ainsworth ve ark., 1978). Bağlanma kuramı insanların belirli kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğilimini kavramsallaştırmanın bir yolu olarak ifade edilmiştir (Bowlby, 1977). Bağlanma davranışı ise başka bir bireyle yakınlık arama ve bu yakınlığı sürdürme olarak tanımlanmıştır (Bowlby, 1982)

Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından Bowlby'ın bağlanma kuramı ele alınarak "Yabancı Durum" isimli bir laboratuvar çalışması yapılmştır. Çalışmada geçici olarak

annenlerinden ayrılan bebeklerin davranışları üzerinde durulmuş ve bunun sonucunda bebeklerde bağlanma ile ilgili üç farklı kategori olduğu ortaya atılmıştır. Bunlar güvenli, kaygılı-dirençli ve kaçıngan bağlanmadır. Daha sonra bu üç kategoriye ek olarak tutarlı davranış örüntüsünün görülmediği dördüncü bir bağlanma stili düzensiz bağlanma adıyla öne sürülmüştür (Main ve Solomon, 1990).

Erken çocukluktaki en önemli amaçlardan biri güvenliği kazanmak ve sürdürmek olduğu için çocukların maruz kaldıkları ebeveynlik türlerine uygun bağlanma stilleri geliştirdikleri ifade edilmiştir (Bowlby, 1982; Shorey ve Snyder, 2006). Bağlanma kuramına göre çocuklukta gelişen bağlanma stilleri, hayat boyu büyük oranda değişmeden kalmaktadır (Bowlby, 1982). Bu nedenle çocuklukta algılanan güveni arttırmak için güvensiz bağlanma stilleri geliştirilmesi durumunda, bu ergenlik ve yetişkinlik döneminde kurulacak arkadaşlık ilişkileri veya romantik ilişkilerde uyumsuz bir örüntüye sebep olmaktadır (Shorey ve Snyder, 2006). Buna ek olarak yapılan çalışmalar bağlanma stillerinin yaşamın sonraki yıllarında yaşanan olumsuz yaşam olayları nedeniyle değişiklik gösterebileceğini belirtmektedir (Hamilton, 2000; McConnell ve Moss, 2011; Waters ve ark., 2000). Hamilton (2000) ile Waters ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda olumsuz yaşam olaylarının güvenli bağlanmanın güvensiz bağlanmaya dönmesi ve güvensiz bağlanmanın yine güvensiz olarak kalması ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yetişkinlikteki bağlanmanın stresli anlarda bağlanma figürü ile yakınlığı arzulama, bağlanma figürünün varlığında rahatlığın ve erişilemez olduğu durumda kaygının artması gibi davranışsal anlamda bebeklikteki ile benzer özellikler gösterdiği ifade edilmiştir (Shaver ve ark., 1988, akt. Crowell ve ark., 2008 ; Weiss, 1993). Bu iki bağlanmanın arasındaki en önemli fark yetişkinlikteki bağlanmada karşılıklı olarak değişen rollerin olmasıdır, yetişkinlikte bağlanma figürü ve bağlanan rollerini bireyler kendi aralarında değiştirirler (Ainsworth, 1993; Shaver ve ark., 1988, akt. Crowell ve ark., 2008).

Bağlanmanın iki ana içsel temsilinden (internal representation) bahsedilmiştir: “ (a) bağlanma figürünün destek ve koruma isteğine genellikle cevap veren biri olarak görülüp görülmemesi; (b) kişinin kendisini, başkalarının, özellikle de bağlanma figürünün, büyük olasılıkla yardım edeceği bir kişi olarak görüp görmemesi” (s. 204, Bowlby, 1973). Bu iki boyutun çocuğun diğer insanlar ve kendisi hakkındaki algısını yansıttığı ifade edilmiştir (Bowlby, 1973). Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından bahsedilen iki içsel modelin olumlu ve olumsuz olarak iki uçlu olarak ele alınması ile oluşturulan dörtlü bağlanma modeli ortaya atılmıştır. Bu iki boyuttan ortaya çıkan dört kategori şunlardır: güvenli, saplantılı,

kayıtsız ve korkulu (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Sümer ve Güngör, 1999). Bartholomew ve Horowitz (1991) daha önce yapılan çalışmalarda (örn. George ve ark., 1987; Hazan ve Shaver, 1987, akt. Bartholomew ve Horowitz, 1991; Kobak ve Sceery, 1988; Main ve Goldwyn, 1988, akt. Bartholomew ve Horowitz, 1991) kaçıngan bağlanma kategorisinin farklı özellikleri kapsayabildiğini ifade etmiştir. Araştırmacılara göre çalışmalarda hem başkalarıyla yakın olduklarında sıkıntı ve güçlük çeken hem de böyle bir sıkıntıyı reddeden ve bağlanma ihtiyaçlarına daha az önem gösterdikleri anlaşılan bireylerin kaçıngan bağlanan bireyler olarak kategorilendirildiği görülmüştür. Tek bir kaçıngan bağlanma kategorisinin yetersiz olduğunun düşünülmesi, ayrıca daha önce de bahsedilen benlik ve diğerleri boyutlarının iki uçlu olarak ele alındığı herhangi bir çalışmanın bulunmamasından yola çıkarak Bartholomew ve Horowitz (1991) hem benlik hem de diğerleri algısının olumsuz olduğu korkulu bağlanma stilini ortaya atmış ve diğer kaçıngan bağlanmayı (olumlu benlik algısı ve olumsuz diğerleri algısı) kayıtsız bağlanma olarak ele almışlardır.

Dörtlü bağlanma modelindeki kategorilerden güvenli bağlanmada (olumlu benlik ve diğerleri algısı) değerli hissetme ile diğer insanların kabul ve duyarlılık gösterecekleri yönünde beklenti söz konusudur. Saplantılı bağlanmanın (olumsuz benlik algısı, olumlu diğerleri algısı) karakteristik özelliği bireyin öz kabulünün değer verdiği kişilerden kabul görmesine bağlı olması ve bireyin kabul görmek için yoğun çaba göstermesidir. Korkulu bağlanmada (olumsuz benlik ve diğerleri algısı) birey diğerlerinin reddetme gibi olumsuz tepkiler göstereceği beklentisi içinde olur ve kendini bu beklenen reddedilişten korumak için yakın ilişkilere dahil olmaktan kaçınır. Kayıtsız bağlanmada (olumlu benlik algısı, olumsuz diğerleri algısı) diğerleri hakkında olumsuz düşüncelere sahip olunduğu için yakın ilişkilerden kaçınılarak hayalkırıklığı önlenmiş olur ve bireyin kendisi hakkında olumlu düşünebilmesi için başkalarının kabulüne ihtiyacı yoktur (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bağlanma stilleri, terapötik ilişkiyi, terapideki konuları ve ele alınış biçimlerini etkilediği için bağlanmayla ilgili yapılan çalışmalar, değerlendirme ve tedavi açısından oldukça önemlidir. Shorey ve Snyder (2006) tarafından kişilik bozukluklarının bağlanma bozuklukları olarak ele alınabileceği ifade edilmiştir. Araştırmacılara göre bağlanma stilleri bireylerin çevrelerini nasıl algıladıklarını ve buna nasıl tepki verdiklerini belirlemekte, sonuç olarak danışanların çeşitli tedavilere nasıl yanıt verdiğini etkilemektedir (Shorey ve Snyder, 2006). Bu nedenle bağlanma kuramının danışanların problemlerinin kavramsallaştırılması ve uygun tedavilerin seçilmesi açısından kullanışlı olduğu ifade edilmiştir (Shorey ve Snyder, 2006).

Güvensiz bağlanma psikopatoloji gelişiminde önemli rol oynayan faktörlerden biridir (Çelikbaş ve Yalçınkaya-Alkar, 2022; Mikulincer ve Shaver, 2012). Çelikbaş ve Yalçınkaya-Alkar (2022) tarafından yapılan çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin depresyon ve kaygı skorları, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylere göre daha düşük bulunmuştur. Ayrıca kişilik bozuklukları örüntüleri ile güvensiz bağlanma arasında pozitif ilişki bulunmaktadır (Brennan ve Shaver, 1998). Winter (2005) tarafından bağlanmanın güvensiz formlarına ek olarak güvenli bağlanmanın eksikliğinin de kişilik patolojisinin önemli bir özelliği olduğu ifade edilmiştir. Yapılan başka çalışmalar da bunu destekler niteliktedir. Nakash-Eisikovits ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan çalışmada güvenli bağlanma ve kişilik patolojisi negatif ilişkili olarak bulunmuş; ayrıca Macdonald ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada güvenli bağlanmanın herhangi bir KB için negatif öngörü değeri %86 olarak bulunmuştur.

1.5.1. Bağlanma ve Çekingen Kişilik Bozukluğu

Korkulu bağlanma ile ÇKB özellikleri arasında bir örtüşme olduğu öne sürülmektedir (Bartholomew ve ark., 2001; Meyer ve Pilkonis, 2005). Meyer ve Pilkonis (2005) tarafından DSM-III-R (APA, 1987) itibarıyla ÇKB için tanı kriterlerinin korkulu bağlanmayla uyumlu bir halden genel sosyal sıkıntıya doğru çekilmesinin talihsizlik olduğu savunulmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde ÇKB ve korkulu bağlanma arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmaların yanında ÇKB ile diğer bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin bulunduğu çalışmalar da görülmektedir.

Lyddon ve Sherry (2001) tarafından ÇKB olan bireylerin genellikle korkulu ve saplantılı boyutlara bir arada sahip olduğu ifade edilmiştir. Araştırmacılara göre kendileri hakkında olumsuz bir görüşleri olan bu bireylerin başkaları hakkındaki görüşleri olumlu ve olumsuz arasında gidip gelmektedir. Sevilme ve kabul edilme istekleri reddedilme ve terkedilme korkularıyla birleştiği için genellikle utangaç görünür ve ilk başta insanlardan kaçınırlar (Lyddon ve Sherry, 2001). ÇKB'li bireylerin başkalarından kendilerinin ilgi isteklerini karşılamak yerine kendilerini reddedecek, kontrol edecek ya da sınırlayacak şekilde davranmalarını bekledikleri belirtilmiştir (Dimaggio ve ark., 2019). Öte yandan Lyddon ve Sherry'e tarafından fazla arkadaşları olmayan bu bireylerin biri onları kabul ettiğinde ve arkadaşlık geliştiğinde genellikle bu kişiye bağımlı hale geldikleri ifade edilmiştir. Ancak "İnsanlar beni reddetse bile birinin beni sevmesini istiyorum." şeklinde düşünseler bile genel kanıları yeniden reddedilmek yerine ilişkilerden kaçınmanın daha iyi olduğu şeklindedir

(Lyddon ve Sherry, 2001). Hem benlik hem de diğerleri ile ilgili olumsuz algı ile ilişkili olduğu için dörtlü bağlanma modelindeki bireyleri en engelleyici stilin korkulu bağlanma stili olabileceği ifade edilmiştir (Lampe ve Malhi, 2018).

Korkulu Bağlanma

Öncelikle ÇKB ve korkulu bağlanma hakkındaki çalışmalar incelendiğinde Brennan ve Shaver (1998) tarafından yapılan çalışmada, ÇKB olan kişilerdeki bağlanma stillerinin incelendiği ve en yaygın olanın %38,2 ile korkulu bağlanma stili olduğu görülmektedir. Diğer bağlanma stillerinin oranları sırasıyla %25,3 ile saplantılı, %20,3 ile güvenli ve %16,2 ile kayıtsız olduğu bulunmuştur. Yapılan birçok çalışmada da ÇKB ile korkulu bağlanma stili arasındaki ilişki desteklenmektedir (Alexander, 1993; Levy, 1993 akt. Blatt ve Levy, 2003; Meyer ve ark., 2004; Moore, 2003; Riggs ve ark., 2007). Ayrıca Nakash-Eisikovits ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan çalışmada korkulu bağlanma boyutu ile yakından benzerlik gösterdiği ifade edilen düzensiz/çözümlenmemiş bağlanma ve ÇKB arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Saplantılı Bağlanma

Rosenstein ve Horowitz (1996) tarafından yapılan çalışmada Brennan ve Shaver'in çalışmasında da en sık görülen ikinci bağlanma stili olan saplantılı bağlanma ile çekingen kişilik özellikleri arasında ilişki bulunmuştur. Sherry ve arkadaşları tarafından (2007) yapılan bir çalışmada çekingen kişilik özellikleri taşıyan bireylerin hem saplantılı hem de korkulu bağlanma boyutlarını bir arada bulundurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Macdonald ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan bir başka çalışmada da ÇKB'li bireylerde en sık görülen bağlanma stilinin saplantılı bağlanma stili ve ikinci en sık görülen stilin korkulu bağlanma stili olduğu bulunmuştur. Meyer ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise saplantılı bağlanma ile ilişkilendirilen aşırı bağımlılık prototipinin ÇKB ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Güvenli ve Kayıtsız Bağlanma

Westen ve arkadaşları (2006) tarafından ergenler ve yetişkinlerle yapılan çalışmada, ergenlerde ÇKB ve herhangi bir bağlanma stili arasında anlamlı ilişki bulunmazken yetişkinlerle yapılan çalışmada ÇKB ile güvenli ve kayıtsız bağlanma arasında anlamlı negatif ilişki bulunduğu raporlandırılmıştır. Nakash-Eisikovits ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan çalışmada da güvenli bağlanma ile ÇKB'nin de dahil olduğu sosyal çekilme ile karakterize olan kişilik bozuklukları arasında diğer kişilik bozukluklarına göre daha güçlü bir negatif ilişkisi olduğu bulunmuştur.

1.6. Benlik Algısı

Benlik algısı, bir bireyin kendine özgü, eşsiz kimliği ile ilgili algılarını ifade eder (Millon, 1999, akt. Dornelas, 2004). Karakaş (2017) tarafından benlik algısı diğer adıyla öz-imge kişinin kendisiyle ilgili görüşü olarak tanımlanmıştır. Kavramın açıklaması Karakaş tarafından şu şekilde yapılmıştır: "…kişinin ilişkilerindeki başarısını ve genel mutluluk duygusunu belirleyen çok önemli bir karakter özelliğidir. Olumsuz bir öz-imge, işlev bozukluklarına ve kendine zarar verme davranışlarına yol açar. (self-image – öz-imge, 2017)"

Westen ve Heim (2003) tarafından birçok KB'nin özünde benlik ve kimlik ile ilgili sorunlar barındırması nedeniyle bu konuların KB'deki önemi vurgulanmıştır. Her KB'de belirli inançlar ve stratejiler diğerlerine göre daha baskındır (Beck ve ark., 2004). İşlevsel olmayan bu aşırı ve katı inançlar ile benimsenen uyumsuz stratejiler, bireyleri yaşadıklarına karşı daha hassas bir duruma getirebilmekte, bu da bilişsel incinebilirliklerini (vulnerabiltiy) olumsuz etkilemektedir (Beck ve ark., 2004).

1.6.1. Benlik Algısı ve Çekingen Kişilik Bozukluğu

ÇKB olan bireyler kendileri hakkında köklü olumsuz inançlara sahiptirler (Beck ve ark., 2004). ÇKB'de temel inancın "Kırılabilirim"; fazla gelişmiş stratejilerin sosyal incinebilirlik, kaçınma ve tutukluk (inhibition); az gelişmiş stratejilerin ise atılganlık (self-assertion) ve başkalarıyla olmaktan keyif alma (gregariousness) olduğu ifade edilmiştir (Beck ve ark., 2004).

ÇKB olan bireylerin kendileri hakkında genellikle sahip oldukları ve benlik algılarını oluşturan düşünceler şu şekilde sıralanabilir: sosyal anlamda beceriksiz; akademik ya da işle ilgili durumlarda yetersiz; iyi, değerli, sevilesi, çekici olmayan; istenmeyen duygulara toleransı düşük olan; diğerlerinden aşağıda olan; dikkat çekmekten kaçınan; gerçek benliğini gizlemesi gereken; başkaları tarafından istenmeyen (Beck ve ark., 2004; Millon ve ark., 2004; Weinbrecht ve ark., 2016).

ÇKB'li bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları bu olumsuz algının, yukarıda bahsedilen Meyer (2002) tarafından ortaya atılmış olan döngüde de payı olduğu düşünülmektedir. Bu olumsuz benlik algısı, kişiler arası güçlükleri arttıracak, sonrasında gelen savunmacı geri çekilme ve istenen yakınlığın kurulamaması ile bu işlevsel olmayan döngü sürecektir. Bu nedenle bireylerin kendileri hakkındaki algılarının incelenmesinin bozukluğun doğasını anlamada ve müdahalede yol gösterme açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

ÇKB olan bireylerin kendileriyle ilgili algıları genel anlamda bilinse de alanyazında bilindiği kadarıyla ÇKB özellikleri ve ÇKB uyumlu benlik algısı arasındaki ilişki ile ilgili bir çalışma mevcut değildir. Çalışmada kullanılan örtük ölçüm ile alanyazındaki bu eksikliğin giderilmesi planlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı ÇKB özellikleri ile öz saygı, bağlanma stilleri, sosyal sorun çözme becerisi ve benlik algısı ilişkisinin açık ve örtük ölçüm araçları kullanılarak değerlendirilmesidir. Yukarıda da ele alındığı gibi bahsedilen değişkenler ve ÇKB ile ilgili yapılan çalışma sayısı oldukça azdır.Yapılacak bu çalışma ile hem ÇKB'nin doğasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanacağı hem de ışık tutulan bu farklı noktalar ile müdahele açısından fayda sağlanacağı düşünülmektedir.

Çalışma ile ilgili hipotezler şu şekildedir:

H1: Sosyal sorun çözmenin rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim alt ölçeği çekingen kişilik özelliklerini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

H2: Sosyal sorun çözmenin dikkatsiz/dürtüsel tarz alt ölçeği çekingen kişilik özelliklerini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

H3: Sosyal sorun çözmenin probleme olumsuz yönelim alt ölçeği çekingen kişilik özelliklerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

H4: Örtük olarak ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısı çekingen kişilik özelliklerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordar.

H5: Bağlanma stillerinden korkulu bağlanmaya sahip bireyler, güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak anlamlı derecede daha fazla çekingen kişilik özellikleri göstermektedir.

H6: Bağlanma stillerinden saplantılı bağlanmaya sahip bireyler, güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak anlamlı derecede daha fazla çekingen kişilik özellikleri göstermektedir.

H7: Çekingen kişilik özelliklerinin bireylerin sosyal sorun çözme becerileri üzerinde negatif yönde anlamlı etkisi vardır.

H8: Çekingen kişilik özelliklerinin bireylerin öz saygıları üzerinde negatif yönde anlamlı etkisi vardır.

H9: Çekingen kişilik özellikleri seviye grupları güvenli bağlanma açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterir.

H10: Çekingen kişilik özellikleri seviye grupları korkulu bağlanma açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterir.

H11: Çekingen kişilik özelliklerinin örtük olarak ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısı üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi vardır.

H12: Çekingen Kişilik ÖÇT, ÇKB uyumlu benlik algısını ölçme amacıyla kullanılabilecek bir araçtır.

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu çalışmada çalışma evreni 18 yaş üstü çoğunluğu üniversite öğrencisi olan yetişkinler olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda başta Ankara, Isparta ve Antalya olmak üzere Türkiye genelinden 374 kişilik bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

Çalışmaya katılan 374 kişinin 9'u çeşitli sebeplerle analize dahil edilmemiştir. Çalışmada Greenwald ve arkadaşları (2003) tarafından ÖÇT skorunu hesaplamak için öne sürülmüş olan D-skor yöntemi kullanıldığı için dışlama kriterleri olarak öncelikle D-skor hesaplama adımları dikkate alınmıştır. Bu adımlardan denemelerin %10'undan fazlasında tepki süresinin 300 milisaniyeden az olduğu durumlarda katılımcının analize dahil edilmemesi gerektiği ile ilgili madde nedeniyle 6 (%1,6) katılımcı elenmiştir. 1 (%0,27) katılımcı ise mevcut çalışma kapsamında belirlenen "tanınan süreyi (10 saniye) aşma nedeniyle herhangi bir bloktaki tüm denemelere cevap verilmemesi" dışlama kriteri nedeniyle elenmiştir. Bahsedilen katılımcılardan diğer ikisi (%0,53) ise çalışmaya iki kere katıldıkları tespit edildiği için 2. katılımlarından elde edilen veri analize dahil edilmemiştir. Greenwald ve arkadaşlarının çalışmasında uygun görüldüğü gibi bu çalışmada da hatalı cevaplara göre herhangi bir eleme yapılmamıştır. Yapılan elemeler sonucunda çalışmada toplam 365 katılımcıdan elde edilen veri kullanılmıştır.

Mevcut örneklemin yaş aralığı 18-44 ve yaş ortalaması 21,8 (SS=3,23) olarak 298'i kadın (%81,6), 63'ü erkek (%17,3) öğrenciden oluşurken 4 öğrencinin (%1,1) cinsiyet sorusunda "Belirtmek istemiyorum" seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Öğrencilere ayrıca şu an eğitim gördükleri düzey sorulmuştur. Katılan öğrencilerin %97'sinin lisans (*n*=354), %2,5'inin yüksek lisans (*n*=9), %0,5'inin doktora (*n*=2) öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Demografik bilgilere ilişkin betimsel istatistikler

		N	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Cinsiyet							
	Kadın	298	81,6				
	Erkek	63	17,3				
	Belirtmek istemiyorum	4	1,1				
Eğitim Durumu							
	Lisans	354	97				
	Yüksek Lisans	9	2,5				
	Doktora	2	,5				
Yaş				21,8	3,23	18	44

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama amacıyla açık ölçüm aracı olarak Demografik bilgi formu, Coolidge Eksen II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Form (CATI+TR KF), İlişki Anketi, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formu; örtük ölçüm aracı olarak Çekingen Kişilik Örtük Çağrışım Testi kullanılmıştır.

2.2.1. Açık Ölçüm Araçları

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumları ve okudukları bölüm hakkında bilgi edinmek için araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan demografik bilgi formu kullanılmıştır (bakınız Ek 1).

Coolidge Eksen II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Form (CATI+TR KF)

Coolidge Eksen II Envanteri, Coolidge (1984) tarafından DSM-III (APA, 1980), Eksen II'deki 11 KB'yi değerlendirmek için geliştirilmiştir. DSM'deki değişimlere göre ölçeğin yenilenmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. DSM-III-R için yapılan güncellemelerin geçerlik

güvenirlik çalışması Coolidge ve Merwin (1992) tarafından yapılmıştır. 2006 yılında ise yine Coolidge tarafından DSM-IV-TR'ye göre revize edilmiş ve Coolidge Eksen II Envanteri – Plus olarak adlandırılmıştır (akt. Bilge ve Sertel Berk, 2017). İlk versiyonu 200 maddeden oluşan ölçeğin bu versiyonu 250 maddeden oluşmaktadır. 1 Kesinlikle yanlış, 4 Kesinlikle doğru olmak üzere 4 dereceli Likert tipindedir. Ölçek kişilik bozukluklarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olsa da kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, şizofreni gibi birçok psikopatolojik durumu; ayrıca nörobilişsel bozuklukluklar, yetişkin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, frontal lobun yürütücü işlevleri gibi nöropsikolojik ve bilişsel işlev bozukluklarını da değerlendirmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ve geçerlik, güvenirlik çalışmaları eksen I alt ölçekleri ve kişilik bozuklukları için ayrı ayrı olarak sırasıyla Bilge ve arkadaşları (2015) ile Bilge ve Sertel Berk (2017) tarafından yapılmıştır.

Ölçeğin 2001 yılında Coolidge tarafından 70 maddelik bir kısa formu oluşturulmuştur (SCATI, akt. Watson ve Sinha, 2007). Geçerlik, güvenirlik çalışmaları ilk versiyon için Watson ve Sinha (2007) tarafından, yeniden düzenlenmiş versiyon için ise Coolidge ve arkadaşları (2010) tarafından yapılmıştır. On dört KB alt ölçeği için Cronbach α değerleri iki çalışma için sırasıyla .46 - .73 ve .58 - .74 arasında bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından kısaltılmış CATI'nin kullanışlı ve psikometrik özellikler açısından yeterli bir ölçek olduğu belirtilmiştir. Bilge (2018) tarafından envanterin Türkçe kısa formu oluşturulurken maddelerde Türkiye'de yapılan çalışmaların bulgularına göre seçim yapılmasının, var olan kısa formun (SCATI) Türkçe'ye direkt olarak çevrilmesinden daha doğru sonuçlar vereceği düşünülmüştür. Bu nedenle Bilge (2018) tarafından araştırmacıdan izin alınarak ülkemize özgü kısa form geliştirilmiştir. DSM-5 kişilik bozukluklarını ölçen form 78 maddeden ve 10 alt ölçekten oluşmaktadır. Envanterde kişilik bozukluklarıyla ilgili maddelere ek olarak katılımcıların rastgele cevaplandırıp cevaplandırmadığını değerlendirmek için 2 madde bulunmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda Cronbach α katsayısı alt ölçekler için .66 - .77 arasında bulunmuş, formun geçerli ve güvenilir olduğu belirtilmiştir.

Ekselius ve arkadaşları (1994) tarafından yapılan bir çalışmada çekingen, bağımlı ve obsesif kompulsif kişilik bozukluklarından oluşan C kümesi KB olan bireylerin yaklaşık %35'inin birden fazla C kümesi KB'ye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca çalışmada birbirinden farklı kişilik bozukluklarına ilişkin karşılanan kriterlerin sayıları için hesaplanan iç korelasyon katsayıları incelendiğinde bu sayı ÇKB ve bağımlı kişilik bozukluğu (BKB) için 0.66, ÇKB ve OKKB için ise 0.55 olarak raporlanmıştır. 1998 yılında Watson ve Sinha tarafından yapılan çalışmada C kümesindeki bozukluklar arasındaki komorbidite oranı Ekselius

ve arkadaşlarının çalışmasından daha yüksek bulunurak bireylerin yaklaşık %58'inin birden fazla C kümesi KB'sine sahip olduğu raporlandırılmıştır. Ayrıca ÇKB'nin komorbidite oranları BKB ile %12,1, OKKB ile %13,1 olarak bulunmuştur (Watson ve Sinha, 1998). Stuart ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan bir çalışmada ÇKB olan kişilerin yaklaşık %43'ünün aynı zamanda BKB'sinin olduğu, yaklaşık %35'inin ise aynı zamanda OKKB tanısı olduğu bulunmuştur. Bu komorbidite oranları göz önüne alınarak çalışmada CATI+TR KF ölçeğinin C kümesi kişilik bozuklukları için oluşturulmuş olan alt ölçeklerinin kullanılmasına karar verilmiştir (bakınız Ek 2).

İlişki Anketi

Ölçek Bartholomew ve Horowitz tarafından (1991, Relationships Questionnaire) bireylerin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (bakınız Ek 3). 7'li Likert tipinde cevaplandırılması gereken 4 paragraftan ve bir açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Paragraflar dört ayrı bağlanma stilini (güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız) tanımlamaktadır. Katılımcılardan kendilerinin bu tanımlamalara ne kadar uyduklarını düşündüklerine göre 1-Beni hiç tanımlamıyor, 4-Beni kısmen tanımlıyor ve 7-Tamamıyla beni tanımlıyor olmak üzere işaretleme yapmaları istenmektedir. Ayrıca ölçeğin sonundaki soruda katılımcılara hangi paragrafın kendilerini en iyi tanımladığını düşündükleri sorulmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır ve çalışmada İlişki Anketi'nin güvenirlik ve eş zamanlı geçerliğinin uygun seviyede olduğu belirtilmiştir. Cronbach α değeri herbir alt ölçek yalnızca bir maddeden oluştuğu için bahsedilen iki çalışmada da değerlendirilememiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Çalışmada kullanılan ölçek Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri'nin alt ölçeğidir ve Rosenberg tarafından 1965 yılında geliştirilmiştir (bakınız Ek 4). Benlik Saygısı alt ölçeği bireylerin benlikleri hakkında sahip oldukları olumlu ve olumsuz duygularını değerlendirerek genel öz saygılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 4 dereceli Likert tipindeki 10 sorudan oluşmaktadır. Ters maddeler göz önünde bulundurularak yapılan puanlandırma sonucunda yüksek skor yüksek benlik saygısını göstermektedir. Türkçe uyarlama çalışması Çuhadaroğlu tarafından 1986 yılında yapılmıştır (akt. Baybek ve Yavuz, 2005). Ölçeğin Türkçe

versiyonunun genel geçerliği %71, benlik saygısı alt ölçeği için güvenirliği ise %75 bulunmuştur (Satılmış, 1988). Schmitt ve Allik (2005) tarafından yapılan bir çalışmada 28 ayrı dile çevrilen ölçek 53 ülkede eş zamanlı olarak uygulanmıştır, bu çalışmada Cronbach α genel ortalama için .81 bulunurken Türkiye için .88 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formu

D'Zurilla ve Nezu (1990) tarafından geliştirilen ölçeğin geliştirilmesinde D'Zurilla ve arkadaşları (D'zurilla ve Goldfried, 1971; D'Zurilla ve Nezu, 1982, 2001) tarafından ortaya atılan sosyal problem çözme modeli temel alınmıştır. 70 maddeden oluşan envanterin problem yönelimi ve problem çözme becerisi ile ilgili iki ana ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin daha sonra D'Zurilla ve arkadaşları (2002, akt. Hawkins ve ark., 2009) tarafından 25 maddelik kısa formu oluşturulmuştur (bakınız Ek 5). Kısa formun problem yönelimi ve problem çözme tarzları olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Alt ölçekleri ise probleme olumlu yönelim, probleme olumsuz yönelim, rasyonel problem çözme, dikkatsiz/dürtüsel tarz (DDT) ve kaçınan tarz (KT) olmak üzere beş tanedir. İlk iki alt ölçek problem yönelimi boyutuna, diğer üç alt ölçek problem çözme tarzları boyutuna aittir. 5 dereceli Likert tipinde olan ölçekte, katılımcıların 0 – Hiç uygun değil, 4- Tamamen uygun olmak üzere maddelerin kendilerine uygunluklarını işaretlemeleri beklenmektedir.

Türkçe uyarlama çalışmasını yapan araştırmacılar Çekici ve Güçray (2012) tarafından ölçeğin Türkçe versiyonunda orijinalinden farklı olarak 4 faktörlü yapının görüldüğü belirtilmiştir. Orijinial ölçekte problem olumlu yönelimi ve rasyonel problem çözme alt ölçeklerine ait olan maddelerin uyarlama çalışmasında tek bir faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu nedenle Türkçe versiyonda alt ölçekler rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim (RPCPOY), POSY, KT, DDT olarak sıralanmaktadır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla şu şekilde bulunmuştur: .81, .76, .74, .61.

2.2.2. Örtük Ölçüm Aracı

Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT)

Greenwald ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilmiştir. Tepki süresine göre yapılan çıkarımlara dayanmaktadır. Testte ekranın sağ ve sol tarafında bazı kategoriler gösterilmekte (örn. Çiçek – Böcek veya Hoş - Nahoş) ve klavyede sağ ve sol taraf için atanan klavye tuşları (örn. E ve I) katılımcılara söylenmektedir. Katılımcılardan ekranın ortasında beliren kelime hangi kategoriye aitse ona göre kategorinin bulunduğu taraf için belirlenen tuşa olabildiğince hızlı şekilde basmaları istenmektedir. İlk olarak hedef kelime (örn. menekşe veya kırkayak) - kavram (örn. çiçek veya böcek) ve nitelik ayrıştırması tamamlanır. Niteliğe göre yapılan ayrıştırma barış, istismar gibi kelimeler gösterildiğinde Hoş-Nahoş kategorilernden uygun olanının seçilmesi ile yapılır. Daha sonrasında ekranda gösterilen kategori sayısı 2'den 4'e çıkarılıp her tarafta bir kavram (örn. çiçek, böcek) ve bir nitelik belirten (örn. hoş, nahoş) sıfat kategorisi gösterilir. Ekranın ortasında gösterilen kelimeler aynıdır ve yalnızca bir kategoriye ait oldukları katılımcılara söylenir. Testin ilerleyen aşamalarında kategorilerin eşleştirilme şekilleri değiştirilmektedir. Örneğin ilk seferde sağ taraf, çiçek ve hoş; sol taraf, böcek ve nahoş olarak düzenlendiyse testin ilerleyen aşamasında sağ taraf, çiçek ve nahoş; sol taraf, böcek ve hoş olarak belirlenmektedir. Testin eşli bu bloklarında tepki süreleri özellikle önemli hale gelmektedir. Çünkü örneğin menekşe kelimesi gösterildiğinde ekrandaki eşli kategoriler çiçek-hoş şeklindeyse katılımcıların ilgili tuşa çiçek-nahoş ikilisinin olduğu duruma göre daha hızlı bastıkları bulunmuştur. Araştırmacılar bu tepki süresi farkının kişilerin örtük tutumlarını değerlendirmek için kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle testin dayanak noktası birbirleriyle güçlü şekilde ilişkili olan kavram ve tutumların birlikte kategorize edildiği durumda, verilecek tepkinin zayıf ilişkili ya da zıt ilişkili olanlara göre daha kolay (dolayısıyla daha hızlı) olacağıdır (Greenwald ve ark., 1998). Schnabel ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan bir derleme çalışmasında ÖÇT'nin iç tutarlılığının .70 ile .90 arasında olduğu belirtilmiştir.

ÖÇT'nin kullanıldığı örtük ölçümlerden elde edilen bulgular ile açık ölçümlerden elde edilen bulgular arasındaki ilişki hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Meites ve arkadaşları (2008) tarafından depresyon ve umutsuzluk ile ilgili yapılan çalışmada, örtük ve açık ölçümler sonucunda elde edilen bulguların birbirleriyle ilişkili olmadığı, bunun ölçümlerin farklı süreçleri değerlendirmesi ile açıklanabileceği öne sürülmüştür. Dewitte ve arkadaşları (2008) tarafından da açık ölçümler ile örtük ölçümler arasındaki ilişkinin, örtük ölçümlerin

geçerliliğini gösterme açısından net bir çıkarım sağlamayacağı ifade edilmiştir. Araştırmacılara göre bir yandan iki ölçüm yönteminin teorik olarak anlamlı şekilde birbirlerine yakın sonuçlar vereceği, çünkü ilişkili yapılara temas ettikleri varsayılabilirken, diğer yandan örtük ölçümlerin öz-bildirim ölçekleriyle ölçülemeyecek noktaları ölçtüğü düşünülebilmektedir. Ancak Hofmann ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında örtük ve açık ölçümlerin genellikle ilişkili olduğu bildirilmiştir. Örtük ölçümlerin bireylerin cevaplarının talep özellikleri veya sosyal istenirlik gibi sebeplerle etkilenmiş olmasının önüne geçme veya bireylerin kendilerinin de içgörüsü olmayan noktaları değerlendirme açısından faydalı olduğu ifade edilmiştir (Farnham ve ark., 1999).

Greenwald ve arkadaşları (1988) tarafından ÖÇT'nin kalıpyargılar ya da öz-kavram (self-concept) gibi birçok farklı alanı kapsayan çok çeşitli bağlantıları değerlendirmek için uyarlanabileceği belirtmiştir. ÖÇT ilk ortaya çıkışından bu yana birçok farklı çalışmada, birçok farklı ilişkinin ölçülmesi için kullanılmıştır; öz saygı (Farnham ve ark., 1999; Greenwald ve Farnham, 2000; Marissen ve ark., 2016; Özdemir, 2015; Vater ve ark., 2013), ırkçı tutum veya ayrımcılık (Frantz ve ark., 2004; Greenwald ve ark., 1988; Şenyurt ve ark., 2020), cinsiyet öz-kavramı (Greenwald ve Farnham, 2000), kaygı (Egloff ve Schmukle, 2002), depresyon (Meites ve ark., 2008), umutsuzluk (Meites ve ark., 2008), utanç (Ritter ve ark., 2014; Rüsch ve ark., 2007) ÖÇT ile değerlendirilen değişkenlerden bazılarıdır. Örtük çağrışım testi çok çeşitli alanlarda kullanılmış olsa da alanyazın incelendiğinde kullanım alanının yine de sınırlı kaldığı görülmektedir. Hem klinik psikoloji alanındaki kullanım kapsamının hala dar olduğu hem de özellikle Türkçe alanyazında ÖÇT'nin kullanıldığı çok az çalışma olduğu fark edilmektedir. Türkçe alanyazındaki ÖÇT çalışmalarının genellikle toplumsal cinsiyet ve erkeklik (Özdemir Planalı ve Kıral Uçar, 2021; Yaşın Tekizoğlu, 2019) veya etnik kimlik ve ayrımcılık (Alparslan ve Kuşdil, 2020; Şenyurt ve ark., 2020) konuları etrafında toplandığı görülmektedir. Alanyazındaki eksiklik nedeniyle bireylerin ÇKB-uyumlu benlik algısı ölçülürken ÖÇT'nin bu konu özelinde uyarlanmasına karar verilmiştir. Açık ölçüm ile değerlendirilen ÇKB özellikleri ve örtük olarak değerlendirilen bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları ÇKB-uyumlu veya uyumsuz algıları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Katılımcıların benlik algılarının değerlendirilmesi, uyumlu ve uyumsuz eşleştirmelerde verdikleri tepki hızlarının ne şekilde değiştiği incelenerek yapılmıştır. Çalışmada kullanılan kategoriler ben – ben değil ve çekingen kişilik – çekingen kişilik değil şeklinde seçilmiştir.

Çalışmada kullanılan Örtük Çağrışım Testi, çevrimiçi anket uygulamaları ve tepki süresi deneyleri düzenlenmesi, yürütülmesi ve analiz edilmesi için tasarlanmış, ücretsiz web tabanlı

bir servis olan Psytoolkit (Stoet, 2010,2017) aracılığıyla yapılmıştır. Deneyin bu internet sitesi üzerinde düzenlenmesi ve kodlanması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kelime Seçimi

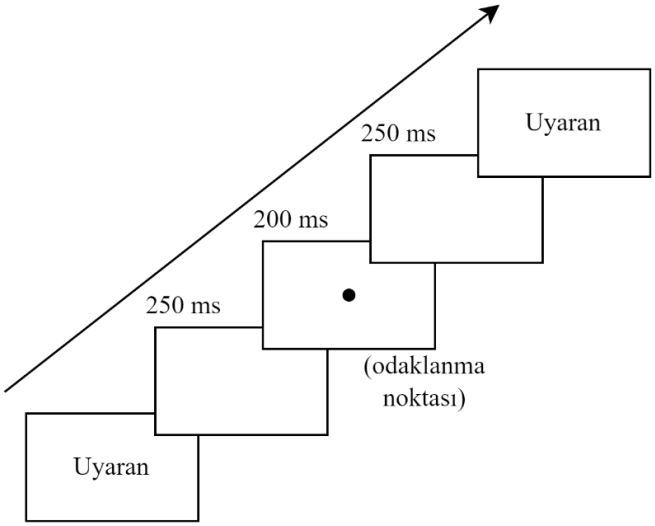
Ben ve ben değil kategorileri için ben, kendim, benim, onlar, diğerleri, başkaları gibi kelimeler kullanılmıştır. ÇK ve ÇK değil kategorileri için ise içe kapanık, utangaç, yetersiz, dışa dönük, girişken, yeterli gibi kelimeler kullanılmıştır. Bu ikinci grup kategorilerdeki kelimeler belirlenirken öncelikle, DSM-5 (APA, 2013) ÇKB kriterleri, Beck ve arkadaşlarının (2004) yapmış oldukları ÇKB bilişsel kavramsallaştırması ve Millon ve arkadaşlarının (2004) yazmış olduğu Çekingen Kişilik bölümü dikkate alınmıştır. ÇK değil kategorisi için ÇK kategorisi için belirlenen kelimelerin mümkün olduğunca zıt anlamlıları düşünülmüştür. Bu ilk listeleme sonucunda çekingen kişilik için 27, çekingen kişilik değil için 24 sayıda madde seçilmiştir. Daha sonra araştırmacı, tez danışmanı ve psikoloji doktora programı öğrencisi tarafından yapılan toplantıda kelimeler arasında ön eleme yapılmış, bunun sonucunda çekingen kişilik kategorisindeki 11 kelimenin çıkarılması ve 2 kelimenin eklenmesi ile iki kategori için de on sekizer kelime belirlenmiştir. Seçilen bu kelime listesi, Millon ve arkadaşlarının (2004/2019) ÇKB ile ilgili yazmış oldukları vaka örneği ve DSM-5 (APA, 2013) kriterleri ile birlikte 2 uzman klinik psikolog ve 8 klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisine gönderilmiştir. Bu kişilerden ÇK kategorisi için belirlenen kelimelerin ÇKB'ye ve zıt anlamlılarının bu kelimelere olan uygunluğunu 1 ila 3 arasında puanlandırarak değerlendirmeleri ve zıt anlamlı için başka önerileri varsa yazmaları istenmiştir. Daha sonra verilen puanların ortalaması alınarak ÇK için ortalaması 2,5'i geçen kelimeler çalışmaya dahil edilmiştir. ÇK değil kategorisi için aynı kelimelerin zıt anlamlılarının ortalamaları incelenmiş ve yalnızca Yetersiz kelimesinin zıt anlamlısı olarak yazılmış olan Üstün kelimesinin 2,5 altında kaldığı görülmüştür. Bu nedenle 3 kişiden alınan Yeterli önerisi bu kelimenin zıt anlamlısı olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan son eleme sonucunda madde sayıları ÇK ve ÇK değil kategorileri için 8'e indirilmiştir. Kelime seçimi adımları Ek 6'da, çalışmada kullanılan tüm kelimelerin listesi ise Ek 7'de verilmiştir.

Çekingen Kişilik ÖÇT'nin Geliştirilmesi

Çekingen Kişilik ÖÇT, 7 bloktan oluşmaktadır. Blok 1, 2 ve 5 tekli; blok 3, 4, 6 ve 7 ise eşli bloklardır. Çalışmanın akış şeması Ek 3'te gösterilmektedir. Yapılan çalışmalar ÖÇT'de eşli deneme bloklarının (Blok 3 ve 6) 20, eşli değerlendirme bloklarının (Blok 4 ve 7) 40 denemeden (trial) oluşmasının iyi psikometrik özellikler sağladığını göstermektedir (Greenwald ve ark., 1998; Nosek ve ark., 2005). Bu nedenle bu çalışmada da Blok 1,2,3,5 ve 6'da 20 uyaran; Blok 4 ve 7'de ise 40 uyaran gösterilmiştir.

Her blokta sağ ve sol üstte kategoriler, ekranın merkezinde ise cevap verildikçe değişen uyaran kelimeler yer almaktadır. Doğru cevap verildiğinde sıradaki kelime gösterilirken hatalı cevap verildiğinde ise ekranda bir süre kalan kırmızı X işareti belirmektedir. X işareti kaybolduktan sonra uyaranlar gösterilmeye devam etmektedir. Eşli bloklarda Greenwald ve arkadaşlarının (1998) çalışmasında da olduğu gibi farklı üst kategorilere (Ben - Ben değil ve ÇK - ÇK Değil) ait kelimeler önce bir kategori grubu daha sonra diğer kategori grubu olmak üzere sırasıyla gösterilmektedir. Örneğin: ben, çekingen, onlar, atılgan, o, girişken…

Çalışmada kullanılmak üzere hazırlanan ÖÇT deneyindeki denemeler arasındaki süre Greenwald ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan çalışmaya göre belirlenmiştir. Bu çalışmada denemeler arasındaki 100, 400 ve 700 milisaniye aralığın deneyde ölçülen skoru fark edilir derecede etkilemediği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda gösterilen iki kelime arasındaki süre 250 ms bekleme, 200 ms beyaz bir nokta şeklindeki odaklanma noktasının (fixation point) gösterilmesi, ardından tekrar 250 ms bekleme olmak üzere 700 ms olarak ayarlanmıştır (bakınız Şekil 1). Ayrıca hatalı cevaplarda gösterilen "X" sembolü, Greenwald ve arkadaşlarının çalışmasında olduğu gibi 300 ms boyunca ekranda kalmaktadır.

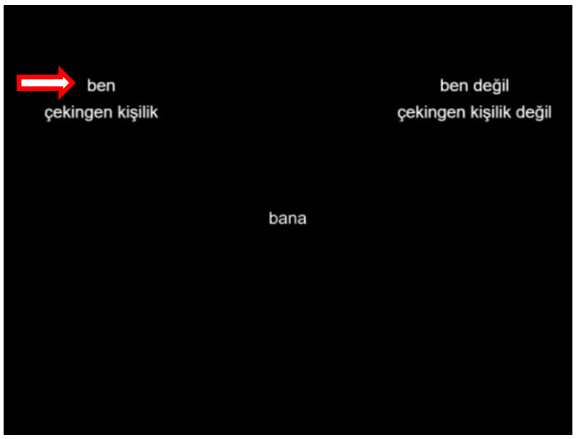
Şekil 1. Çekingen kişilik ÖÇT uyaran gösterimi şeması

Greenwald ve arkadaşları (1998) tarafından uyumlu ve uyumsuz eşli blokların ÖÇT'de gösterilme sırasının ÖÇT skoru üzerinde etkisi olduğu ifade edilmiştir. Lane ve arkadaşları (2007) tarafından da bu bulgu desteklenmekte ve ÖÇT'de kullanılan blok düzeninin sabit şekilde kullanılmasının etki büyüklüğünü gerçekte olduğundan fazla ya da az göstermeye neden olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca Hofmann ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları meta-analiz çalışmasında ÖÇT ve açık ölçümler arasındaki korelasyonun, blok düzeninde dengeleme (counterbalancing) yapıldığı durumda (p=.25) yapılmadığı duruma (p=.18) göre az da olsa daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak bu çalışmada da dengeleme yapılmış ve Blok 1, 3, 4 ile Blok 5,6,7'nin yer değiştirmesi ile oluşturulan iki blok düzeni oluşturulmuştur. Bu iki farklı sıralama katılımcılara ölçüm için kullanılan internet sitesi aracılığıyla rastgele uygulanmıştır. Site üzerinde ayrıca deneye aynı tarayıcıdan birden fazla kez katılımının önlenmesi için gerekli ayarlama yapılmıştır. Blok düzenlerinin iki versiyonu Ek 8'de yer almaktadır.

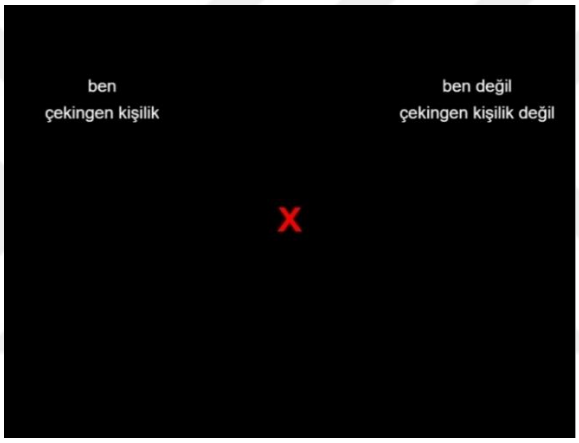
Blok isimlendirmelerinde kullanılan "uyumlu" ve "uyumsuz kelimeleri ölçümün ÇKB-uyumlu benlik algısını seçmek amacıyla geliştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Uyumlu bloklarda ekranda ben ve çekingen kişilik kategorileri aynı tarafta yer almaktadır. Uyumsuz olarak adlandırılan bloklarda ise çekingen kişilik kategorisi ben değil kategorisiyle aynı tarafta yer almaktadır.

Çekingen Kişilik ÖÇT'de katılımcıya gösterilen yönergeler ve bloklardan alınan ekran görüntüleri Ek 9'da sunulmuştur. Deneyin başlangıcında Ek 9.1.'de verilen yönerge gösterilmiştir. Blok 1 ile ilgili ekran görüntüsü Ek 9.2.'de verilmiştir. İlk bloktan sonra Ek 9.3.'teki yönerge gösterilmiş ve ikinci tekli blok olan Blok 2'ye geçilmiştir (bakınız Ek 9.4.). Eşli bloklara geçilmeden önce yeniden daha uzun bir açıklama yapılmış (bakınız Ek 9.5.); ayrıca eşli bloklarda deneme ve değerlendirme bloklarından önce ek geçiş mesajları gösterilmiştir (bakınız Ek 9.6.). Blok 3 ve 4 için ekran görüntüsü aynıdır ve Ek 9.7.'deki gibidir. Sonrasında yeniden tekli blok gösterimi ile ilgili yönerge (bakınız Ek 9.8.) ve Blok 1'deki kategorilerin yerlerinin değiştirilmesi ile oluşturulan Blok 5 (bakınız Ek 9.9.) gösterilmiştir. Sonraki eşli bloklardan önce Ek 9.10.'daki yönerge verilmiştir. Ek 9.11.'de ise Blok 3 ve 4'teki kategorilerin yerlerinin değiştirilmesiyle oluşturulan Blok 6 ve 7 gösterilmiştir, bu iki bloğun ekran görüntüsü aynıdır. Önceki eşli bloklarda olduğu gibi bu bloklarda da deneme ve değerlendirme blokları öncesi ek mesajlar gösterilmiştir (bakınız Ek 9.6.). Bu paragrafta Çekingen Kişilik ÖÇT'nin anlatımındaki blok numaraları, Blok Düzeni 1'e uygun şekilde verilmiştir (blok düzenleri arasındaki fark için bakınız Ek 8).

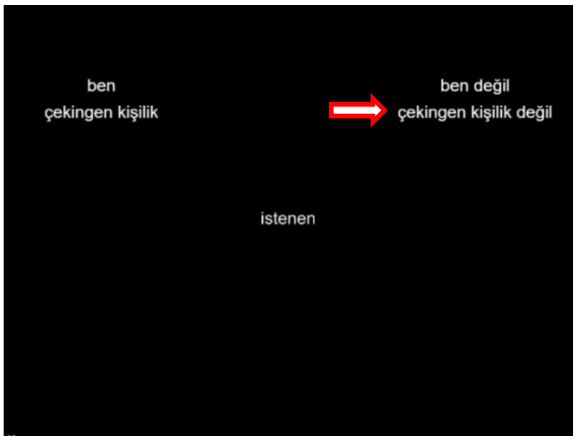
Şekil 2'de gösterilen ekranda ben kategorisine ait olan "bana" kelimesi gösterildiği için katılımcının sol taraf için belirlenmiş olan W tuşuna basması gerekmektedir. W tuşuna basıldığı takdirde diğer ikili kategoriden herhangi birine ait olan bir kelime gösterilir ve uyaranların gösterimi bu şekilde devam eder. Katılımcı eğer bunun yerine sağ taraf için belirlenmiş olan P tuşuna basarsa ekranda Şekil 3'te gösterilen X işareti gösterilir. X işareti daha önce de bahsedildiği gibi ekranda 300ms kaldıktan sonra kaybolur ve sonrasında yeni kelime ortaya çıkar. Örneğin, Şekil 4'te olduğu gibi çekingen kişilik değil kategorisine ait olan İstenen kelimesi gösterilir ve katılımcının sol taraf için belirlenmiş olan P tuşuna basması beklenir. Doğru cevap verildiği takdirde diğer ikili kategoriden bir kelime, yanlış cevap verildiği takdirde yine Şekil 3'teki X işareti gösterilir. Tekli bloklardaki yanlış cevaplarda da X işareti gösterilmekte, doğru cevaplarda ise ekranın yukarısında yer alan kategorilerden herhangi birine ait bir kelime gösterilmektedir.

Şekil 2. Çekingen kişilik ÖÇT eşli uyumlu blok ekran görüntüsü, ben – ben değil

Şekil 3. Çekingen kişilik ÖÇT hatalı cevap verildiğinde gösterilen ekran görüntüsü

Şekil 4. Çekingen kişilik ÖÇT eşli uyumlu blok ekran görüntüsü, ÇK – ÇK değil

D-Skor

ÖÇT'yi geliştiren araştırmacılar Greenwald ve arkadaşları (1998) tarafından ilk olarak ÖÇT etkisini hesaplama amacıyla farklı bir hesaplama yöntemi öne sürülmüştür. Bu hesaplama yönteminde d-skordan farklı olarak yalnızca değerlendirme blokları kullanılmakta ve sonuç, uyumsuz blok tepki süreleri ortalamasının uyumlu blok ortalamasından çıkarılması ile elde edilmektedir. Ancak daha sonra Greenwald ve arkadaşları (2003) ÖÇT'nin hesaplanması için yeni bir puanlandırma algoritması geliştirmişlerdir. Araştırmacılar bunu yaparken birçok farklı kombinasyon oluşturarak ÖÇT üzerinde çeşitli hesaplama yöntemleri denemişlerdir. En sonunda bu çalışmada da kullanılan yöntem (D_4) veya benzer sonuçlar elde edildiğini ifade ettikleri alternatif adımların ideal hesaplama olduğunu öne sürmüşlerdir. Araştırmacılara göre d-skor, dış değişkenlerden daha az zarar görme, ÖÇT ölçümünün yaş gibi bireysel farklılıklar olması durumunda daha az etkilenmesi, örtük ve açık ölçüm arasındaki korelasyonun gücü gibi birçok yönden önceki hesaplama yönteminin oldukça önüne geçmektedir. Bu nedenle mevcut çalışmada da bu geliştirilmiş hesaplama yöntemi kullanılmıştır. D-Skordaki sıfır tepki süreleri arasında fark olmadığını, pozitif skor katılımcının uyumlu bloklarda daha hızlı olduğunu ve negatif skor uyumsuz bloklarda daha hızlı olduğunu göstermektedir (Carpenter ve ark., 2019). Veri toplama sonrası D-skorun hesaplanması için kullanılan basamaklar Tablo 3'te ve basamakların formülleştirilmiş hali Şekil 5'te gösterilmiştir.

Tablo 3. ÖÇT – D skorun hesaplama adımları

Adım	Açıklama
1	Hem deneme hem değerlendirme blokları kullanılır.
2	10000 msden uzun tepki süresi olan denemeler ve denemelerinin %10'undan fazlasında tepki süresinin 300msden az olduğu katılımcılar elimine edilir.
3	Her bir blok için doğru cevaplardaki sürelerin ortalaması hesaplanır.
4	Deneme blokları ve değerlendirme bloklarındeki tüm denemeler için iki ayrı harmanlanmış (pooled) standart sapma hesaplanır.
5	Hatalı cevaplarda tepki süresi (3. adımda hesaplanan) **blok ortalaması + 600ms** ile değiştirilir.
6	Dört blok için de yeni ortalamalar hesaplanır.
7	Deneme ve değerlendirme blokları ortalamaları ile uyumlu blokların uyumsuzlardan çıkarılması şeklinde işlem yapılır.
8	Her bir fark ilişkili olduğu (4. adımda hesaplanan) harmanlanmış standart sapmaya bölünür.
9	Elde edilen bu iki bölümün ortalaması alınır.

Not. Şu çalışmadan uyarlanmıştır: Greenwald, A. G., Nosek, B. A. ve Banaji, M. R. (2003). Understanding and using the implicit association test: I. An Improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(2), s.214. https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.197

$$\text{D} - \text{skor} = \frac{\frac{\text{ORT}_{\text{EUS1}} - \text{ORT}_{\text{EU1}}}{\text{HSS [EUS1 ve EU1]}} + \frac{\text{ORT}_{\text{EUS2}} - \text{ORT}_{\text{EU2}}}{\text{HSS [EUS2 ve EU2]}}}{2}$$

Not. ORT: Ortalama, HSS: Harmanlanmış Standart Sapma, EU1: Eşli Uyumlu Deneme Bloğu, EUS1: Eşli Uyumsuz Deneme Bloğu, EU2: Eşli Uyumlu Değerlendirme Bloğu, EUS2: Eşli Uyumsuz Değerlendirme Bloğu

Şekil 5. D-skor hesaplaması formülü

2.3. İşlem

Çalışma öncesinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik onayı alınmıştır (bakınız Ek 10). Veri toplama çevrim içi şekilde PsyToolkit (Stoet, 2010, 2017) sitesi

üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yukarıda bahsedildiği şekilde Çekingen Kişilik ÖÇT'nin geliştirilmesinden sonra deneyin farklı kişiler tarafından denenmesi sağlanmış ve geribildirimlere göre düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca ölçüm sıklıkla tercih edilen birçok internet tarayıcısı ile denenmiş ve sorun yaratabileceği fark edilen Internet Explorer ile çalışmaya katılım engellenmiştir. Katılımcılara öncelikle araştırma amacı, kapsamı gibi konularda bilgi verilen, ayrıca gönüllük esasının ve gizlilik ilkesinin açıklandığı bilgilendirilmiş onam sayfası gösterilmiştir; yalnızca bu sayfanın sonundaki onay butonuna tıklayan katılımcılar çalışmaya devam edebilmişlerdir. Bu onam sayfasında katılımcılar katılım için klavyeye ihtiyaç duyulduğu noktasında bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca sayfada yer alan "Lütfen tüm dikkat dağıtıcılardan uzak, tek başınıza olacağınız ve sessiz bir ortamda katılınız. Başlamadan önce cep telefonunuzu sessize alınız ve bu süre boyunca telefonunuzla ilgilenmeyiniz." ifadesi ile ölçümün doğru sonuçlar verebilmesi için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ölçümlere başlamadan önce çekingen kişilik özellikleri hakkında DSM-5'ten alınan ÇKB açıklaması katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcılara ilk olarak Çekingen Kişilik ÖÇT, sonrasında ise diğer ölçekler gösterilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Çalışmada öncelikle Çekingen Kişilik ÖÇT'den sağlanan katılımcı verileri ile D-skorun hesaplanması için RStudio programından yararlanılmıştır. Elde edilen skorlar daha sonra SPSS 22 paket programına aktarılmıştır. Bu program aracılığıyla değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmış; hipotezleri test etmek amacıyla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA), varyans analizi (ANOVA) ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada elde edilen verilerin analizleri yer almaktadır. İlk olarak yapılan veri temizliği ve normal dağılım gibi yapılan çeşitli kontrollerden bahsedilmiştir. Daha sonra çalışmadaki değişkenlere ilişkin betimleyici istatistiksel değerler ve Cronbach α iç tutarlık katsayıları sunulmuştur. Son olarak ise yapılan analizlerden ve sonuçlarından bahsedilmiştir.

İstatistiksel analizlerden önce veri temizliği gerçekleştirilmiştir. İlk olarak kayıp veri kontrolü yapılmıştır ve herhangi bir maddede kayıp veri olmadığı bulunmuştur. Daha sonra kutu grafiği (boxplot) ve Z-skor yöntemleri ile uç değer analizi yapılmıştır. Kutu grafiğinde SPSS'te yıldız (*) işareti ile gösterilen aşırı değerlere rastlanmamıştır. Ayrıca Z-skor ile yapılan incelemede de tüm değerlerin ±3 arasında olduğu görülmüştür. Bu nedenle herhangi bir veri uç değer olarak çıkarılmamıştır.

Verinin normallik testinin yapılabilmesi için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Korkulu bağlanma dışındaki tüm değişkenlerde bu değerlerin ±1 arasında kaldığı görülmektedir. George ve Mallery (2010) tarafından değerlerin ±1 arasında olmasının ideal olduğu ancak ±2 arasında olmasının da birçok durumda kabul edilebilir olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle verinin normal dağılıyor olduğu anlaşılmaktadır.

Doğrusallık testi, serpme grafiği (scatterplot) kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca çoklu doğrusallık (multicollinearity) ve tekillik (singularity) her bir değerin arasındaki Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak kontrol edilmiş ve hiçbir katsayının .80 veya üzerinde olmadığı bulunmuştur.

3.1. Çalışmadaki Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Tablo 4'te çalışmada kullanılan değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerleri ve Cronbach α iç tutarlık katsayıları verilmiştir.

Tablo 4. Kullanılan ölçeklerin ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve cronbach α değerleri

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Cronbach α
CATI -ÇKB	2.24	0.60	1	4	.82
CATI-BKB	1.99	0.56	1	4	.80
CATI-OKKB	2.45	0.47	1.22	3.67	.65
CATI+TR KF					
C Kümesi	2.24	0.46	1.13	3.88	.88
ÖÇT – D-Skor	-0.11	0.46	-1.58	1.37	-
SPÇE-KF	12.73	2.85	4.8	20	-
RPCPOY	2.50	0.67	0.3	4	.84
POSY	2.04	0.89	0	4	.84
DDT	1.06	0.70	0	3.8	.73
KT	1.17	0.95	0	4	.87
Benlik Saygısı	2.96	0.56	1.3	4	.90
Güvenli Bağ.	4.14	1.73	1	7	-
Korkulu Bağ.	4.10	1.85	1	7	-
Saplantılı Bağ.	3.65	1.82	1	7	-
Kayıtsız Bağ.	3.69	1.81	1	7	-

Not. CATI -ÇKB: CATI+TR KF Çekingen Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, CATI-BKB: CATI+TR KF Bağımlı Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, CATI-OKKB: CATI+TR KF Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, SPÇE-KF: Sosyal Problem Çözme Envanteri – Kısa Formu, RPCPOY: Rasyonel Problem Çözme - Probleme Olumlu Yönelim, POSY: Probleme Olumsuz Yönelim, DDT: Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz, KT: Kaçınan Tarz.

3.2. Çalışmadaki Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizleri

Çalışmada ele alınan değişkenler arasında Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Çekingen kişilik özellikleri ile bağımlı (r =.78, p<.01), ve obsesif kompulsif (r=.52, p<.01) kişilik özellikleri, genel olarak C kümesi kişilik bozuklukları özellikleri (r=.91, p<.01), D-skor (r=.23, p<.01), probleme olumsuz yönelim (r=.68, p<.01), dikkatsiz/dürtüsel tarz (r=.17, p<.01), kaçınan tarz (r=.44, p<.01), korkulu bağlanma (r=.5, p<.01) ve saplantılı bağlanma (r=.39, p< .01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülürken; sosyal sorun çözme becerisi (r=-.59, p<.01), rasyonel problem çözme - probleme olumlu yönelim (r=-.4, p<.01), öz saygı (r=-.69, p<.01), güvenli bağlanma (r=-.47, p<.01) ve kayıtsız bağlanma (r=-.2, p<.01) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

C kümesi kişilik bozuklukları özellikleri ile D-skor (r=.23, p<.01), probleme olumsuz yönelim (r=.71, p<.01), dikkatsiz/dürtüsel tarz (r=.18, p<.01), kaçınan tarz (r=.49, p<.01), korkulu bağlanma (r =.49, p<.01) ve saplantılı bağlanma (r=.39, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; sosyal sorun çözme becerisi (r=-.61, p<.01), rasyonel problem çözme - probleme olumlu yönelim (r=-.4, p<.01), öz saygı (r=-.71, p<.01), güvenli bağlanma (r=-.44, p<.01) ve kayıtsız bağlanma (r=-.19, p<.01) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çekingen Kişilik ÖÇT'den elde edilen D-skor ile bağımlı (r=.22, p<.01) ve obsesif kompulsif (r=.14, p<.01) kişilik özellikleri, genel olarak C kümesi kişilik bozuklukları özellikleri (r =.23, p<.01), probleme olumsuz yönelim (r=.15, p<.01), kaçınan tarz (r=.17, p<.01), korkulu bağlanma (r=.17, p<.01), saplantılı bağlanma (r=.14, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; sosyal sorun çözme becerisi (r= -.17, p<.01), rasyonel problem çözme - probleme olumlu yönelim (r=-.12, p<.05), öz saygı (r=-.23, p<.01) ve güvenli bağlanma (r=-.17, p<.01) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Öz saygı ile sosyal sorun çözme becerisi (r=.61, p<.01), rasyonel problem çözme - probleme olumlu yönelim (r=.48, p<.01), güvenli bağlanma (r=.43, p<.01) ve kayıtsız bağlanma (r=.17, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; bağımlı (r = -.71, p<.01), ve obsesif kompulsif (r=-.43, p<.01) kişilik özellikleri, D-skor (r=-.23, p<.01), probleme olumsuz yönelim (r=-.58, p<.01), dikkatsiz/dürtüsel tarz (r=-.22, p<.01), kaçınan tarz (r=-.46, p<.01), korkulu bağlanma (r=-.4, p<.01) ve saplantılı bağlanma (r=-.29, p<.01) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Değişkenler arasındaki korelasyon analizine ilişkin tüm sonuçlar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	CATI-ÇKB	CATI-BKB	CATI-OKKB	CATI+TR KF C Kümesi	ÖÇT – D-Skor	SPÇE-KF	RPCPOY	POSY	DDT	KT	Benlik Saygısı	Güvenli Bağ.	Korkulu Bağ.	Saplantılı Bağ.	Kayıtsız Bağ.
CATI-ÇKB	-														
CATI-BKB	.78**	-													
CATI-OKKB	.52**	.49**	-												
CATI+TR KF C Kümesi	.91**	.88**	.78**	-											
ÖÇT – D-Skor	.23**	.22**	.14**	.23**	-										
SPÇE-KF	-.59**	-.68**	-.32**	-.61**	-.17**	-									
RPCPOY	-.40**	-.48**	-.14**	-.40**	-.12*	.81**	-								
POSY	.68**	.68**	.47**	.71**	.15**	-.71**	-.39**	-							
DDT	.17**	.29**	.01	.18**	.06	-.58**	-.31**	.21**	-						
KT	.44**	.51**	.31**	.49**	.17**	-.78**	-.44**	.50**	.36**	-					
Benlik Saygısı	-.69**	-.71**	-.43**	-.71**	-.23**	.61**	.48**	-.58**	-.22**	-.46**	-				
Güvenli Bağ.	-.47**	-.38**	-.26**	-.44**	-.17**	.35**	.27**	-.37**	-.13*	-.21**	.43**	-			
Korkulu Bağ.	.50**	.36**	.38**	.49**	.17**	-.32**	-.21**	.40**	.08	.25**	-.40**	-.60**	-		
Saplantılı Bağ.	.39**	.41**	.21**	.39**	.14**	-.34**	-.17**	.36**	.23**	.29**	-.29**	-.25**	.27**	-	
Kayıtsız Bağ.	-.20**	-.26**	-.04	-.19**	-.07	.13*	.15**	-.17**	-.01	-.01	.17**	.06	.05	-.19**	-

Not. * .05 seviyesinde anlamlıdır., **.01 seviyesinde anlamlıdır. CATI -ÇKB: CATI+TR KF Çekingen Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, CATI-BKB: CATI+TR KF Bağımlı Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, CATI-OKKB: CATI+TR KF Obesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, CATI+TR KF C Kümesi: Coolidge Eksen II Envanteri – Plus Türkçe Kısa Form C Kümesi Kişilik Bozuklukları, ÖÇT – D-Skor: Örtük Çağrışım Testi D-Skoru, SPÇE-KF: Sosyal Problem Çözme Envanteri – Kısa Formu, RPCPOY: Rasyonel Problem Çözme - Probleme Olumlu Yönelim, POSY: Probleme Olumsuz Yönelim, DDT: Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz, KT: Kaçınan Tarz

3.3. Çeşitli Değişkenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Cinsiyetin çekingen kişilik özellikleri, sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanma üzerindeki etkisini incelemek amacıyla tek yönlü çok değişkenli varyans analizi yapılmıştır. Analiz öncesinde MANOVA ile ilgili varsayımlar kontrol edilmiştir:

3.3.1. Normallik ve Uç Değer Analizi

Normallik incelemesi için bağımlı değişkenlerdeki çarpıklık ve basıklık değerleri cinsiyetler özelinde tekrar incelenmiştir. Çekingen kişilik özellikleri, benlik saygısı ve sosyal sorun çözme becerisi değerlerinin ±1; korkulu ve güvenli bağlanma değerlerinin ±1.5 arasında olduğu görülmüş ve bu sayede tek değişkenli normallik varsayımının ihlal edilmediği anlaşılmıştır (George ve Mallery, 2010). Tek değişkenli uç değerler için aynı şekilde bağımlı değişkenler ve gruplar özelinde kutu grafikleri incelenmiştir ve aşırı uç değer bulunmadığı görülmüştür.

Çok değişkenli normallik ve uç değer analizi kontrol edilirken Mahalanobis değerinden yararlanılmış ve değer Tabachnick ve Fidell (2007, Tablo C.4) tarafından öne sürülen kritik değer ışığında değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan Mahalanobis değeri (18.28), araştırmacılar tarafından 5 bağımlı değişken için belirtilmiş olan kritik değer (20.52) altında kalmaktadır. Bu nedenle çok değişkenli normalliğin sağlandığı ve çok değişkenli uç değerin olmadığı anlaşılmaktadır.

3.3.2. Doğrusallık, Çoklu Doğrusallık, Varyans-Kovaryans Matrislerinin Homojenliği

MANOVA'da ele alınacak bağımlı değişkenlerin aralarında doğrusal bir ilişki olup olmadığı serpme grafiği yardımı ile incelenmiştir. Varsayımın karşılandığı anlaşılmıştır. Çoklu doğrusallık için bağımlı değişkenler arasındaki korelasyon Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak kontrol edilmiştir. Pallant (2007) tarafından MANOVA'da ele alınan bağımsız değişkenlerin birbirleriyle orta derecede ilişkili olması gerektiği ifade edilmiştir. Yapılan

korelasyon analizi sonucunda bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin negatif pozitif olmasından bağımsız olarak .32 ve .69 arasında olduğu bulunmuştur (n=361, p<.001). Bu nedenle bu varsayımın sağlandığı anlaşılmaktadır. Son olarak Box's M testi de varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımının sağlandığını göstermektedir, p=.395.

3.3.3. Analiz Sonuçları

Varsayımların karşılandığı görüldükten sonra MANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Kadınlar ve erkeklerin ele alınan bağımlı değişkenler açısından birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştıkları bulunmuştur, $F(5, 355) = 2.51$, p=.03, Wilks' λ = .97, η^2_p=.03. Cinsiyetin güvenli bağlanma ($F(1, 359) = 8.92$, p=.003, η^2_p=.02) ve öz saygı ($F(1, 359) = 4.47$, p= .035, η^2_p=.01) üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. İki değişken için de erkekler anlamlı derecede daha yüksek ortalamalara sahiptir. Burada özellikle dikkat edilen nokta, çekingen kişilik özelliklerinin p değeri olmuştur. Çünkü analiz sonucunda bu değişken için Levene's Test sonucunun anlamlı çıktığı (p=.01), dolayısıyla yalnızca bu değişken için varyans homojenliğinin problemli olduğu görülmüştür. Pallant (2007) tarafından Levene's testte anlamlı sonuç elde edilmesi durumunda daha düşük bir alfa seviyesinin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak bu değişken için alfa değeri Tabachnick ve Fidell (2007) tarafından şiddetli ihlaller için kullanılabileceği belirtilen .01 olarak ele alınmış ve bu durumda cinsiyetin çekingen kişilik özellikleri üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür (p=.011). Tablo 6'da yapılan analizle ilgili detaylı bilgiler sunulmuştur.

Tablo 6. Cinsiyet farklılıkları ile ilgili yapılan MANOVA'ya ilişkin bilgiler

Bağımlı Değişken	Kadın (n=298)		Erkek (n=63)		$F(1,359)$	η^2_p
	Ort.	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*		
Güvenli Bağ.	4.02	1.73	4.73	1.71	8.92*	.024
Korkulu Bağ.	4.15	1.86	3.87	1.82	1.14	.003
SPÇE - KF	12.65	2.88	13.31	2.55	2.80	.008
Benlik Saygısı	2.93	0.55	3.10	0.57	4.47*	.012
CATI -ÇKB	2.27	0.61	2.06	0.49	6.59	.018

Not. *.05 seviyesinde anlamlıdır. SPÇE – KF: Sosyal Problem Çözme Envanteri – Kısa Formu, . CATI -ÇKB: CATI+TR KF Çekingen Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği.

3.4. Çeşitli Değişkenlerin Çekingen Kişilik Özellikleri Seviyelerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Çekingen kişilik özellikleri seviyesinin sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanma üzerindeki etkisini incelemek amacıyla tek yönlü çok değişkenli varyans analizi yapılmıştır. Çekingen kişilik özellikleri seviye gruplarını oluşturmak için katılımcıların CATI+TR KF Çekingen Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği skor ortalamaları düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Analiz öncesinde MANOVA ile ilgili varsayımlar kontrol edilmiştir:

3.4.1. Normallik ve Uç Değer Analizi

Varsayımlar test edilirken cinsiyetin etkisi hakkında yapılan MANOVA adımları takip edilmiştir. Çekingen kişilik seviye grupları özelinde tekrar değerlendirilen ±1 arasındaki çarpıklık ve basıklık değerleri (George ve Mallery, 2010) ile kutu grafiklerinde aşırı uç değer olmaması tek değişkenli normallik ve uç değer varsayımlarının sağlandığını göstermektedir.

Çok değişkenli normallik ve uç değer analizi varsayımı kontrol edilirken yeniden Mahalanobis değerinden yararlanılmış, ortaya çıkan değerin (17.18), kritik değerden (18.47, Tabachnick ve Fidell, 2007, Tablo C.4) küçük olduğu görülmüştür. Bu nedenle çok değişkenli normalliğin sağlandığı ve çok değişkenli uç değerin olmadığı anlaşılmaktadır.

3.4.2. Doğrusallık, Çoklu Doğrusallık, Varyans-Kovaryans Matrislerinin Homojenliği

Bu analizde ele alınan değişkenlerin doğrusallığı önceki MANOVA'da incelenmiş ve varsayımın sağlandığı görülmüştür. 0.32 ve 0.61 arasındaki Pearson korelasyon katsayıları (n=365, p < .001) çoklu doğrusallığın ve Box's M testinden elde edilen sonuç (p=.135) varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımının sağlandığını göstermektedir.

3.4.3. Analiz Sonuçları

Varsayımların sağlandığı anlaşıldıktan sonra yapılan analiz sonucunda çekingen kişilik seviyesi gruplarının ele alınan bağımlı değişkenler açısından birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştıkları bulunmuştur $F(8, 718) = 32.03$, $p < .001$, Wilks' $\lambda = .54$, $\eta^2_p = .26$.

Çekingen kişilik özelliklerinin güvenli bağlanma ($F(2, 362) = 35.62$, $p < .001$, $\eta^2_p = .16$), korkulu bağlanma ($F(2, 362) = 45.87$, $p < .001$, $\eta^2_p = .2$), sosyal sorun çözme becerisi ($F(2, 362) = 62.13$, $p < .001$, $\eta^2_p = .26$) ve öz saygı ($F(2, 362) = 110.24$, $p < .001$, $\eta^2_p = .38$) üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Korkulu bağlanma değişkeni için Levene's Test sonucunun anlamlı çıktığı ($p = .049$), dolayısıyla yalnızca bu değişken için varyans homojenliğinin problemli olduğu görülmüştür. Tabachnick ve Fidell (2007) tarafından varyans homojenliğinin orta dereceli ihlalleri için kullanılabileceği belirtilen .025 olarak ele alınmış, çekingen kişilik özelliklerinin korkulu bağlanma üzerindeki etkisi bu durumda da anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Şiddetli ihlaller için önerilen .01'lik alfa değeri için de sonuç değişmemektedir.

Ayrıca ele alınan 4 bağımlı değişkenin çekingen kişilik özelliklerine göre ikili olarak hangi seviye grupları arasında farklılaştığını belirlemek üzere post-hoc Bonferroni analizi yapılmıştır. Pallant (2007) tarafından Bonferroni düzeltmesinin Tip 1 hata ihtimalini azalttığı ifade edildiği için bu analiz seçilmiştir. Yapılan analiz sonucunda tüm bu grup ortalamalarının birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01$). Tüm bağımlı değişkenler için gruplar arası farklılığın doğrusal bir yönelimi olduğu görülmektedir. Güvenli bağlanma, sosyal sorun çözme ve öz saygı için ortalamaların yüksekten düşüğe düşük ÇK, orta ÇK ve yüksek ÇK olarak sıralandığı; korkulu bağlanma için bu sıralamanın yüksek ÇK, orta ÇK ve düşük ÇK şeklinde olduğu bulunmuştur. Tablo 7'de yapılan MANOVA ile ilgili detaylı bilgiler sunulmuştur.

Tablo 7. Çekingen kişilik grupları ile yapılan MANOVA'ya ilişkin detaylı bilgiler

Bağımlı Değişken	Düşük ÇK (*n*=120)		Orta ÇK (*n*=121)		Yüksek ÇK (*n*=124)		*F*(2,362)	η^2_p
	Ort.	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*		
Güvenli Bağ.	4.96_a	1.59	4.25_b	1.56	3.25_c	1.62	35.62***	0.164
Korkulu Bağ.	2.98_a	1.82	4.30_b	1.55	4.99_c	1.61	45.87***	0.202
SPÇE - KF	14.45_a	2.41	12.87_b	2.38	10.94_c	2.60	62.13***	0.256
Benlik Saygısı	3.39_a	0.41	2.95_b	0.45	2.55_c	0.47	110.24***	0.379

Not. ***.001 seviyesinde anlamlıdır. Aynı satırda aynı alt simgeye sahip olmayan ortalamalar birbirlerinden anlamlı şekilde farklıdırlar, Bonferroni analizi alfa seviyesi .05. Düşük ÇK: düşük seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Orta ÇK: orta seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Yüksek ÇK: Yüksek seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, SPÇE – KF: Sosyal Problem Çözme Envanteri – Kısa Formu.

3.5. Çekingen Kişilik Özelliklerinin Seviyeleri ve ÇKB Uyumlu Benlik Algısına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

Çekingen kişilik özellikleri seviyelerinin ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skor üzerindeki etkisini karşılaştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda D-skor açısından en az iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur, $F(2,362) = 8.703$, $p<.001$, $\eta^2 = .05$).

Çoklu grup karşılaştırmaları için yapılan Bonferroni analizi sonucunda yüksek ve orta seviye ÇK grup ortalamaları ($p=.044$) ile yüksek ve düşük ÇK grup ortalamaları ($p<.001$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Orta ve düşük ÇK grup ortalamaları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.28$). Yapılan analiz ile ilgili detaylı bilgi Tablo 8'de sunulmuştur; ayrıca Şekil 6'da D-skor ortalamalarına ilişkin grafik gösterilmiştir.

Tablo 8. Çekingen kişilik özellikleri gruplarının D-skor farklılıklarının incelenmesi

Ölçüm	Düşük ÇK (*n*=120)		Orta ÇK (*n*=121)		Yüksek ÇK (*n*=124)		*F*(2,362)	η^2
	Ort.	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*		
ÖÇT – D-Skor	-0.22_a	0.41	-0.12_a	0.46	0.02_b	0.48	8.70***	.05

Not. ***.001 seviyesinde anlamlıdır. Aynı satırda aynı alt simgeye sahip olmayan ortalamalar birbirlerinden anlamlı şekilde farklıdırlar, Bonferroni analizi alfa seviyesi .05. Düşük ÇK: düşük seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Orta ÇK: orta seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Yüksek ÇK: Yüksek seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, ÖÇT – D-Skor: Örtük Çağrışım Testi D-Skoru.

Şekil 6. Çekingen kişilik özelliklerine göre D-skor ortalamaları grafiği

3.6. Çekingen Kişilik Özellikleri Seviyeleri ve Eşli Blok Ortalamalarına İlişkin Karma Desenli Varyans Analizi (Mixed ANOVA)

ÇK seviyesi grupları ile uyumlu ve uyumsuz blokların katılımcıların tepki süreleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla karma desenli tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA yapılmıştır. ÇK seviye gruplarının temel etkisi anlamlı bulunmamıştır, $F(2,362)=1.08$, $p=.34$, $\eta^2_p=.01$. Eşli blokların temel etkisi ise [$F(1,362)=18.89$, $p<.001$, $\eta^2_p=.05$] anlamlı bulunmuştur, katılımcıların çalışma genelinde uyumsuz bloklarda (*Ort.*=1328.72 ms) uyumlu

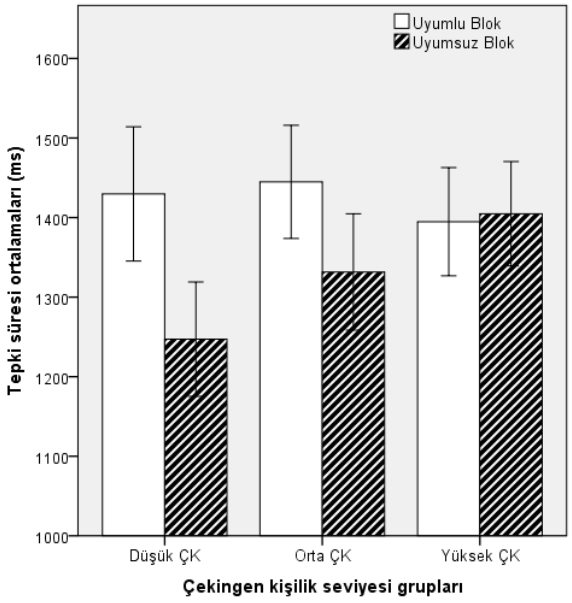
bloklara (*Ort.* =1422.86 ms) göre daha hızlı cevap verdiği görülmektedir. Ayrıca bloklar ile seviye grupları arasındaki etkileşim etkisi de anlamlı bulunmuştur, $F(2,362)=6.64$, $p=.001$, $\eta^2_p=.04$.

ÇK seviye gruplarındaki katılımcıların tepki sürelerinin uyumlu ve uyumsuz bloklarda farklılaşmasını incelemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi kullanılarak eşli karşılaştırmalar (pairwise comparisons) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda düşük ÇK ($p<.001$) ve orta ÇK ($p=.003$) gruplarının uyumlu ve uyumsuz bloklardaki tepki süresi ortalamaları açısından anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur. Yüksek grupta ortalama farkı beklendiği şekilde negatif yönde çıkmış olsa da bloklar arasındaki fark anlamlı değildir ($p=.79$). Analiz ile ilgili detaylı bilgi Tablo 9'da; ayrıca ortalama farkları ile ilgili grafik Şekil 7'de sunulmuştur.

Tablo 9. Çekingen kişilik özellikleri gruplarının uyumlu ve uyumsuz bloklardaki tepki süreleri farklılıklarının incelenmesi

ÇK Özellikleri Seviye Grupları	Uyumlu Blok		Uyumsuz Blok		Ort. Farkı
	Ort.	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*	
Düşük ÇK (*n*=120)	1429,68	466,70	1247,16	398,04	182,52*
Orta ÇK (*n*=121)	1444,87	395,22	1331,62	406,62	113,25*
Yüksek ÇK (*n*=124)	1394,79	382,37	1404,81	368,74	-10,02

Not. *Bonferroni alfa seviyesi .05 seviyesinde anlamlıdır. ÇK: Çekingen Kişilik, Düşük ÇK: düşük seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Orta ÇK: orta seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup, Yüksek ÇK: Yüksek seviyede çekingen kişilik özellikleri gösteren grup.

Şekil 7. ÇK seviye gruplarına göre uyumlu ve uyumsuz bloklardaki tepki süreleri farklılıkları (%95 Güven aralığı)

3.7. Bağlanma Stilleri ve Çekingen Kişilik Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

Bağlanma stillerinin çekingen kişilik özellikleri üzerindeki etkisini karşılaştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda çekingen kişilik özellikleri açısından en az iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur, $F(3,361) = 26.927$, $p < .001$, $\eta^2 = .18$).

Çoklu grup karşılaştırmaları için yapılan Bonferroni analizi sonucunda güvenli ve korkulu bağlanan gruplar ($p < .001$); güvenli ve saplantılı bağlanan gruplar ($p < .001$); korkulu ve kayıtsız bağlanan gruplar ($p<.001$) ile saplantılı ve kayıtsız bağlanan gruplar ($p<.001$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Diğer grup ikilileri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=1$). Yapılan analiz ile ilgili detaylı bilgi Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Çekingen kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri gruplarına göre farklılaşmasının incelenmesi

Ölçüm	Güvenli Bağ. (*n*=114)		Korkulu Bağ. (*n*=108)		Saplantılı Bağ. (*n*=79)		Kayıtsız Bağ. (*n*=64)		*F*(3,361)	η^2
	Ort.	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*	*Ort.*	*Ss.*		
CATI -ÇKB	1.96_a	0.48	2.49_b	0.56	2.49_b	0.57	2.02_a	0.58	26.927***	.18

Not. ***.001 seviyesinde anlamlıdır. Aynı satırda aynı alt simgeye sahip olmayan ortalamalar birbirlerinden anlamlı şekilde farklıdırlar, Bonferroni analizi alfa seviyesi .05. CATI -ÇKB: CATI+TR KF Çekingen Kişilik Bozukluğu Alt Ölçeği, Bağ.: bağlanma.

3.8. Çekingen Kişilik Özellerini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizinin Sonuçları

Sosyal problem çözme alt ölçekleri, D-skor ile ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısı ve bağlanma stillerinin çekingen kişilik özellikleri üzerindeki yordayıcılığını incelemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Analiz öncesinde çoklu doğrusal regresyon analizi varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. İlk olarak çoklu doğrusallığı kontrol etmek amacıyla bağımsız değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. En yüksek katsayının .5 olması nedeniyle bu varsayımın ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Pallant (2007) tarafından çoklu doğrusallık için tolerans değerinin .1'in üstünde ve varyans enflasyon faktörünün (VIF) 10'un altında olması gerektiği ifade edilmiştir. Tolerans (en küçük değer = .63) ve VIF (en büyük değer = 1.6) değerleri de bu varsayımın ihlal edilmediğini göstermektedir. Eş-varyanslılık (homoscedasticity) varsayımını incelemek için serpme grafiği kullanılmıştır. Pallant (2007) tarafından bu varsayımın sağlanması için grafikte çoğu skorun merkezde toplandığı ve kabaca dikdörtgen şeklini andıran rastgele bir dağılım görülmesi gerektiği; sistematik bir örüntünün görüldüğü grafiklerin varsayımın ihlalini göstereceği ifade edilmiştir. Serpme grafiği incelenmiş ve varsayımın sağlandığı anlaşılmıştır. Hataların normal dağılımını incelemek amacıyla P-P grafiği oluşturulmuş ve varsayımın sağlandığı görülmüştür. Son olarak modeli etkileyen bir uç değer olup olmadığını incelemek amacıyla Cook uzaklığı değerine bakılmış ve en yüksek değerin 1'in altında olması nedeniyle uç değer olmadığı anlaşılmıştır (Cook uzaklığı en yüksek değeri = .056).

Bağlanma stilleri ile ilgili kategorik olarak toplanan verinin analize dahil edilebilmesi için kukla değişkenler kullanılmıştır. Bu yapılırken katılımcılar arasında en çok görülen güvenli bağlanma (%31,2) referans olarak alınmış ve diğer üç değişken güvenli bağlanmaya kıyasla değerlendirilmiştir.

Enter metoduyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda model anlamlı bulunmuştur, $F(8, 356) = 51.96$, $p<.001$. Modelin çekingen kişilik özelliklerinin %53'ünü açıkladığı görülmektedir ($R^2_{adj}= .528$). Rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim ($\beta = -.11$, $p= .01$), probleme olumsuz yönelim ($\beta = .53$, $p < .001$) ve D-skorun ($\beta = .09$, $p= .016$) çekingen kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir yordayıcılık üstlendiği bulunmuştur. RPCPOY seviyesi yüksek olan bireylerin daha az çekingen kişilik özelliklerine sahip olduğu; POSY ve D-skorları daha yüksek bireylerin ise daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdikleri anlaşılmaktadır. Dikkatsiz/dürtüsel tarz ($p=.36$) ve kaçınan tarzın ($p=.05$) yordayıcılığının anlamlı seviyede olmadığı bulunmuştur.

Kukla değişkenler aracılığıyla yapılan bağlanma stillerinin yordayıcılığı incelendiğinde korkulu bağlanma ($B =.24$, $p<.001$) ve saplantılı bağlanmanın ($B=.21$, $p=.001$) güvenli bağlanmaya göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Korkulu ve saplantılı bağlanma kategorilerindeki bireylerin güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdiği bulunmuştur. Kayıtsız bağlanmanın ise güvenli bağlanmadan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p=.72$). Yapılan regresyon analiziyle ilgili detaylı bilgi Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Çekingen kişilik özelliklerini yordayan değişkenlere ilişkin regresyon analizinin sonuçları

		Std. Edilmemiş Katsayılar		Std. Edilmiş Katsayılar		%95 Güven aralığı	
Model	Yordayıcı	*B*	SH	β	t	Üst limit	Alt limit
1.	Sabit	1.631	0.137		11.909***	1.36	1.9
	RPCPOY	-0.10	0.038	-0.11	-2.605*	-.17	-.02
	POSY	0.35	0.029	0.53	12.052***	.30	.41
	DDT	-0.03	0.033	-0.04	-0.911	-.10	.04
	KT	0.06	0.028	0.09	1.944	-.00	.11
	Korkulu Bağ.****	0.24	0.058	0.18	4.039***	.12	.35
	Saplantılı Bağ.****	0.21	0.064	0.15	3.343**	.09	.34
	Kayıtsız Bağ.****	-0.02	0.064	-0.02	-0.356	-.15	.10
	ÖÇT - D-Skor	0.12	0.048	0.09	2.431*	.02	.21

Not. *.05 seviyesinde anlamlıdır. **.01 seviyesinde anlamlıdır. ***.001 seviyesinde anlamlıdır. **** Güvenli bağlanma stili referans alınarak kukla değişken oluşturulması ile analize dahil edilmiştir. RPCPOY: Rasyonel Problem Çözme - Probleme Olumlu Yönelim, POSY: Probleme Olumsuz Yönelim, DDT: Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz, KT: Kaçınan Tarz, ÖÇT – D-Skor: Örtük Çağrışım Testi D-Skoru, Std.:Standardize, SH: Standart Hata.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada ÇKB özellikleri ile ÇKB-uyumlu benlik algısı, öz saygı, bağlanma stilleri ve sosyal sorun çözme becerisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgular yorumlanacak, daha sonrasında ise araştırmanın sınırlılıkları ve sonraki çalışmalar için öneriler ele alınacaktır.

Yapılan çalışmanın konusunun seçilmesinde etkili olan iki önemli faktör vardır. İlki ÇKB'nin doğasını anlamaya yardımcı olacak ve müdahale açısından yol gösterecek değişkenlerle ilişkisinin incelenmek istenmesidir. Bu sayede özellikle sosyal sorun çözme becerisi gibi ÇKB ile ilişkisi oldukça az çalışılmış değişkenlerle ilgili alanyazına katkı sağlanacaktır. İkinci faktör ise örtük çağrışım testinin daha önce de bahsedildiği gibi birçok farklı alanda kullanılması; ancak kişilik bozuklukları özelinde çalışılmamış olmasıdır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında geliştirilen Çekingen Kişilik ÖÇT ile ÇKB-uyumlu benlik algısının örtük bir şekilde ölçülmesi ve ÖÇT'nin kullanım kapsamının genişletilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada bu değişkenler arasındaki ilişki incelenirken hem sosyal sorun çözme becerisi alt ölçekleri, bağlanma stilleri ve ÇKB-uyumlu benlik algısının çekingen kişilik özellikleri üzerindeki yordayıcılığı değerlendirilmiş hem de düşük, orta ve yüksek seviyede çekingen kişilik özelliklerine sahip olan bireylerin ÇKB-uyumlu benlik algısı, sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, korkulu ve güvenli bağlanma açısından nasıl farklılaştıkları, dolayısıyla çekingen kişilik özelliklerinin bu değişkenler üzerinde nasıl bir etkisi olduğu incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken hem örtük hem de açık ölçüm yöntemleri kullanılmıştır.

Mevcut çalışmada beklenildiği gibi çekingen kişilik özellikleri seviye gruplarının güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı ve ÇKB-uyumlu benlik algısı açısından anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Buna ek olarak sosyal sorun çözme becerisi alt ölçeklerinden rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim ile probleme olumsuz yönelimin ve ÇKB-uyumlu benlik algısının çekingen kişilik özelliklerini yordadığı bulunmuştur. Ayrıca bağlanma stillerinden korkulu bağlanmaya veya saplantılı bağlanmaya sahip olan bireylerin güvenli ve kayıtsız bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdiği bulunmuştur.

4.1. Cinsiyete Göre Bulunan Farklılıkların Değerlendirilmesi

Çalışmada cinsiyete göre çekingen kişilik özellikleri, sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanma açısından farklılık görülüp görülmediğini incelemek amacıyla çok değişkenli varyans analizi yapılmıştır. Hem öz saygı hem de güvenli bağlanmada anlamlı fark olduğu, iki değişkende de erkeklerin kadınlara göre daha yüksek skorlara sahip olduğu görülmüştür. Alanyazında cinsiyet ve öz saygı ilişkisi açısından farklı bulgulara rastlansa da (Naderi ve ark., 2009) yapılan araştırmalarda ve meta-analiz çalışmalarında öz saygının erkeklerde kadınlara göre daha yüksek seviyede bulunduğu belirtilmiştir (Bleidorn ve ark., 2016; Kling ve ark., 1999; Okada ve ark., 2015; Zuckerman ve ark., 2016). Bu doğrultuda öz saygıyla ilgili mevcut çalışma bulgusunun geçmiş çalışmaları desteklediği söylenebilir. Buna ek olarak güvenli bağlanma açısından da alanyazında fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Kadınların erkeklerden daha güvenli bağlandıklarını gösteren çalışmaların yanında (Grabill ve Kerns, 2000; Matsuoka ve ark., 2006) erkeklerin kadınlardan daha güvenli bağlandıklarını gösteren çalışmalar da (Karaırmak ve Oğuz Duran, 2008) mevcuttur. Mevcut çalışmanın Karaırmak ve Oğuz Duran (2008) tarafından yapılan çalışmayı destekliyor olmasının bu çalışmanın mevcut çalışmayla aynı ülkede yapılmış olması, dolayısıyla benzer kültürden kişilerle çalışılması, katılımcıların üniversite öğrencileri olması ve çalışmalarda benzer yaş ortalamasına sahip olunması gibi sebeplerle açıklanabileceği düşünülmektedir.

4.2. Yapılan Analizlerin Değişkenler Çerçevesinde Ele Alınması

Çalışmada yüksek, orta ve düşük seviye çekingen kişilik özellikleri gösteren bireylerin sosyal sorun çözme becerisi, öz saygı, korkulu ve güvenli bağlanma açısından farklılaşmasıyla ilgili hipotezlerin test edilmesi amacıyla çok değişkenli varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda grupların her bir değişken için anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna ek olarak yapılan grup karşılaştırmaları sonrasında her bir değişken ile ilgili üç grubun birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çalışmada yapılan MANOVA'ya ek olarak çekingen kişilik özelliklerinin örtük ölçüm ile ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısına etkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi

yapılmıştır. Yine üç grup olarak ele alınan çekingen kişilik seviyelerinin D-skoru anlamlı derecede etkilediği bulunmuştur.

Yapılan son analiz çoklu regresyon analizidir. Sosyal sorun çözme becerisi alt ölçekleri olan rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim, probleme olumsuz yönelim, dikkatsiz/dürtüsel tarz, kaçınan tarz; bağlanma ile ilgili ölçekten elde edilen güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanmaya ilişkin kategorik veri ve ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skor değişkenlerinin çekingen kişilik özelliklerini yordayıcılığını değerlendirmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda modelin anlamlı olduğu görülmüştür. Tartışma bölümünün devamında hakkındaki bulguların özetlendiği değişkenler, ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

4.2.1. Bağlanma

ÇKB'nin iyi anlaşılmasının etkili bir müdahale için önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak bağlanma söz konusu olduğunda konu yalnızca ÇKB'nin iyi anlaşılması değildir, buna ek olarak araştırmacılar tarafından bağlanmanın kişinin çevresini nasıl yorumladığı ve yaşananlara nasıl tepkiler verdiğini etkileyerek müdahale sürecine direkt etkisinden bahsedilmiştir (Shorey ve Snyder, 2006). Müdahale planı düzenlerken bireyin bağlanma örüntülerinin farkında olmanın bu süreçte izlenecek yolu kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ÇKB'nin bağlanma stilleriyle ilişkisi ile ilgili bulgular önemlidir.

Çalışmada korkulu ve güvenli bağlanmanın çekingen kişilik özellikleri seviyelerine göre farklılaşması beklenildiği şekilde olmuştur. Çekingen kişilik özellikleri yüksek olan grupta korkulu bağlanma da yüksek seviyede görülürken güvenli bağlanmanın düşük seviyede görüldüğü; ÇK özellikleri düşük seviyede olan bireylerde korkulu bağlanmanın da düşük olduğu, öte yandan güvenli bağlanmanın ise yüksek seviyede görüldüğü anlaşılmaktadır. ÇK özelliklerinin bu iki bağlanma stili skorları üzerindeki etkisi doğrusal şekildedir ve sıralamalar düşük – orta – yüksek ÇK grupları şeklinde görülmektedir. Korkulu bağlanma kimi araştırmacılar tarafından ÇKB özellikleri ile örtüştüğü ifade edilen bir bağlanma stilidir (Bartholomew ve ark., 2001; Meyer ve Pilkonis, 2005). Ayrıca birçok araştırma ÇKB ve korkulu bağlanma arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir (Alexander, 1993; Levy, 1993 akt. Blatt ve Levy, 2003; Brennan ve Shaver, 1998; Meyer ve ark., 2004; Moore, 2003; Riggs ve

ark., 2007). Yapılan analiz sonucunda görüldüğü gibi ÇK özelliklerinin korkulu bağlanma skorları üzerinde sahip olduğu bu güçlü pozitif etki önceki çalışma bulgularını desteklemektedir.

Güvenli bağlanma ile ilgili alanyazın incelendiğinde güvenli bağlanmanın olmayışının kişilik bozuklukları için önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir (Macdonald ve ark., 2013; Nakash-Eisikovits ve ark., 2002; Winter, 2005). Westen ve arkadaşları tarafından (2006) yapılan çalışmada da yetişkinlerde güvenli bağlanma ile ÇKB arasında negatif bir ilişki bulunduğu ifade edilmiştir. Mevcut çalışma bulguları da ÇK özelliklerinin güvenli bağlanma skorunu negatif yönde etkilemesi ile bu bulguyu destekler niteliktedir. Yapılan çok değişkenli varyans analizine ek olarak korkulu bağlanma ve güvenli bağlanmanın çalışmada ele alınan kişilik bozukluklarıyla Pearson korelasyon katsayıları incelendiğinde hem ÇKB ile hem de ele alınan diğer iki C kümesi KB olan BKB ve OKKB ile aynı yönde ilişkileri olduğu bulunmuştur. Korkulu bağlanma bu üç bozuklukla da pozitif ilişkiliyken güvenli bağlanma negatif ilişkilidir. Ancak iki bağlanma stilinin de en güçlü şekilde ilişkili olduğu KB, ÇKB'dir.

Bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar arasında yapılan incelemede korkulu ve saplantılı bağlanan bireylerin güvenli ve kayıtsız bağlananlara göre daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdikleri bulunmuştur. Korkulu ile saplantılı bağlanma ve güvenli ile kayıtsız bağlanma arasında ise anlamlı bir fark yoktur. Ayrıca bağlanma stilleri güvenli bağlanmaya kıyasla değerlendirilmiştir ve beklendiği gibi korkulu ve saplantılı bağlanmaya sahip olan bireylerin güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgular, çalışma hipotezlerini ve daha önce konuyla ilgili yapılan çalışmaları destekler niteliktedir (Macdonald ve ark., 2013; Meyer ve ark., 2001; Rosenstein ve Horowitz, 1996; Sherry ve ark., 2007). İki farklı bağlanma stilinin de güvenli bağlanmaya göre çekingen kişilik özelliklerini pozitif yönde yorduyor olmasının Lyddon ve Sherry (2001) tarafından öne sürülen nedenle örtüştüğü düşünülmektedir. Araştırmacılara göre ÇKB'li bireylerin genel olarak kişilerarası ilişkilerden kaçındıkları görülse de bir şekilde arkadaş edindikleri durumda bu kişiye aşırı bağlı hale geldikleri ifade edilmiştir. Bu nedenle ÇKB genellikle korkulu bağlanma ile iç içe olarak görülse de saplantılı bağlanmanın da güvenli bağlanmaya göre çekingen kişilik özelliklerini daha iyi yorduyor olması şaşırtıcı değildir. Yalnızca sevileceklerinden emin olduklarında bağ kurmak isteyen bu bireylerin, bir şekilde sevildiklerine inandıkları takdirde, yetersizlik hislerinin pekiştirdiği kaybetme korkusu nedeniyle karşı tarafa belki de olması gerektiğinden fazla bağlandıkları düşünülmektedir. Çünkü daha önce de değinildiği gibi içinde oldukları insanlardan uzak olma

veya olmak isteme hali, gerçekten ilişki kurma isteksizliğinden değil; kendilerini yetersiz ve değersiz görmelerinden kaynaklanmaktadır.

4.2.2. Sosyal Sorun Çözme Becerisi

Daha önce de bahsedildiği gibi ÇKB'yi daha iyi anlamaya yönelik çalışmaların hem teorik açıdan hem de uygulama açısından ufuk açıcı olacağı düşünülmektedir. Sosyal sorun çözme becerisi ile ÇKB'nin ilişkisinin de özellikle uygulama açısından oldukça fayda sağlayacağı, müdahale programlarında üzerinde durularak ÇKB'li bireylerin günlük hayatta yaşadıkları güçlüklerin azalmasına yardımcı olunabileceği düşünülmektedir. Huband ve arkadaşları (2007) tarafından ÇKB'nin de dahil olduğu çeşitli kişilik bozuklukları olan bireylerle yapılan çalışmada, sosyal sorun çözme terapisi uygulanmıştır. Müdahale sonrasında terapi grubuna dahil edilen bireylerin kontrol grubundaki bireylere göre sosyal problem çözme becerilerinde, sosyal işlevselliklerinde ve öfke ifadelerinde anlamlı düzeyde gelişme olduğu raporlandırılmıştır. Bu çalışma ÇKB'ye müdahale açısından umut vadedici olsa da müdahale programlarından önce ÇKB'li bireylerin günlük hayatlarında sorun çözme açısından yaşadıkları güçlüğün anlaşılması ve şiddetinin değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Mevcut çalışma bulguları, bireylerde çekingen kişilik özellikleri seviyesi arttıkça sosyal sorun çözme becerisinin düştüğünü göstermektedir. ÇKB ile direkt olarak sosyal sorun çözme becerisi ilişkisini inceleyen bir çalışmaya alanyazında rastlanmamıştır. Klinik olmayan popülasyonda yapılan bu çalışmada oldukça şiddetli olarak bulunan bu etki, ÇKB'ye sahip bireylerin sorun çözmede yaşadıkları ciddi zorluklar ile ilgili ipucu vermektedir.

Çalışmada ayrıca sosyal sorun çözme alt ölçeklerinin çekingen kişilik özelliklerini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgularda çalışma hipotezlerini ve alanyazını destekleyenler ve desteklemeyenler mevcuttur. Çalışmada rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim alt ölçeğinin çekingen kişilik özelliklerini negatif yönde anlamlı şekilde yordadığı, problem olumsuz yönelimin ise pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. ÇKB ve sosyal sorun çözme becerisi alt ölçekleriyle ilgili alan yazında rastlanan tek çalışma, rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim alt ölçeği hakkında bir fikir sunmasa da probleme olumsuz yönelim ile çekingen kişilik özelliklerinin pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (McMurran ve ark., 2007). Görüldüğü gibi mevcut çalışma bulguları, probleme olumsuz yönelim ile ilgili bu bulguyu destekler niteliktedir. ÇKB'nin kötümserlikle ilişkili olmasının (Meyer ve Carver, 2000) çalışmada rasyonel problem çözme - probleme olumlu

yönelim ve probleme olumsuz yönelimin yordayıcılığı hakkındaki bulguları desteklediği akla gelmekte; kötümserliğin sorunların algılanış biçimini de büyük oranda etkileyebileceğinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Bunlara ek olarak hem bahsedilen araştırmacıların raporladığı dikkatsiz/dürtüsel tarz ve çekingen kişilik özellikleri arasındaki negatif ilişki ile ilgili bulgu hem de çalışma yer alan dikkatsiz/dürtüsel tarzın çekingen kişilik özelliklerini negatif yöndeki yordayıcılığı hipotezi, elde edilen bulgular ile desteklenmemektedir. Mevcut çalışmada bu yordayıcılık anlamlı bulunmamıştır. McMurran ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada bu iki değişkenin negatif ilişkili çıkmasının şaşırtıcı olmadığı, çünkü yetersizlikle karakterize bir bozukluk olan ÇKB'li bireylerin bir problemi çözmek için düşünüp tartmadan ani kararlar vermesinin beklenmeyeceği düşünülmektedir. Öte yandan mevcut çalışmada anlamlı çıkmayan bulgular, daha çok sosyallikle ilgili özellikleri kapsayan bu bozukluğa sahip bireylerin yaşamlarındaki her alan için böyle bir çıkarım yapılamayacağını akla getirmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi her ne kadar sosyal sorun çözme becerisi olarak adlandırılsa da kullanılan ölçek yalnızca ilişkisel ve kişiler arası sorunları değerlendirmemektedir. Bu nedenle karşılaşılan sorunların bağlamının ve türlerinin sorunun hangi yolla ele alındığını etkiliyor olabileceği, belki de yalnızca kişiler arası sorunlara yaklaşımın değerlendirilmesi durumunda dikkatsiz/dürtüsel tarzın çekingen kişilik özelliklerini negatif yönde yordayabileceği düşülmektedir. Buna ek olarak yapılan diğer çalışmanın aksine bu çalışma klinik popülasyon ile gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle ÇKB tanısı olan bireylerle yapılmış olmasının farklı sonuçlar doğurmuş olması da muhtemel görülmektedir.

4.2.3. ÇKB-Uyumlu Benlik Algısı ve Çekingen Kişilik ÖÇT

Üç grup olarak ele alınan çekingen kişilik seviyelerinin D-skoru anlamlı derecede etkilediği bulunmuştur. Diğer bir deyişle çekingen kişilik özellikleri arttıkça ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skorun da arttığı bulunmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi şu ana kadar ÖÇT birçok farklı amaçla kullanılmış olmasına rağmen kişilik bozukluklarıyla ilgili bir ölçüm yapmak için kullanıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hem beklendiği gibi anlamlı sonuçlar çıkmasının hem de ÖÇT'nin bu alanda ilk kez kullanılıyor olmasının alanyazına oldukça katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Üç seviye grubunun D-skor açısından birbirlerinden farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde yüksek grubun orta ve düşük gruptan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ancak düşük ve orta grup arasında böyle bir farklılaşma bulunmamıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar sayesinde Çekingen Kişilik ÖÇT'nin ÇKB-

uyumlu benlik algısını ölçme amacıyla kullanılabileceği düşünülmektedir. Öte yandan dikkat çekilmek istenen bir nokta vardır. Yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde hem D-skorun ÇKB'ye ek olarak BKB ile de anlamlı ve yakın seviyede ilişkili olduğu hem de ÇKB ve BKB arasındaki korelasyonun oldukça güçlü olduğu görülmektedir. Ancak OKKB ile hem ÇKB hem de D-skor ilişkisi anlamlı olsa da daha düşük seviyededir. Çalışmada ele alınan bu kişilik bozukluklarının diğer değişkenlerle ilişkileri incelendiğinde benzer bir örüntünün öz saygı için de geçerli olduğu görülmüştür. Üç KB'nin de öz saygı ile ilişkileri negatif yönde ve anlamlı olsa da ÇKB ve BKB ile olan ilişki birbirlerine çok yakın ve oldukça şiddetlidir. Tanı kriterleri incelendiğinde ÇKB ve BKB'nin DSM-5'te (APA, 2013) aynı küme altına alınacak ölçüde benzerlikleri olduğu; ancak aynı zamanda çok önemli farklılıkları da bulunduğu görülmektedir. Öz saygıya yakın bir kavram olan öz güven (self-confidence) direkt olarak BKB tanı kriterlerinde yer almaktadır ve bu durum ÇKB ve BKB arasında temel benzerliklerden birinin düşük öz saygı olabileceği fikrini akla getirmiştir. Hem D-skorun hem de öz saygının bu iki bozuklukla da olan anlamlı ve yakın ilişkileri; ayrıca bu iki bozukluk arasındaki güçlü ilişki Çekingen Kişilik ÖÇT'nin gerçekten ÇKB'ye has bir ölçüm yapıp yapmadığı konusunda soru işareti oluşmasına sebep olmuştur. Çekingen Kişilik ÖÇT'nin ÇKB-uyumlu benlik algısı yerine öz saygıyı veya bu iki bozukluk için de önemli olan başka bir faktörü ölçüyor olabileceği düşünülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi ölçüm için kelime seçimleri ÇKB özelinde ve alandan araştırmacılarla birlikte yapılmasına rağmen kelime seçimi yapılırken daha geniş kapsamda bir eleme yapılarak yalnızca ÇKB'ye uyan kelimelerin değil, aynı zamanda başka bozukluklara uymayan kelimelerin araştırılmasının ortaya çıkan bu soru işaretini ortadan kaldırabileceği düşünülmektedir. Bahsedilen bu noktalar Çekingen Kişilik ÖÇT'nin veya ileride oluşturulabilecek başka kişilik bozuklukları ÖÇT'lerinin iyileştirilmesine fayda sağlayabilecek noktalardır. Ancak sonuç olarak Çekingen Kişilik ÖÇT ile yapılan analizler beklenildiği gibi ve alanyazınla tutarlı (APA, 2013; Beck ve ark., 2004; Millon ve ark., 2004) şekilde bulgular sağlamış, bu sayede ölçümün ÇKB-uyumlu benlik algısını ölçmede kullanılabileceğini göstermiştir.

Çekingen kişilik seviye gruplarında Çekingen Kişilik ÖÇT uyumlu ve uyumsuz eşli bloklarındaki tepki süreleri ortalamalarının farklılaşması incelenmiştir. Düşük ÇK grubundaki katılımcıların uyumlu blokta uyumsuz bloğa göre daha yavaş cevap vermesi, dolayısıyla daha yüksek tepki süresine sahip olmaları beklenmektedir. Analiz sonucunda bulunan ortalamalardaki anlamlı ve pozitif fark bunu desteklemektedir. Yüksek gruptaki beklentinin tam tersi şekilde olması nedeniyle negatif yönde ve anlamlı fark bulunması beklenmiştir. Fark

negatif yönde olsa da anlamlı bulunmamıştır. Bunun nedeni düşünüldüğünde araştırmada klinik popülasyonla çalışılmamış olması, dolayısıyla yüksek ÇK grubundaki katılımcıların, bu farkın anlamlı bulunmasını sağlayacak derecede, yeterince yüksek seviyede ÇK özelliklerine sahip olmayabilecekleri akla gelmiştir.

ÇKB-uyumlu benlik algısını gösteren D-skorun ÇK özelliklerine göre farklılaşmasına ek olarak D-skorun çekingen kişilik özellikleri üzerindeki yordayıcılığı da beklendiği gibi bulunmuştur. Bahsedildiği gibi alanyazında daha önce çalışılmış bir konu olmadığı için geçmiş çalışmalar ışığında tartışılamıyor olsa da daha önce bahsedilen bulgulara ek olarak yapılan bu analizde de D-skorun çekingen kişilik özelliklerini anlamlı şekilde yordadığının bulunması Çekingen Kişilik ÖÇT'nin ÇKB-uyumlu benlik algısını ölçme amacıyla kullanılabileceği fikrini desteklemektedir.

4.2.4. Öz Saygı

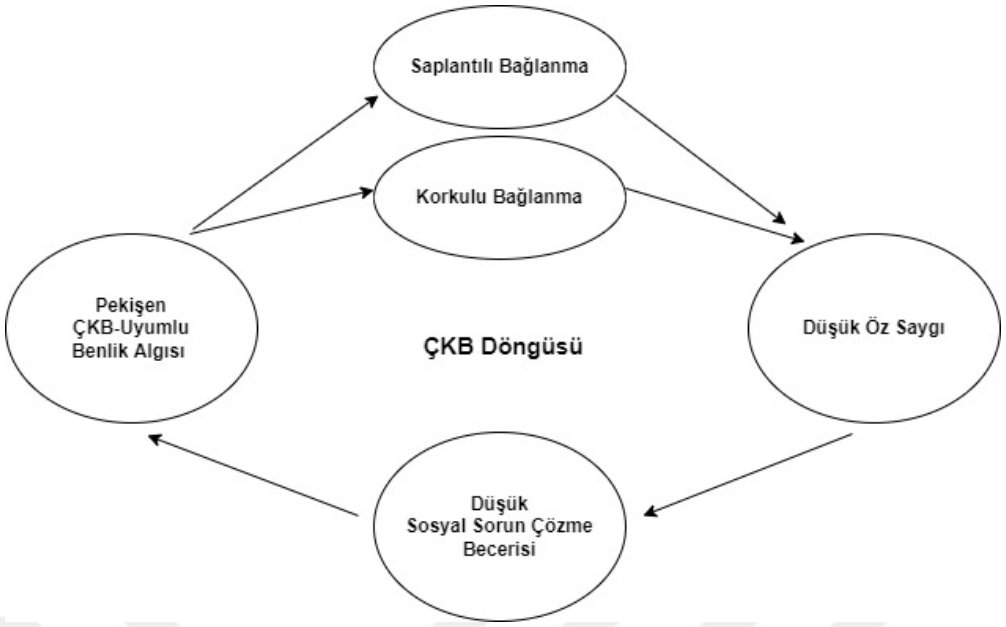
Bulgular incelendiğinde çekingen kişilik özellikleri seviyesi yükseldikçe öz saygının düştüğü görülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi düşük öz saygı önceleri DSM'de ÇKB tanı kriterleri arasında yer almasına rağmen DSM-5 (APA, 2013) ile birlikte kriterler arasından çıkarılmıştır. Her ne kadar artık tanı kriterlerinde bulunmasa da az sayıda da olsa yapılan çalışmalar ÇKB ve düşük öz saygı arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Lynum ve ark., 2008; Sinha ve Watson, 1997). Buna ek olarak ÇKB'nin doğası gereği düşük öz saygıyla iç içe bir bozukluk olduğu düşünülmüş ve klinik olmayan örneklem ile yapılan bu çalışmada çekingen kişilik özellikleri taşıyan bireylerin öz saygıları hakkında fikir edinilmek istenmiştir. Sonuç olarak bulgular hem beklendiği gibi çıkmış hem de alanyazında az sayıda bulunan çalışmaları desteklemiştir.

4.3. Çekingen Kişilik Bozukluğunda Var Olması Muhtemel Döngü

Daha önce bahsedildiği gibi Meyer (2002) tarafından ÇKB'yle ilgili bir döngünün var olabileceği fikri ortaya atılmış; araştırmacı tarafından "savunmacı geri çekilme - karşılanmayan yakın ilişki kurma isteği - düşük özsaygı ve olumsuz duygulanım - kişilerarası güçlükler"in döngüsel şekilde birbirlerini pekiştirdikleri ifade edilmiştir. Mevcut çalışma bulguları

incelendiğinde ele alınan değişkenler ile yeni bir döngünün ortaya koyulabileceği düşünülmektedir.

ÇKB'de sahip olunan düşük öz saygı, kişinin karşılaştığı sorunları çözebileceğine olan inancının da düşük olmasına ön ayak olarak problemlerin olumsuz bir gözle değerlendirilmesi, yüzleşmekten kaçınılması gibi nedenlerle işlevsel bir çözümün uygulanmasını engelleyebilir. Daha sonra bu düşük sorun çözme becerisi ve kişi tarafından karşılaşılan ancak çözülemeyen güçlükler yetersizlik inancını kuvvetlendirebilir. Yetersizlik inançları, dolayısıyla ÇKB-uyumlu benlik algısı güçlenen kişi, ilişkilerde reddedilmemek için iki yol arasında seçim yapmak zorunda hisseder. Birinci yol, karşı tarafın her istediğini yapmak, dolayısıyla saplantılı bağlanma örüntüsünün desteklenmesi; ikinci yol ilişkilerden kaçınmak, dolayısıyla korkulu bağlanma örüntüsünün kuvvetlenmesi. Bu iki bağlanma stilinde de var olan kişinin kendisini olumsuz bir pencereden görüyor olma özelliği, ayrıca saplantılı bağlanmadaki "kendi kendine yetememe" düşüncesi ve korkulu bağlanmadaki karşılanamayan yakınlık isteği, öz saygının düşük seviyelerde kalmasına neden olacaktır. Düşük öz saygının başta bahsedildiği gibi düşük sorun çözme becerisini beraberinde getirmesi döngüyü sürdürmektedir. Bahsedilen döngü Şekil 8'de sunulmuştur. Bu döngünün herhangi bir noktadan kırılmasının ÇKB olan bireylerin yaşadıkları güçlükleri azaltma noktasında önemli bir adım olabileceği düşünülmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi sosyal sorun çözme terapisinin (Huband ve ark., 2007) KB olan bireylerde sosyal işlevsellik gibi alanların iyileştirilmesinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu döngü üzerinde düşünüldüğünde sorun çözme becerisindeki iyileşme, benlik algısı, bağlanma örüntüleri ve öz saygı üzerindeki bir iyileşmeye de kapı aralayabilir. Oluşabilecek bu etkinin döngünün diğer bileşenlerine etkili müdahale durumunda da geçerli olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 8. Çekingen kişilik bozukluğunda var olması muhtemel döngü

4.4. İhmal Edilmiş Bozukluk: Çekingen Kişilik Bozukluğu

ÇKB'ye müdahalenin önce ÇKB'yi iyi anlamaktan geçtiği düşünülmektedir. Ancak Weinbrecht ve arkadaşları (2016) tarafından da belirtildiği gibi ÇKB yaygınlığına ve hayatı güçleştiren doğasına rağmen görece az çalışılmış ve ihmal edilmiş bir bozukluktur. Bozukluğa sahip bireylerin başka bozukluklarda olabildiği gibi çoğu zaman çevrelerine olumsuz bir etkisinin olmamasının, diğer bir deyişle "kendi halinde bir bozukluk" olmasınıın bozukluğun fark edilmesini ve tedavi arayışını güçleştirdiği düşünülmektedir. ÇKB'ye sahip olan bireylerin hayatlarındaki yakınlık kurma ihtiyacına rağmen deneyimledikleri kendi halindelik, araştırma yönünde de kendini göstermekte, bu bozukluk yeterince dikkat görmeyerek yalnız bırakılmaktadır. Kişilik bozukluklarında genel olarak tedavi edilemezlikle ilgili algı, bu yöndeki gösterilen ilgiyi ve çabayı azaltırken, bu durumun ÇKB'de katlanarak arttığı görülmektedir. ÇKB tanı kriterlerini okuyan neredeyse her kişinin aklına kriterlere uyduğunu düşündüğü biri gelmesi, bozukluğun yaygınlığıyla ilgili ipucu vermek yerine belki de alandaki insanların gözünde bozukluğu bir nevi basitleştirmekte, araştırmaya istek duyacak yeterlilikte "ciddi bir bozukluk" olarak görülmemesine sebep olabilmektedir. Ancak işlevsellikte bunca bozulmaya neden olan bir bozukluğun (Skodol ve ark., 2002) daha fazla çalışılması, özellikle müdahale noktasında ışık tutabilecek çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Türk örnekleminde yapılan bu çalışmanın alanyazına sağladığı katkıların yanında bazı sınırlılıkları mevcuttur.

Öncelikle araştırma verilerinin çevrim içi olarak toplanmasının özellikle örtük bir ölçüm aracı da kullanıldığı için araştırmanın zayıf yanlarından biri olduğu düşünülmektedir. Normalde laboratuvar ortamında toplanması planlanarak çalışmaya başlanmış; ancak Covid-19 pandemisi nedeniyle verilerin çevrim içi olarak toplanmasına karar verilmiştir. Her ne kadar çalışma başlangıcında dikkat dağıtıcılardan uzak olunması gerektiği ile ilgili uyarılar yapılmış ve sistem üzerinden birden fazla kez katılımın engellenmesine çalışılmış olsa da bunların sağlanıp sağlanmadığından emin olmak mümkün değildir. Buradan hareketle gelecek çalışmalardaki ÖÇT uygulamalarında web-tabanlı bir yol seçilse de ölçümün gözlem altında gerçekleştirilmesinin iyi olacağı düşünülmektedir.

Diğer bir sınırlılık Çekingen Kişilik ÖÇT ile ilgilidir. Ölçümün ÇKB özelinde bir ölçüm yapıp yapmadığı ile ilgili soru işaretleri oluşmuştur. Bu nedenle benzer ölçüm araçlarının uyarlanma sürecinde tartışma bölümünde de bahsedildiği gibi kelime seçimlerinin daha ÇKB'ye (veya çalışılan bozukluğa) has kelimeler olması yönünde çaba gösterilmesinin ölçümün geçerliği için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Üçüncü olarak katılımcılarda cinsiyete göre eşit bir dağılım sağlanmaması araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu faktörün toplanan veride yanlılığa sebep olabileceği ve genellenebilirliğe zarar vereceği düşünülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların çoğu lisans öğrencisidir, bunun da genel yetişkin popülasyonuna genellenebilirlik noktasında sorun yaratabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecek çalışmalarda demografik özellikler açısından daha denk bir örnekleme ulaşılmasının iyi olacağı düşünülmektedir.

Araştırma yönündeki diğer bir öneri ÇKB'ye müdahale yöntemleri ile ilgili etkililik çalışmalarının arttırılmasıdır. Alanyazının bu konudaki eksikliğinin giderilmesi için çaba gösterilmelidir.

Ayrıca araştırma bulguları ışığında uygulama için sunulabilecek bazı öneriler olduğu düşünülmektedir. ÇKB tanısı alan bireyler için müdahale planları düzenlerken bağlanma stillerinin göz önünde bulundurulması, tamamen destekleyici bir terapi ortamının gerekliliği, sürecin yavaşlığı ile genel kanı nedeniyle "tedavi edilemez" önyargısına kapılınmaması ve özellikle işlevsellik ile ilgili sağlanabilecek iyileştirmeye odaklanılması önemlidir. Sosyal

sorun çözme becerisini ve öz saygıyı arttırma yönünde atılacak adımların ÇKB olan bireylere yarar sağlama açısından iyi bir seçim olacağı unutulmamalıdır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada ÇKB özellikleri ile ÇKB-uyumlu benlik algısı, öz saygı, bağlanma stilleri ve sosyal sorun çözme becerisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların yüksek, orta ve düşük seviye çekingen kişilik özelliklerine göre üç gruba ayrılmasından sonra yapılan analizler sonucunda bu grupların öz saygı, sosyal sorun çözme becerisi, korkulu bağlanma, güvenli bağlanma ve ÇKB-uyumlu benlik algısı açısından anlamlı şekilde farklılaştıkları görülmüştür. Buna ek olarak yapılan analiz sonucunda ÇKB-uyumlu benlik algısının, sosyal sorun çözme becerisi alt ölçeklerinden rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelimin ve probleme olumsuz yönelimin çekingen kişilik özelliklerini yordadığı bulunmuştur. Dikkatsiz/dürtüsel tarzın yordayıcılığı anlamlı çıkmamış ve bu nedenle ilgili hipotez desteklenmemiştir. Ayrıca korkulu ve saplantılı bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere göre ortalama olarak daha fazla çekingen kişilik özelliklerine sahip olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın hem alanyazına hem uygulamaya hem de araştırmalarda örtük ölçümlerin kullanılması noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öncelikle araştırma ÇKB'nin daha iyi anlaşılması noktasında önemli bulgular sunmaktadır. Aynı zamanda araştırma kapsamında uyarlanmış olan Çekingen Kişilik ÖÇT ile hem gelecek çalışmalarda kullanılabilecek bir araç ortaya konmuş hem de benzer ölçüm aracı uyarlamalarına ihtiyaç duyulması durumunda yol gösterici olabilecek adımlar ve öneriler sunulmuştur. ÇKB'nin oldukça az çalışılan bir bozukluk olması ve ÖÇT'nin bilindiği kadarıyla daha önce kişilik bozukluklarına ilişkin benlik algısı hakkında kullanılmamış olmasının araştırmayı daha değerli kıldığı düşünülmektedir.

Son olarak çalışmada test edilen hipotezlerle ilgili sonuçlar şöyledir:

H1: Sosyal sorun çözmenin rasyonel problem çözme – probleme olumlu yönelim alt ölçeği, çekingen kişilik özelliklerini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

H2: Sosyal sorun çözmenin dikkatsiz/dürtüsel tarz alt ölçeği, çekingen kişilik özelliklerini üzerinde anlamlı bir yordama düzeyine sahip değildir. Negatif yönde anlamlı yordayıcılık ile ilgili hipotez desteklenmemektedir.

H3: Sosyal sorun çözmenin probleme olumsuz yönelim alt ölçeği, çekingen kişilik özelliklerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

H4: Örtük olarak ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısı, çekingen kişilik özelliklerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

H5: Bağlanma stillerinden korkulu bağlanmaya sahip bireylerin, güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak anlamlı derecede daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdiği doğrulanmıştır.

H6: Bağlanma stillerinden saplantılı bağlanmaya sahip bireylerin, güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre ortalama olarak anlamlı derecede daha fazla çekingen kişilik özellikleri gösterdiği doğrulanmıştır.

H7: Çekingen kişilik özelliklerinin bireylerin sosyal sorun çözme becerileri üzerinde negatif yönde anlamlı etkisi bulunmuştur.

H8: Çekingen kişilik özelliklerinin bireylerin öz saygıları üzerinde negatif yönde anlamlı etkisi bulunmuştur.

H9: Çekingen kişilik özellikleri seviye grupları güvenli bağlanma açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

H10: Çekingen kişilik özellikleri seviye grupları korkulu bağlanma açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

H11: Çekingen kişilik özelliklerinin örtük olarak ölçülen ÇKB-uyumlu benlik algısı üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi bulunmuştur.

H12: Uyarlanan Çekingen Kişilik ÖÇT, ÇKB uyumlu benlik algısını ölçme amacıyla kullanılabilecek bir araçtır.

6. KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S. (1993). Attachments and other affectional bonds across the life cycle. C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* içinde (s. 33-51). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203132470-6

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. N. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press.

Alexander, P. C. (1993). The differential effects of abuse characteristics and attachment in the prediction of long-term effects of sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 8*(3), 346–362. https://doi.org/10.1177/088626093008003004

Alparslan, K. ve Kuşdil, M. E. (2020). Kürt üniversite öğrencilerinin kimlik yönetim stratejileri ve dış-grup tarafgirliğinin kimlikle ilgili eylem ve hedeflerle ilişkileri: Açık ve örtük ölçümlerle bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi, 35*, 80-104. https://doi.org/10.31828/tpd1300443320200905x000040

Amerikan Psikiyatri Birliği. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3. Baskı).

Amerikan Psikiyatri Birliği. (1987). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3. Baskı, gözden geçirilmiş).

Amerikan Psikiyatri Birliği. (1994) *Diagnostic and statistical manual of mental disorders,* (4. Baskı).

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal bozuklukların tanısal ve sayımsal elkitabı*, (5. Baskı, E. Köroğlu, Çev.). Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. Baskı).

Andreoli, A., Gressot, G., Aapro, N., Tricot, L. ve Gognalons, M. Y. (1989). Personality disorders as a predictor of outcome. *Journal of Personality Disorders, 3*(4), 307–320. https://doi.org/10.1521/pedi.1989.3.4.307

Bahlmann, M., Preuss, U. W. ve Soyka, M. (2002). Chronological relationship between antisocial personality disorder and alcohol dependence. *European Addiction Research, 8*(4), 195–200. https://doi.org/10.1159/000066132

Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(2), 226-244. https://doi.org/10.1037//0022-3514.61.2.226

Bartholomew, K., Kwong, M. J. ve Hart, S. D. (2001). Attachment. W.J. Livesley (Ed.), *Handbook of personality disorder: Theory, research, and treatment* içinde (s. 196-230). The Guilford Press.

Baybek, H. ve Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*, 73-95 http://www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/148

Beck, A. T., Davis, D. D. ve Freeman, A. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders* (2.baskı). Guilford Publications.

Bieling, P. J., Beck, A. T. ve Brown, G. K. (2000). The sociotropy–autonomy scale: Structure and implications. *Cognitive Therapy and Research, 24*(6), 763–780. https://doi.org/10.1023/A:1005599714224

Bilge, Y. (2018). DSM-5 kişilik bozuklukları için kısa bir ölçek: Coolidge Eksen II Envanteri Plus Türkçe Kısa Formun geliştirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 19*. https://doi.org/10.5455/apd.302642951

Bilge, Y. ve Sertel Berk, H. Ö. (2017). Coolidge Eksen II Envanteri Plus'ta (CATI+) Yer Alan DSM-III-R, DSM-IV-TR Ve DSM-5 Kişilik Bozuklukları Alt Ölçeklerinin Türkçe Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Journal of International Social Research, 10*(53). https://doi.org/10.17719/JISR.20175334134

Bilge, Y., Sertel Berk H. Ö. ve Bilge, Y. (2015) Coolidge Eksen II Envanteri Plus' ta (CATI+) Yer Alan Eksen I Alt Ölçeklerinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirliği. *Psikoloji Çalışmaları, 35*(2), 47-69. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/25042/264390

Blatt, S. J. ve Levy, K. N. (2003). Attachment theory, psychoanalysis, personality development, and psychopathology. *Psychoanalytic Inquiry, 23*(1), 102–150. https://doi.org/10.1080/07351692309349028

Bleidorn, W., Arslan, R. C., Rentfrow, P. J., Potter, J. ve Gosling, S. D. (2016). Age and gender differences in self-esteem—A cross-cultural window. *Journal of Personality and Social Psychology, 111*(3), 396–410. https://doi.org/10.1037/pspp0000078

Borgna, E. (2020*). Şu bizim kırılganlığımız* (4.baskı, M. M. Çilingiroğlu, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2014)

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss Volume II: Separation anxiety and anger.* Basic Books.

Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds: I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry, 130*(3), 201–210. https://doi.org/10.1192/bjp.130.3.201

Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss Volume I: Attachment (2. baskı).* Basic Books.

Bowles, D. P., Armitage, C. J., Drabble, J. ve Meyer, B. (2013). Self-esteem and other-esteem in college students with borderline and avoidant personality disorder features: An experimental vignette study. *Personality and Mental Health, 7*, 307–319. https://doi.org/10.1002/pmh.1230

Bowles, D. P. ve Meyer, B. (2008). Attachment priming and avoidant personality features as predictors of social-evaluation biases. *Journal of Personality Disorders, 22(*1), 72–88. https://doi.org/10.1521/pedi.2008.22.1.72

Brennan, K. A. ve Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of Personality, 66*(5), 835–878. https://doi.org/10.1111/1467-6494.00034

Carcione, A., Nicolò, G., Pedone, R., Popolo, R., Conti, L., Fiore, D., Procacci, M., Semerari, A. ve Dimaggio, G. (2011). Metacognitive mastery dysfunctions in personality disorder psychotherapy. *Psychiatry Research, 190*(1), 60–71. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2010.12.032

Carpenter, T. P., Pogacar, R., Pullig, C., Kouril, M., Aguilar, S., LaBouff, J., Isenberg, N. ve Chakroff, A. (2019). Survey-software implicit association tests: A methodological and empirical analysis. *Behavior Research Methods, 51*(5), 2194–2208. https://doi.org/10.3758/s13428-019-01293-3

Casey, P. R. ve Tyrer, P. (1990). Personality disorder and psychiatric illness in general practice. *British Journal of Psychiatry, 156*, 261–265. https://doi.org/10.1192/bjp.156.2.261

Coid, J., Yang, M., Tyrer, P., Roberts, A. ve Ullrich, S. (2006). Prevalence and correlates of personality disorder in Great Britain. *British Journal of Psychiatry, 188*, 423–431. https://doi.org/10.1192/bjp.188.5.423

Coolidge, F. L. ve Merwin, M. M. (1992). Reliability and alidity of the Coolidge Axis II In entory: A new in entory for the assessment of personality disorders. *Journal of Personality Assessment, 59,* 223-238. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5902_1

Coolidge, F. L., Segal, D. L., Cahill, B. S. ve Simenson, J. T. (2010). Psychometric properties of a brief inventory for the screening of personality disorders: The SCATI. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 83*(4), 395-405. https://doi.org/10.1348/147608310X486363

Crowell, J. A., Fraley, R. C. ve Shaver, P. R. (2008). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment* içinde (s. 599-634). The Guilford Press.

Cummings, J. A., Hayes, A. M., Cohen, L. H., Laurenceau, J. P., Saint, D. S. ve Gricol, K. (2013). Interpersonal competence and daily stress generation in individuals with avoidant personality disorder symptoms. *Journal of Social and Clinical Psychology, 32*(2), 135–158. https://doi.org/10.1521/jscp.2013.32.2.135

Çekici, F. ve Güçray, S. S. (2012). Problem çözme terapisine dayalı beceri geliştirme grubunun üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri, öfkeyle ilişkili davranış ve düşünceler ile sürekli kaygı düzeylerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21*(2), 103-128. https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil

Çelikbaş, Z. ve Yalçınkaya-Alkar, Ö. (2022). The relationship between attachment styles, ruminative response styles, dysfunctional attitudes, and major depression diagnosis, *Journal of Rational-Emotive Cognitive Behavior Therapy.* https://doi.org/10.1007/s10942-022-00446-2

De Panfilis, C., Ossola, P., Tonna, M., Catania, L. ve Marchesi, C. (2015). Finding words for feelings: The relationship between personality disorders and alexithymia. *Personality and Individual Differences, 74,* 285–291. https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.10.050

DeJong, C. A. J., van den Brink, W., Harteveld, F. M. ve van der Wielen, E. G. M. (1993). Personality disorders in alcoholics and drug addicts. *Comprehensive psychiatry*, *34*(2), 87-94. https://doi.org/10.1016/0010-440X(93)90052-6

Dewitte, M., De Houwer, J. ve Buysse, A. (2008). On the role of the implicit self-concept in adult attachment. *European Journal of Psychological Assessment, 24*(4), 282–289. https://doi.org/10.1027/1015-5759.24.4.282

Dimaggio, G., Popolo, R. ve Salvatore, G. (2019). Formulation of functioning for avoidant personality disorder in metacognitive interpersonal therapy. U. Kramer (Ed.), *Case formulation for personality disorders: Tailoring psychotherapy to the ındividual client* içinde (s. 137-160). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813521-1.00008-4

Dornelas, E. A. (2004). Personality-guided therapy for treating medical patients. J. J. Magnavita (Ed.), *Handbook of Personality Disorders: Theory and Practice* içinde (s. 426-442). John Wiley & Sons.

Dreessen, L., Arntz, A., Hendriks, T., Keune, N. ve van den Hout, M. (1999). Avoidant personality disorder and implicit schema-congruent information processing bias: A pilot study with a pragmatic inference task. *Behaviour Research and Therapy*, *37*(7), 619-632. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00154-5

Dünya Sağlık Örgütü. (2010). Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistiksel Sınıflaması (10. revizyon, ICD-10). https://icd.who.int/browse10/2010/en

Dünya Sağlık Örgütü (2022) Hastalıkların ve ilgili sağlık sorunlarının uluslararası istatistiksel sınıflaması (11. revizyon, ICD-11). https://icd.who.int/browse11/l-m/en

D'Zurilla, T. J. ve Goldfried, M. R. (1971). Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology, 78*(1), 107-126. https://doi.org/10.1037/h0031360

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. (1982). Social problem solving in adults. P. C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive-behavioral research and therapy, Volume 1* içinde (s. 201 - 274). Academic Press.

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (1990). Development and preliminary evaluation of the Social Problem-Solving Inventory. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2*(2), 156. https://doi.org/10.1037/1040-3590.2.2.156

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. (2001). Problem-solving therapies. K. S. Dobson (Ed.), *Handbook of cognitive-behavioral therapies* (2. baskı, s. 85-135). Guilford.

D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M. ve Maydeu-Olivares, A. (2004). Social problem solving: Theory and assessment. E. C. Chang, T. J. D'Zurilla ve L. J. Sanna (Ed.), *Social problem solving: Theory, research, and training* içinde (s. 11–27). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/10805-001

Eggum, N. D., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Valiente, C., Edwards, A., Kupfer, A. S. ve Reiser, M. (2009). Predictors of withdrawal: Possible precursors of avoidant personality disorder. *Development and Psychopathology*, *21*(3), 815. https://doi.org/10.1017/S0954579409000443

Egloff, B. ve Schmukle, S. C. (2002). Predictive validity of an implicit association test for assessing anxiety. *Journal of personality and social psychology*, *83*(6), 1441-1455. https://doi.org/10.1037/0022-3514.83.6.1441

Eken, B., Evren, C., Saatçioğlu, Ö. ve Çakmak, D. (2003). Alkol bağımlılığında sosyodemografik değişkenler, klinik özellikler ve tedavi sonuçlarının cinsiyetler arasındaki farklılıklarının incelenmesi. *Düşünen Adam, 16*(2), 71-79. https://dusunenadamdergisi.org/article/772

Ekselius, L., Lindström, E., von Knorring, L., Bodlund, O. ve Kullgren, G. (1994). *Comorbidity among the personality disorders in DSM-III-R. Personality and Individual Differences, 17*(2), 155–160. https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90021-3

Eskin, M. (2018) *Sorun çözme terapisi* (4. baskı). Altınordu Yayınları.

Farnham, S. D., Greenwald, A. G. ve Banaji, M. R. (1999). Implicit self- esteem. D. Abrams ve M. Hogg (Ed.), *Social identity and social cognition* içinde (s. 230-248). Blackwell.

Fenichel, O., (1945). *The psychoanalytic theory of neurosis*. W.W. Norton & Company.

Frantz, C. M., Cuddy, A. J., Burnett, M., Ray, H. ve Hart, A. (2004). A threat in the computer: The race implicit association test as a stereotype threat experience. *Personality and*

Social Psychology Bulletin, *30*(12), 1611-1624. https://doi.org/10.1177/0146167204266650

Freud, S. (2011). *Group psychology and the analysis of the ego* (J. Strachey, Çev.). The International Psycho-Analytical Press. (Orijinal çalışma basım tarihi 1921)

Gadassi, R., Snir, A., Berenson, K., Downey, G. ve Rafaeli, E. (2014). Out of the frying pan, into the fire: Mixed affective reactions to social proximity in borderline and avoidant personality disorders in daily life. *Journal of Abnormal Psychology*, *123*(3), 613–622. https://doi.org/10.1037/a0036929

Gecaite-Stonciene, J., Lochner, C., Marincowitz, C., Fineberg, N. A., & Stein, D. J. (2021). Obsessive-compulsive (anankastic) personality disorder in the ICD-11: A Scoping review. *Frontiers in Psychiatry*, *12*. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.646030

George, D. ve Mallery, M. (2019). *IBM SPSS statistics 25 step by step: A Simple guide and reference* (15. baskı). Routledge.

Grabill, C. M. ve Kerns, K. A. (2000). Attachment style and intimacy in friendship. *Personal Relationships, 7*, 363–378. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00022.x

Grant, B. F., Hasin, D. S., Stinson, F. S., Dawson, D. A., Chou, S. P., Ruan, W. J. ve Pickering, R. P. (2004). Prevalence, correlates, and disability of personality disorders in the United States: Results from the national epidemiologic survey on alcohol and related conditions [Özet]. *The Journal of Clinical Psychiatry, 65*(7), 948-958. https://doi.org/10.4088/JCP.v65n0711

Greenwald, A. G. ve Farnham, S. D. (2000). Using the implicit association test to measure self-esteem and self-concept. *Journal of personality and social psychology*, *79*(6), 1022. https://doi.org/10.1037//0022-3514.79.6.1022

Greenwald, A.G., McGhee, D.E. ve Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*(6), 1464–1480. https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.6.1464

Greenwald, A. G., Nosek, B. A. ve Banaji, M. R. (2003). Understanding and using the implicit association test: I. An Improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology*, *85*(2), 197–216. https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.197

Hamilton, C. E. (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. *Child Development, 71*(3), 690–694. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00177

Hawkins, D., Sofronoff, K. ve Sheffield, J. (2009). Psychometric properties of the Social Problem Solving Inventory-Revised Short-Form: Is the short form a valid and reliable measure for young adults?. *Cognitive Therapy and Research, 33*(5): 462-470. https://doi.org/10.1007/s10608-008-9209-7

Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *52*(3), 511–524. https://doi.org/https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511

Heppner, P. P. ve Krauskopf, C. J. (1987). *An Information-Processing Approach to Personal Problem Solving. The Counseling Psychologist*, *15*(3), 371–447. https://doi.org/10.1177/0011000087153001

Herrick, S. M. ve Elliott, T. R. (2001). Social problem-solving abilities and personality disorder characteristics among dual-diagnosed persons in substance abuse treatment. *Journal of Clinical Psychology*, *57*(1), 75–92. https://doi.org/10.1002/1097-4679(200101)57:1<75::AID-JCLP9>3.0.CO;2-6

Hofmann, W., Gawronski, B., Gschwendner, T., Le, H. ve Schmitt, M. (2005). A meta-analysis on the correlation between the Implicit Association Test and explicit self-report measures. *Personality and Social Psychology Bulletin, 31*(10), 1369–1385. https://doi.org/10.1177/0146167205275613

Horney, K. (1945). *Our inner conflicts: A constructive theory of neurosis*. W. W. Norton & Company, Inc.

Huband, N., McMurran, M., Evans, C. ve Duggan, C. (2007). Social problem-solving plus psychoeducation for adults with personality disorder: Pragmatic randomised controlled

trial. *British Journal of Psychiatry, 190,* 307–313. https://doi.org/10.1192/bjp.bp.106.023341

Ichikawa, R. ve Mochizuki, S. (2015). Relationships among borderline, narcissistic, and avoidant personality disorders and the discrepancy between explicit and implicit self-esteem [Özet]. *The Japanese Journal of Psychology, 86*(5), 434-444. https://doi.org/10.4992/jjpsy.86.14036

Karaırmak, Ö. ve Oğuz Duran, N. (2008). Gender differences in attachment styles regarding conflict handling behaviors among Turkish late adolescents. *International Journal for the Advancement of Counselling*, *30*, 220–234. https://doi.org/10.1007/s10447-008-9059-8

Karakaş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veritabanı (www.psikolojisozlugu.com).

Kernis, M. H. (2003). Toward a conceptualization of optimal self-esteem. *Psychological Inquiry, 14*(1), 1-26. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1401_01

Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J. ve Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 125*(4), 470–500. https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.4.470

Kobak, R. R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation , and representations of self and others. *Child Development, 59,* 135–146. https://doi.org/10.2307/1130395

Lampe, L. ve Malhi, G. S. (2018). Avoidant personality disorder: Current insights. *Psychology Research and Behavior Management, 11*, 55–66. https://doi.org/10.2147/PRBM.S121073

Lindgren, K. P., Kaysen, D., Werntz, A. J., Gasser, M. L. ve Teachman, B. A. (2013). Wounds that can't be seen: Implicit Trauma Associations predict posttraumatic stress disorder symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 44*(4), 368–375. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2013.03.003

Lyddon, W. J. ve Sherry, A. (2001). Developmental personality styles: An attachment theory conceptualization of personality disorders. *Journal of Counseling & Development, 79*, 21–30. https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2001.tb01987.x

Lynum, L. I., Wilberg, T. ve Karterud, S. (2008). Self-esteem in patients with borderline and avoidant personality disorders. *Scandinavian Journal of Psychology*, *49*(5), 469-477. https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2008.00655.x

Macdonald, K., Berlow, R. ve Thomas, M. L. (2013). Attachment, affective temperament, and personality disorders: A study of their relationships in psychiatric outpatients. *Journal of Affective Disorders, 151*(3), 932–941. https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.07.040

MacDonald, G ve Leary, M. (2012). Individual differences in self- esteem. M. Leary ve J. P. Tangney (Ed.), *Handbook of self and identity* (2. Baskı) içinde (s. 354-377). Guilford Press.

Main, M. ve Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. M. T. Greenberg, D. Cicchetti ve E. M. Cummings (Ed.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* içinde (s. 121-160). University of Chicago Press.

Marissen, M. A. E., Brouwer, M. E., Hiemstra, A. M. F., Deen, M. L. ve Franken, I. H. A. (2016). A masked negative self-esteem? Implicit and explicit self-esteem in patients with *Narcissistic Personality Disorder. Psychiatry Research, 242,* 28–33. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.04.070

Matsuoka, N., Uji, M., Hiramura, H., Chen, Z., Shikai, N., Kishida, Y. ve Kitamura, T. (2006). Adolescents' attachment style and early experiences: A gender difference. *Archives of Women's Mental Health, 9*, 23–29. https://doi.org/10.1007/s00737-005-0105-9

McConnell, M. ve Moss, E. (2011). Attachment across the life span: Factors that contribute to stability and change. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology*, *11*, 60–77. https://www.newcastle.edu.au/__data/assets/pdf_file/0018/100278/V11_McConnell-and-Moss.pdf

McMurran, M. (2009). Social problem solving, personality disorder and violence. M. Mcmurran ve R. C. Howard, (Ed.), *Personality, personality disorder and violence* içinde (s. 265-279). John Wiley & Sons.

McMurran, M., Duggan, C., Christopher, G. ve Huband, N. (2007). The relationships between personality disorders and social problem solving in adults. *Personality and Individual Differences, 42*(1), 145-155. https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.07.002

McMurran, M., Oaksford, M. ve Christopher, G. (2010). Does social problem solving mediate the relationship between personality traits and personality disorders? An exploratory study with a sample of male prisoners. *Personality and Mental Health, 4*, 180–192. https://doi.org/ 10.1002/pmh.129

Meites, T. M., Deveney, C. M., Steele, K. T., Holmes, A. J. ve Pizzagalli, D. A. (2008). Implicit depression and hopelessness in remitted depressed individuals. *Behaviour Research and Therapy, 46*(9), 1078–1084. https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.05.008

Meyer, B. (2002). Personality and mood correlates of avoidant personality disorder. *Journal of personality disorders*, *16*(2), 174-188. https://doi.org/10.1521/pedi.16.2.174.22546

Meyer, B. ve Carver, C. S. (2000). Negative childhood accounts, sensitivity, and pessimism: A study of avoidant personality disorder features in college students. *Journal of Personality Disorders*, *14*(3), 233-248. https://doi.org/10.1521/pedi.2000.14.3.233

Meyer, B. ve Pilkonis, P. (2005). An attachment model of personality disorders. M. F. Lenzenweger ve J. F. Clarkin, *Major theories of personality disorder* (2. baskı) içinde (s. 231–281). https://psycnet.apa.org/record/2005-02797-005

Meyer, B., Pilkonis, P. A. ve Beevers, C. G. (2004). What's in a (neutral) face? Personality disorders, attachment styles, and the appraisal of ambiguous social cues. *Journal of Personality Disorders, 18*(4), 320–336. https://doi.org/10.1521/pedi.2004.18.4.320

Meyer, B., Pilkonis, P. A., Proietti, J. M., Heape, C. L. ve Egan, M. (2001). Attachment styles and personality disorders as predictors of symptom course. *Journal of Personality Disorders, 15*(5), 371–389. https://doi.org/10.1521/pedi.15.5.371.19200

Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2012). An attachment perspective on psychopathology. *World Psychiatry, 11*, 11–15. https://doi.org/10.1016/j.wpsyc.2012.01.003

Millon, T. (1981). *Disorders of personality DSM-III: Axis II*. John Wiley & Sons.

Millon, T. (1991). Avoidant personality disorder: A brief review of issues and data. *Journal of Personality Disorders, 5*(4), 353-362. https://doi.org/10.1521/pedi.1991.5.4.353

Millon, T., Grossman, S. D, Millon, C. M., Meagher, S. E., ve Ramnath, R. (2004). *Personality disorders in modern life* (2. Baskı). John Wiley & Sons.

Millon, T., Grossman, S. D, Millon, C. M., Meagher, S. E., ve Ramnath, R. (2019). *Personality disorders in modern life* (2. Baskı, E. O. Gezmiş, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2004)

Moore, A. (2003) . The relationship of attachment andtraumatic life events to personality disorder (Yayım No. 13840886) [Doktora tezi, University of Manchester]. ProQuest Dissertations Publishing.

Morrison, J. (2016). *DSM-5'i kolaylaştıran klinisyenler için tanı rehberi* (1. Basım, M. Sahin, Çev. Ed. ve H. U. Kural, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2014)

Nakash-Eisikovits, O. R. A., Dutra, L., ve Westen, D. (2002). Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 41*(9), 1111–1123. https://doi.org/10.1097/00004583-200209000-00012

Naderi, H., Abdullah, R., Aizan, H. T., Sharir, J. ve Kumar, V. (2009). Self esteem , gender and academic achievement of undergraduate students. *American Journal of Scientific Research, 3*(3), 26–37. https://www.researchgate.net/publication/254896618_Self_Esteem_Gender_and_Academic_Achievement_of_Undergraduate_Students

Nevid, J. S., Rathus, S. A. ve Greene, B. (2020). *Değişen dünyada anormal psikolojisi* (A. Durak Batıgün, Çev. Ed.). Palme Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2018)

Nurnberg, H. G., Rifkin, A. ve Doddi, S. (1993). A systematic assessment of the comorbidity of DSM-III-R personality disorders in alcoholic outpatients. *Comprehensive Psychiatry, 34*(6), 447–454. https://doi.org/10.1016/0010-440x(93)90073-d

Okada, R., Oshio, A., Mogaki, M., Wakita, T. ve Namikawa, T. (2015). A Meta-analysis of gender differences in self-esteem in japanese [Özet]. *The Japanese Journal of Personality, 24*(1), 49–60. https://doi.org/10.2132/personality.24.49

Özdemir, G. (2015). Başarılarımın sahibi ben değilim: Sosyal kimlik, sosyal baskınlık ve sistemi meşrulaştırma kuramları perspektifinden sahtekâr fenomeni [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. Bursa Uludağ Üniversitesi Akademik Veri Yönetim Sistemi. http://acikerisim.uludag.edu.tr/jspui/bitstream/11452/1781/1/427331.pdf

Özdemir Planalı, G. ve Kıral Uçar, G. (2021). Erkeklerin toplumsal cinsiyet ve şiddete ilişkin örtük çağrışımlarının demografik özellikler ve adil dünya inancı perspektifinden incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi, 9*(21), 572–586. https://doi.org/10.7816/nesne-09-21-06

Öztürk, M. O. ve Uluşahin, N. A. (2018). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (15. Baskı). Nobel Tıp Kitabevleri.

Pallant, J. (2007). *A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows* (3. baskı). Open University Press.

Riggs, S. A., Paulson, A., Tunnell, E., Sahl, G., Atkison, H. ve Ross, C. A. (2007). Attachment, personality, and psychopathology among adult inpatients: Self-reported romantic attachment style versus Adult Attachment Interview states of mind. *Development and Psychopathology, 19*, 263–291. https://doi.org/10.1017/S0954579407070149

Ritter, K., Vater, A., Rüsch, N., Schröder-Abé, M., Schütz, A., Fydrich, T., Lammers, C. H. ve Roepke, S. (2014). Shame in patients with narcissistic personality disorder. *Psychiatry Research, 215*(2), 429–437. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2013.11.019

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image.* Princeton University Press.

Rosenstein, D. S. ve Horowitz, H. A. (1996). Adolescent attachment and psychopathology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 64*(2), 244–253. https://doi.org/10.1037/0022-006X.64.2.244

Rounsaville, B. J., Kranzler, H. R., Ball, S., Tennen, H., Poling, J. ve Triffleman, E. (1998). Personality disorders in substance abusers: Relation to substance use. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 186*(2), 87–95. https://doi.org/10.1097/00005053-199802000-00004

Rüsch, N., Lieb, K., Göttler, I., Hermann, C., Schramm, E., Richter, H., Jacob, G. A., Corrigan, P. W. ve Bohus, M. (2007). Shame and implicit self-concept in women with borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry, 164*(3), 500–508. https://doi.org/10.1176/ajp.2007.164.3.500

Samuels, J., Eaton, W. W., Bienvenu, O. J., Brown, C. H., Costa, P. T. ve Nestadt, G. (2002). Prevalence and correlates of personality disorders in a community sample. *British Journal of Psychiatry, 180,* 536–542. https://doi.org/10.1192/bjp.180.6.536

Sato, T. ve McCann, D. (2007). Sociotropy–autonomy and interpersonal problems. *Depression and Anxiety, 24*(3), 153-162. https://doi.org/10.1002/da.20230

Satılmış, G. (1988) Yetistirme yurdunda yaşayan ergenlerde benlik saygısı (Yayım No. 28640844) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. ProQuest Dissertations Publishing.

Schnabel, K., Asendorpf, J. B., & Greenwald, A. G. (2008). Assessment of individual differences in implicit cognition: A review of IAT measures. *European Journal of Psychological Assessment, 24*(4), 210-217. https://doi.org/10.1027/1015-5759.24.4.210

Schmitt, D. P. ve Allik, J. (2005). Simultaneous administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 nations: Exploring the universal and culture-specific features of global self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 89*(4), 623-642. https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.4.623

Shea, M. T., Pilkonis, P. A., Beckham, E., Collins, J. F., Elkin, I., Sotsky, S. M. ve Docherty, J. P. (1990). Personality disorders and treatment outcome in the NIMH treatment of

depression collaborative research program. *American Journal of Psychiatry, 147*(6), 711–718. https://doi.org/10.1176/ajp.147.6.711

Sherry, A., Lyddon, W. J. ve Henson, R. K. (2007). Adult attachment and developmental personality styles: An empirical study. *Journal of Counseling and Development, 85*, 337–348. https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2007.tb00482.x

Shorey, H. S. ve Snyder, C. R. (2006). The role of adult attachment styles in psychopathology and psychotherapy outcomes. *Review of General Psychology, 10*(1), 1–20. https://doi.org/10.1037/1089-2680.10.1.1

Simonsen, S., Eikenaes, I. U. M., Bach, B., Kvarstein, E., Gondan, M., Møller, S. B. ve Wilberg, T. (2021). Level of alexithymia as a measure of personality dysfunction in avoidant personality disorder. *Nordic Journal of Psychiatry, 75*(4), 266–274. https://doi.org/10.1080/08039488.2020.1841290

Sinha, B. K. ve Watson, D. C. (1997). Psychosocial predictors of personality disorder traits in a non-clinical sample. *Personality and Individual Differences, 22*(4), 527–537. https://doi.org/10.1016/S0191-8869(96)00230-9

Skodol, A. E., Gunderson, J. G., McGlashan, T. H., Dyck, I. R., Stout, R. L., Bender, D. S., Grilo, C. M., Shea, M. T., Zanarini, M. C., Morey, L. C., Sanislow, C. A. ve Oldham, J. M. (2002). Functional impairment in patients with schizotypal, borderline, avoidant, or obsessive-compulsive personality disorder. *American Journal of Psychiatry, 159*(2), 276-283. https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.2.276

Snir, A., Bar-Kalifa, E., Berenson, K. R., Downey, G. ve Rafaeli, E. (2017). Affective instability as a clinical feature of avoidant personality disorder. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment, 8*(4), 389–395. https://doi.org/10.1037/per0000202

Stoet, G. (2010). PsyToolkit - A software package for programming psychological experiments using Linux. *Behavior Research Methods, 42*(4), 1096-1104. https://doi.org/10.3758/BRM.42.4.1096

Stoet, G. (2017). PsyToolkit: A novel web-based method for running online questionnaires and reaction-time experiments. *Teaching of Psychology, 44*(1), 24-31. https://doi.org/10.1177/0098628316677643

Stuart, S., Pfohl, B., Battaglia, M., Bellodi, L., Grove, W. ve Cadoret, R. (1998). *The cooccurence of DSM-III-R personality disorders. Journal of Personality Disorders, 12*(4), 302–315. https://doi.org/10.1521/pedi.1998.12.4.302

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemi üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(43), 71-106. https://psycnet.apa.org/record/1999-01914-005

Şenyurt, A.Y., Coşkun, H. ve Ünlü, E. S. (2020). Örtük Çağrışım Testi'ni Türkçe'ye uyarlama çalışması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(26), 4437-4453. https://doi.org/10.26466/opus.639984

Şenyuva, H. Ş. (2007). Aydın ilinden alınan normal bir örneklemde kişilik bozukluklarının yaygınlık çalışması [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Adnan Menderes Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. http://hdl.handle.net/11607/260

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5. baskı). Pearson.

Torgersen, S., Kringlen, E., Cramer, V. (2001). The prevalence of personality disorders in a community sample. *Archieves of General Psychiatry, 58*(6), 590-596. https://doi.org/10.1001/archpsyc.58.6.590.

Türk Dil Kurumu. (t.b.). Çekingen. https://sozluk.gov.tr/

Vater, A., Ritter, K., Schröder-Abé, M., Schütz, A., Lammers, C. H., Bosson, J. K., ve Roepke, S. (2013). When grandiosity and vulnerability collide: Implicit and explicit self-esteem in patients with narcissistic personality disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 44*, 37–47. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2012.07.001

Watson, D. C. ve Sinha, B. K. (1998). Comorbidity of DSM-IV personality disorders in a nonclinical sample. *Journal of Clinical Psychology, 54*(6), 773–780. https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199810)54:6<773::AID-JCLP3>3.0.CO;2-I

Watson, D. C. ve Sinha, B. K. (2007). A normative study of the Coolidge axis-II inventory, short form. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, *80*(3), 437-441. https://doi.org/10.1348/147608306X154825

Weinbrecht, A., Schulze, L., Boettcher, J. ve Renneberg, B. (2016). Avoidant personality disorder: A current review. *Current Psychiatry Reports*, *18*(3), 29. https://doi.org/10.1007/s11920-016-0665-6

Weiss, R. (1993). Attachment in adult life. C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* içinde (s. 66-76). Routledge.

West, M., Rose, M. S. ve Sheldon-Keller, A. (1995). Interpersonal disorder in schizoid and avoidant personality disorders: An attachment perspective. *Canadian Journal of Psychiatry, 40*(7), 411–414. https://doi.org/10.1177/070674379504000708

Westen, D. ve Heim, A. K. (2003). Disturbances of self and identity in personality disorders. M. R. Leary ve J. P. Tangney (Eds.), *Handbook of self and identity* içinde (s. 643–664). The Guilford Press.

Westen, D., Nakash, O., Thomas, C. ve Bradley, R. (2006). Clinical assessment of attachment patterns and personality disorder in adolescents and adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(6), 1065–1085. https://doi.org/10.1037/0022-006X.74.6.1065

Winarick, D. J. ve Bornstein, R. F. (2015). Toward resolution of a longstanding controversy in personality disorder diagnosis: Contrasting correlates of schizoid and avoidant traits. *Personality and Individual Differences, 79,* 25–29. https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.026

Winters, K. C. ve Neale, J. M. (1985). Mania and low self-esteem. *Journal of Abnormal Psychology, 94,* 282-290. https://doi.org/10.1037//0021-843X.94.3.282

Yaşın Tekizoğlu, F. (2019). Algılanan erkeklik tehdidinin ve erkeklik ile ilgili otobiyografik anıların, tecavüz olasılığı ve kadını insanlıktan çıkarma üzerindeki etkisi. [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Tez No: 567535.

Yetiş, Ö. Y. (2010). *Üniversite öğrencilerinde kişilik bozukluğu yaygınlığı ve sorun çözme becerileri ile ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Maltepe Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi. https://hdl.handle.net/20.500.12415/3122

Zuckerman, M., Li, C. ve Hall, J. A. (2016). When men and women differ in self-esteem and when they don't: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality, 64*, 34–51. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.07.007

7. EKLER

EK-1. Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

- □ Kadın
- □ Erkek
- □ Belirtmek istemiyorum

2. Yaşınız:

3. Eğitim durumunuz (Lütfen şu an eğitim görmekte olduğunuz şıkkı seçiniz.):

- □ Ön lisans
- □ Lisans
- □ Yüksek Lisans
- □ Doktora

4. Bölümünüz:

EK-2. Coolidge Axis II Inventory – Plus Türkçe Kısa Form (CATI+ TR KF) C Kümesi Kişilik Bozuklukları Alt Ölçekleri

Aşağıda kendinizi nasıl gördüğünüzü tanımlayan çeşitli ifadeler bulacaksınız. Bu ifadelerin bazıları size "Kesinlikle Doğru", bazıları "Kesinlikle Yanlış" , bazıları ise bu iki durumun arasında ve "Doğruya Yakın" ya da "Yanlışa Yakın" olarak görünecektir.

Aşağıdaki cümlelerde belirtilen durumlarla ilgili olarak size en doğru gelen cevabı işaretlemeniz ve hiçbir soruyu atlamamanız gerekmektedir. Lütfen her bir cümleyi dikkatli bir şekilde okuyun.

		Kesinlikle Yanlış	Yanlışa Yakın	Doğruya Yakın	Kesinlikle Doğru
1.	Bir şeylere karar verme konusunda her gün zorlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Mükemmel olma isteğim bir işi zamanında bitirmemi engeller.	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Diğer insanlara fazla bağımlı olduğumu düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Sordukları sorulara cevap veremeyebileceğim için insanların yanında sessiz kalırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Bir işe başlamadan önce, o işle ilgili küçük detayları ve o işle ilgili listeleri ya da programları kafama çok takarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Kendimi çoğu zaman işe yaramaz ve çaresiz hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	İnsanların beni seveceklerinden emin olmadıkça onlarla yakınlaşmak istemem.	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Yalnızken kendimi çaresiz ve gergin hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Eleştirilmek ya da birisi tarafından sevilmemek beni kolaylıkla incitir.	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Doğru yapmayacakları için işleri başkalarının yapmasına izin vermek hoşuma gitmez.	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Beni sevmeyeceklerinden korktuğum için hatalı bile olsalar insanlara karşı çıkmam.	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Onları tanımıyor olsam bile insanların yanında çok rahatımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)

13.	Hiçbir hatıra değeri olmasa bile eski ya da değersiz şeyleri saklarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Kendimden pek emin değilim.	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Yanlış bir şey söylerim ve aptal durumuna düşerim diye insanların yanında sessiz kalırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Hazır olmak için çok zaman harcadığımdan işleri vaktinde bitirmekte sıkıntı yaşarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Yeni bir şey yapmadan önce yaşayabileceğim sorunlarla ilgili çok fazla endişem olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Bana değişemeyeceğimin ya da inatçı olduğumun söylendiği oldu.	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	İnsanlara kendimi sevdirebilmek için çirkin şeyler yaptığım ya da kendimi küçük düşürdüğüm olmuştur.	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Başkaları etrafımdayken kendimi beceriksiz hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
21.	Çok endişeli biriyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
22.	Hayattan pek zevk almam.	(1)	(2)	(3)	(4)
23.	İnsanları kötü bir biçimde yargılamaya meyilliyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
24.	Diğer insanlar kadar iyi değilim.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-3. İlişki Anketi

Aşağıdaki paragraflar yakın duygusal ilişkilerde yaşanan farklı duygu ve düşünceleri yansıtmaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen aşağıdaki 7 noktalı ölçeği kullanarak, her bir paragrafın kendi yakın ilişkilerinizde yaşadığınız duygu ve düşünceleri ne ölçüde tanımladığını belirtiniz. 1: beni hiç tanımlamıyor, 4: beni kısmen tanımlıyor, 7: tamamıyla beni tanımlıyor

A-Başkaları ile kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım. Başkalarına güvenmek, onlara bağlanmak ve başkalarının bana güvenip bağlanması konusunda kendimi oldukça rahat hissederim. Birilerinin beni kabul etmemesi ya da yalnız kalmak beni pek kaygılandırmaz.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7

Beni hiç tanımlamıyor — Beni kısmen tanımlıyor — Tamamıyla beni tanımlıyor

B-Başkaları ile yakınlaşmak konusunda rahat değilim. Duygusal olarak yakın ilişkiler kurmak isterim, ancak başkalarına tamamen güvenmek ya da inanmak benim için çok zor. Başkaları ile çok yakınlaşırsam incinip kırılacağımdan korkarım.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7

Beni hiç tanımlamıyor — Beni kısmen tanımlıyor — Tamamıyla beni tanımlıyor

C-Başkaları ile duygusal yönden tamamıyla yakınlaşmak, hatta bütünleşmek isterim. Fakat genellikle başkalarının benimle benim arzu ettiğim kadar yakınlık kurmakta isteksiz olduklarını görüyorum. Yakın ilişki(ler) içinde olmazsam huzursuzluk duyarım, ancak bazen başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediklerini düşünür endişelenirim.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7

Beni hiç tanımlamıyor — Beni kısmen tanımlıyor — Tamamıyla beni tanımlıyor

D-Yakın duygusal ilişkiler içinde olmaksızın çok rahatım. Benim için önemli olan kendi kendine yetmek ve tamamen bağımsız olmaktır. Ne başkalarına güvenmeyi ne de başkalarının bana güvenmesini tercih ederim.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7

Beni hiç tanımlamıyor — Beni kısmen tanımlıyor — Tamamıyla beni tanımlıyor

- Yukarıdaki paragraflardan hangisinin sizi en iyi tanımladığını lütfen aşağıya yazınız.

EK-4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

7. Genel olarak kendimden memnunum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

EK-5. Sosyal Problem Çözme Envanteri- Kısa Formu (SPÇE-KF)

Aşağıda günlük yaşamda problemlerle karşılaştığınızda ortaya çıkabilecek bazı düşünce, duygu ve davranış tarzlarınızla ilgili maddeler yer almaktadır. Burada genellikle karşılaştığınız sıradan güçlüklerden ya da her gün üstesinden başarıyla geldiğiniz baskılardan bahsedilmemektedir. Bu envanterde sözü edilen problem, yaşamınızda önemli bir yeri olan, size sıkıntı veren fakat üstesinden nasıl geleceğinizi ya da sizi rahatsız etmesini durduracağınızı bilmediğiniz bir şeydir. Bu problem düşünceleriniz, duygularınız, davranışlarınız, sağlığınız ya da fiziksel görünüşüz gibi kendinizle ilgili; aileniz, arkadaşlarınız, öğretmenleriniz, patronunuzla gibi diğer insanlarla ilişkilerinizle ilgili veya eviniz, arabanız, mal varlığınız, paranız gibi sahip olduğunuz şeylerle ve çevrenizle ilgili olabilir. Cümleleri okurken kendinizi bugünlerde bir problemle karşılaştığınızda her zaman düşündüğünüz, hissettiğiniz ve davrandığınız şekilde değerlendiriniz. Lütfen her cümleyi dikkatli bir şekilde okuyunuz ve cevap formunda bu cümlelerin size uygunluk derecesi "bana hiç uygun değil, bana çok az uygun, bana kısmen uygun, bana çok uygun, bana tamamen uygun" şeklindeki ifadelerden birine çarpı işareti (X) koyarak belirtiniz.

	Hiç uygun değil	Çok az uygun	Kısmen uygun	Çok uygun	Tamamen uygun
1. Çözülmesi gereken önemli bir problemim olduğunda kendimi tehdit altında hisseder ve korku duyarım.					
2. Karar verirken, tüm seçenekleri yeterince dikkatli bir şekilde değerlendirmem.					
3. Önemli bir karar vermem gerektiğinde kendimi huzursuz hisseder ve kendimden emin olamam.					
4. Bir problemi çözmeye ilişkin başlangıçtaki çabalarım başarısızlıkla sonuçlandığında, ısrar eder ve çabucak vazgeçmezsem sonunda iyi bir çözüm bulabileceğime inanırım.					
5. Ne zaman bir problemim olsa, o problemin çözülebileceğine inanırım.					
6. Bir problemi kendi başıma çözmeye çalışmadan önce, ilk olarak o problemin kendiliğinden çözülüp çözülmeyeceğini görmek amacıyla bir şey yapmadan öylece durup beklerim.					
7. Bir problemi çözmeye ilişkin başlangıçtaki çabalarım başarısızlıkla sonuçlandığında, hayal kırıklığına uğrarım.					
8. Zor bir problemle karşılaştığımda ne kadar çok çabalasam da o problemi kendi başıma çözebileceğimden şüphe duyarım.					
9. Hayatımda bir problem oluştuğunda, problemin çözümü için uğraşmayı olabildiğince uzun bir süre ertelerim.					
10. Hayatımdaki problemlerle uğraşmaktan kaçınmak için her yolu denerim.					
11. Zor problemler beni çok mutsuz eder.					

12. Vermem gereken bir karar olduğunda, her seçeneğin olumlu ve olumsuz sonuçlarını tahmin etmeye çalışırım.					
13. Hayatımda problemler ortaya çıktığında, mümkün olan en kısa sürede problemleri ele almak yani onlarla uğraşmak hoşuma gider.					
14. Bir problemi çözmeye çalışırken, aklıma gelen ilk iyi fikre göre hareket ederim.					
15. Zor bir problemle karşılaştığımda, yeterince gayret edersem o problemi kendi başıma çözebileceğime inanırım.					
16. Çözülmesi gereken bir problemim olduğunda, ilk yaptığım şeylerden biri problemle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgi edinmeye çalışmaktır.					
17. Problemleri çözmeyi, herhangi bir şey yapılamayacak hale gelinceye kadar ertelerim.					
18. Problemlerimden kaçınmaya onları çözmeye çalışmaktan daha fazla zaman harcarım.					
19. Bir problemi çözmeye çalışmadan önce, neyi başarmak istediğimi tam olarak bilmek için kendime belirli bir hedef oluştururum.					
20. Vermem gereken bir karar olduğunda, her seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını gözden geçirmeye vakit ayırmam.					
21. Bir çözümü uygulamaya koyduktan sonra, durumun ne kadar iyi yönde değiştiğini mümkün olduğunca dikkatli bir biçimde değerlendirmeye çalışırım.					
22. Karşılaştığım bir problemi, olumlu bir şekilde yararlanacağım "bir fırsat" ya da "üstesinden gelinecek bir durum" olarak görmeye çalışırım.					
23. Bir problemi çözmeye çalışırken, yeni fikirler üretemez hale gelinceye dek mümkün olduğu kadar çok seçenek düşünürüm.					
24. Karar verirken, her seçeneğin sonuçları üzerinde pek fazla düşünmeden sezgilerimle hareket ederim.					
25. Karar verirken çok ani ve düşünmeden hareket ederim.					

EK-6. Çekingen Kişilik ÖÇT Kelime Seçimi Listeleri

Ek 6.1. Danışma grubuna gönderilen Liste 1

Lütfen aşağıdaki kelimeleri okumuş olduğunuz Çekingen Kişilik Bozukluğu (ÇKB) vaka örneği ve kriterlerini göz önünde bulundurarak değerlendirin. Verilen kelimenin ÇKB olan kişilerin kendilerini tanımlamak için kullanacakları bir kelime olup olmadığını düşünerek buna tamamen uygun olduğunu düşündüklerinize 3, hiç uymadığını düşündüklerinize 1 olmak üzere 1-3 arasında puanlandırın. Bu listedeki kelimeler bittikten sonra lütfen aşağıda yer alan ikinci listeye geçin.

Kelimeler	**Puan (1, 2 veya 3)**
Yetersiz	
Endişeli	
Silik	
Utangaç	
İçe kapanık	
Kaçıngan	
Kusurlu	
Çekingen	
Değersiz	
Kırılgan	
Korkak	
Beceriksiz	
İstenmeyen	
Acınası	
Ezik	
Zavallı	
Sevilmeyen	
Yalnız	

Ek 6.2. Danışma grubuna gönderilen Liste 2

Lütfen aşağıda verilen zıt veya zıta yakın anlamlı kelimenin ilk sütunda verilen kelimeye ne kadar uyduğunu 1 en az, 3 en çok olmak üzere puanlandırınız. Zıt anlamlısı olarak başka bir öneriniz varsa lütfen ilgili sütuna öneri kelimenizi yazınız.

Kelime	**Zıt Anlamlısı**	**Puan (1, 2 veya 3)**	**Öneri (varsa)**
Yetersiz	Üstün		
Endişeli	Rahat		
Silik	Fark edilen		
Utangaç	Atılgan		
İçe kapanık	Dışa dönük		
Kaçıngan	Yüzleşen		
Kusurlu	Kusursuz		
Çekingen	Girişken		
Değersiz	Değerli		
Kırılgan	Güçlü		
Korkak	Cesur		
Beceriksiz	Becerikli		
İstenmeyen	İstenen		
Acınası	İmrenilen		
Ezik	Dik başlı		
Zavallı	Havalı		
Sevilmeyen	Sevilen		
Yalnız	Sosyal		

Ek 6.3. Liste 1'in puanlandırılmış ve ortalaması hesaplanmış hali

Kelimeler	Ortalama	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	4. Kişi	5. Kişi	6. Kişi	7. Kişi	8. Kişi	9. Kişi	10. Kişi
Yetersiz	2,60	3	3	1	2	3	2	3	3	3	3
Endişeli	2,10	2	1	2	2	2	3	3	2	2	2
Silik	2,70	3	3	2	3	3	3	2	3	3	2
Utangaç	2,80	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
İçe kapanık	2,90	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3
Kaçıngan	2,90	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3
Kusurlu	2,30	2	3	1	2	3	2	3	2	2	3
Çekingen	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Değersiz	2,40	2	3	1	3	3	1	3	2	3	3
Kırılgan	2,20	2	2	2	3	2	2	3	2	3	1
Korkak	2,00	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2
Beceriksiz	2,30	1	3	1	2	3	3	3	2	2	3
İstenmeyen	2,60	3	3	1	3	3	2	3	3	3	2
Acınası	1,90	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2
Ezik	2,00	1	2	1	2	3	3	2	2	3	1
Zavallı	2,00	2	2	1	2	2	2	2	2	3	2
Sevilmeyen	2,50	2	3	1	2	3	2	3	3	3	3
Yalnız	2,90	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3

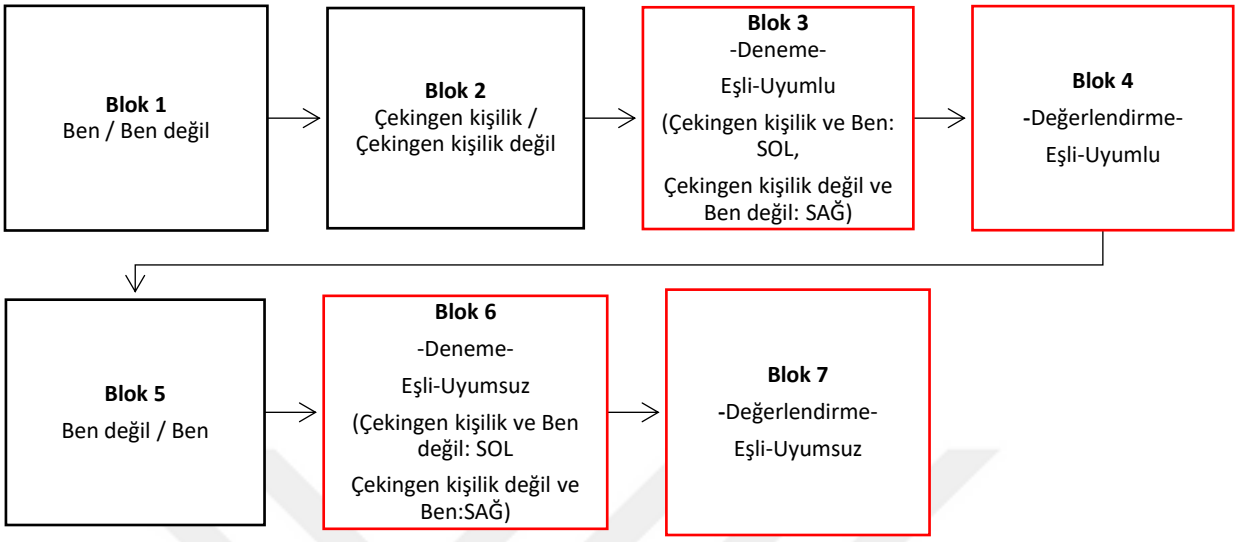
Ek 6.4. Liste 2'nin puanlandırılmış ve ortalaması hesaplanmış hali

Kelime	Zıt Anlamlısı	Ortalama	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	4. Kişi	5. Kişi	6. Kişi	7. Kişi	8. Kişi	9. Kişi	10. Kişi	Öneriler
Yetersiz	Üstün	2,00	1	1	2	2	3	2	2	2	2	3	**Yeterli** (x3), Yetenekli, Yetkin (x2), Yetebilen, Nitelikli
Endişeli	Rahat	2,80	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	Sakin, Huzurlu
Silik	Fark edilen	2,60	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3	Göze çarpan (x2), Baskın, Kendini gösteren, Gösterişli, Gözde
Utangaç	Atılgan	2,90	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
İçe kapanık	Dışa dönük	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Kaçıngan	Yüzleşen	2,80	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	Mücadeleci, Yüzleşmeci
Kusurlu	Kusursuz	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Çekingen	Girişken	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Değersiz	Değerli	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Kırılgan	Güçlü	2,60	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3	Dayanıklı (x3), Sağlam, Gücenmeyen
Korkak	Cesur	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Beceriksiz	Becerikli	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
İstenmeyen	İstenen	2,80	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	Sevilen, İstenilir, İstendik
Acınası	İmrenilen	2,80	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	
Ezik	Dik başlı	1,80	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	Özgüvenli, Dikkate değer, Kendine güvenen, Güçlü, Havalı, Gösterişli
Zavallı	Havalı	2,40	2	3	2	2	3	2	2	2	3	3	Güçlü, Mutlu, Kuvvetli, Kudretli
Sevilmeyen	Sevilen	3,00	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Yalnız	Sosyal	2,80	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	

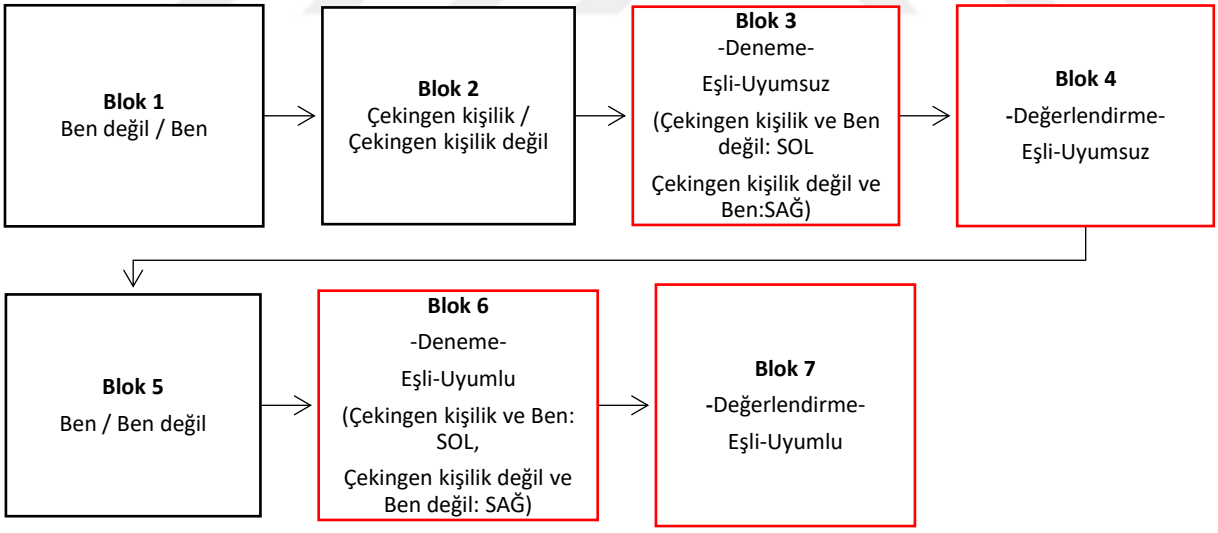
EK-7. Çekingen Kişilik ÖÇT'de Kullanılan Kelimeler

Kategori	Kelimeler
Ben	ben, bana, kendim, benim, benliğim
Ben değil	başkaları, diğerleri, onlar, o, onlara
Çekingen kişilik	çekingen, içe kapanık, istenmeyen, kaçıngan, silik, utangaç, yalnız, yetersiz
Çekingen kişilik değil	atılgan, dışadönük, fark edilen, girişken, istenen, sosyal, yeterli, yüzleşen

EK-8. Çekingen Kişilik ÖÇT Akış Şemaları

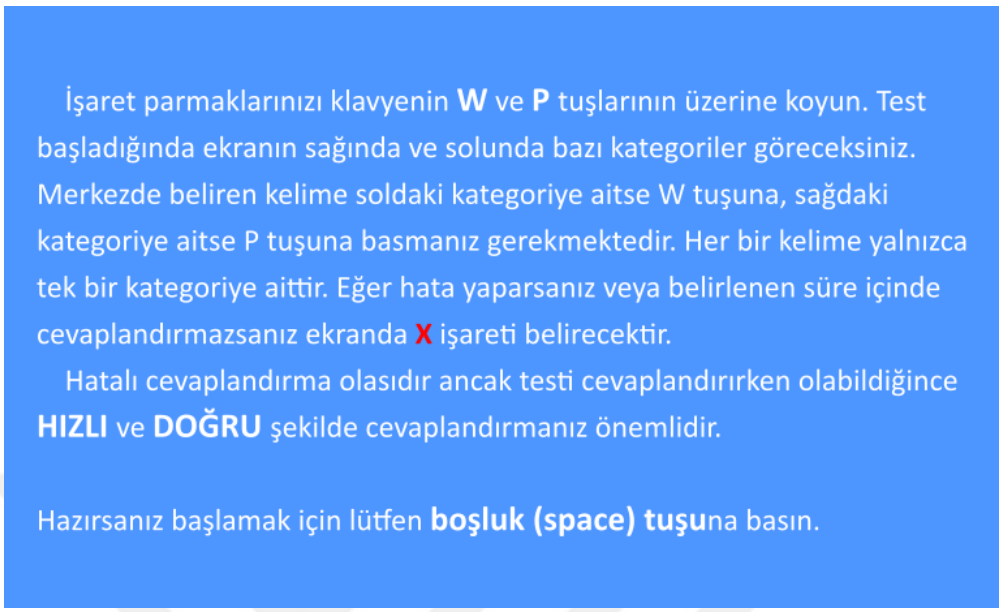

Ek 8.1. Çekingen kişilik örtük çağrışım testi akış şeması - Blok düzeni 1

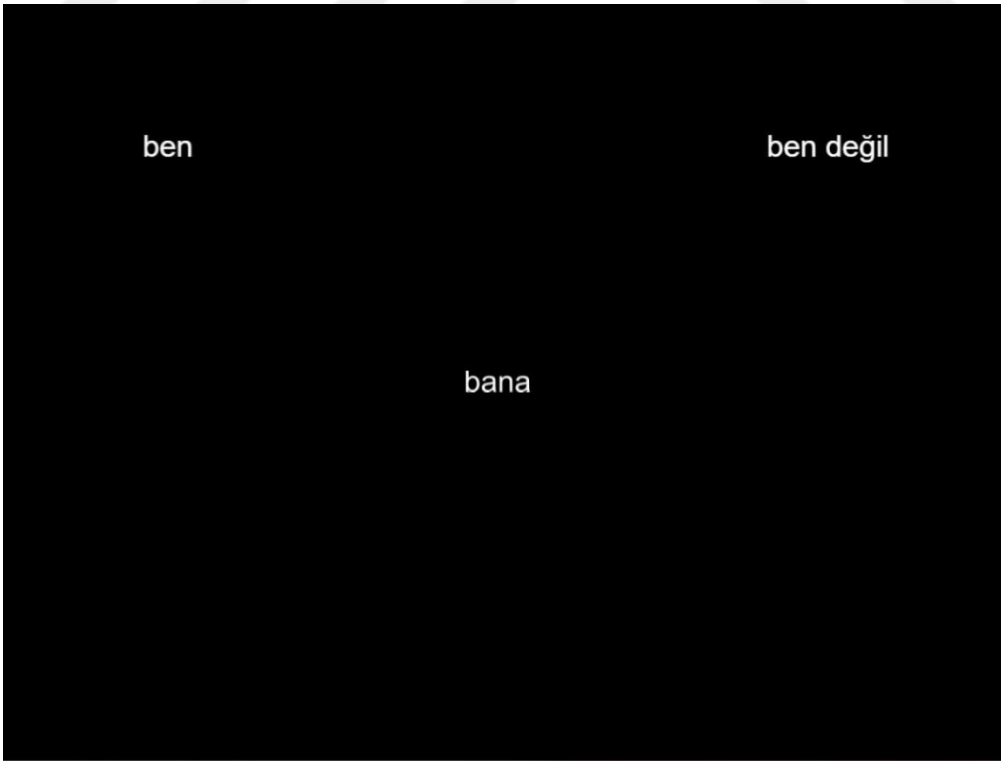

Ek 8.2. Çekingen kişilik örtük çağrışım testi akış şeması - Blok düzeni 2

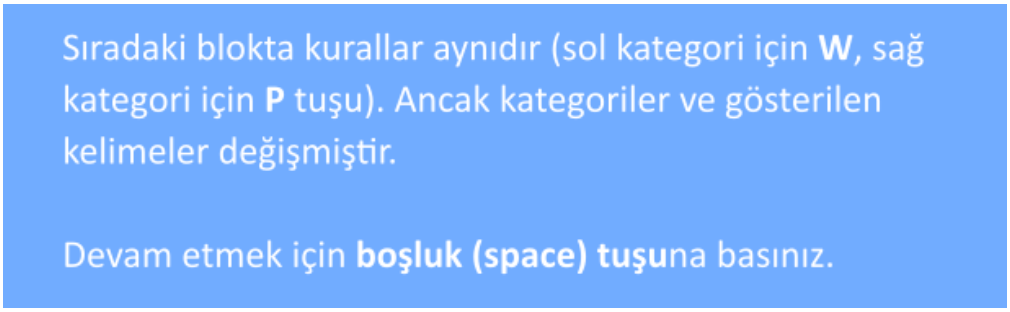
EK-9. Çekingen Kişilik ÖÇT Yönergeler ve Blok Ekran Görüntüleri

Ek 9.1. Çekingen Kişilik ÖÇT başlangıç yönergesi

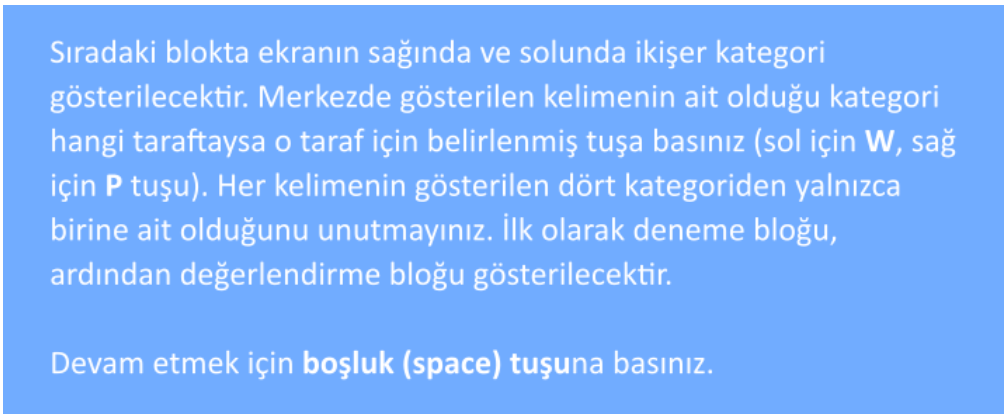
Ek 9.2. Çekingen Kişilik ÖÇT tekli blok ben– ben değil

Ek 9.3. Çekingen kişilik ÖÇT tekli bloklar arasındaki yönerge

Ek 9.4. Çekingen Kişilik ÖÇT tekli blok çekingen kişilik – çekingen kişilik değil

Ek 9.5. Çekingen Kişilik ÖÇT eşli bloklar öncesindeki yönerge

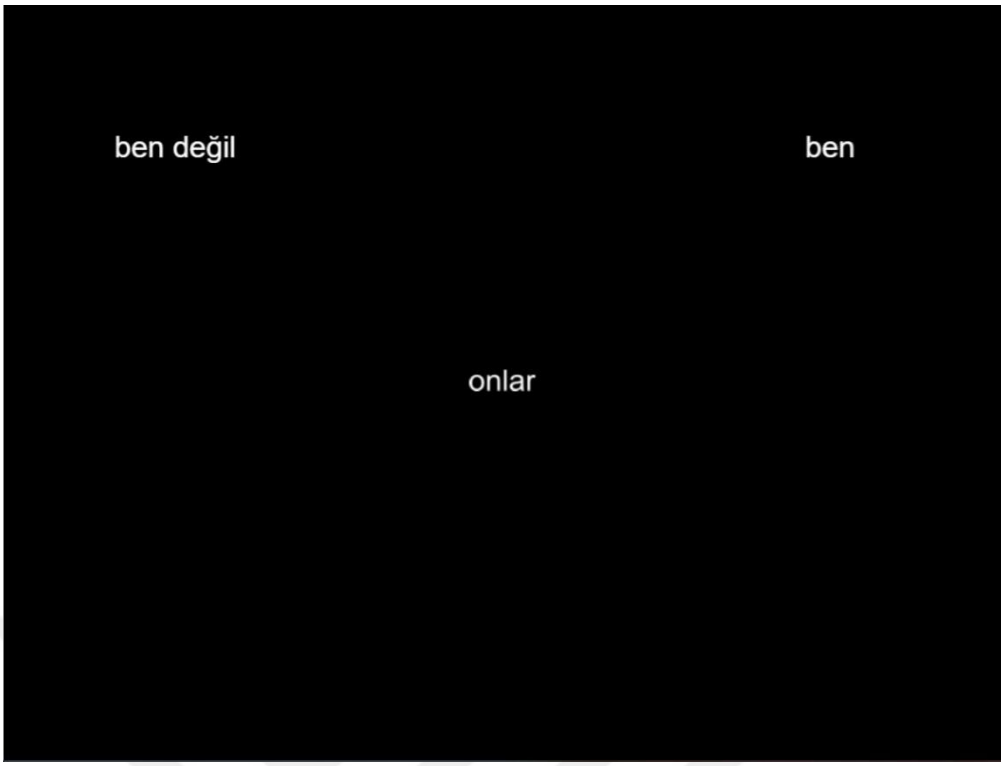
Ek 9.6. Çekingen Kişilik ÖÇT deneme ve değerlendirme blokları öncesi geçiş mesajı

Ek 9.7. Çekingen Kişilik ÖÇT eşli uyumlu deneme ve değerlendirme bloğu

Sıradaki blokta ekranın sağında ve solunda yeniden birer kategori gösterilecektir. Yapmanız gereken aynıdır (Sol taraf için **W**, sağ taraf için **P** tuşu.).
Devam etmek için **boşluk (space) tuşu**na basınız.

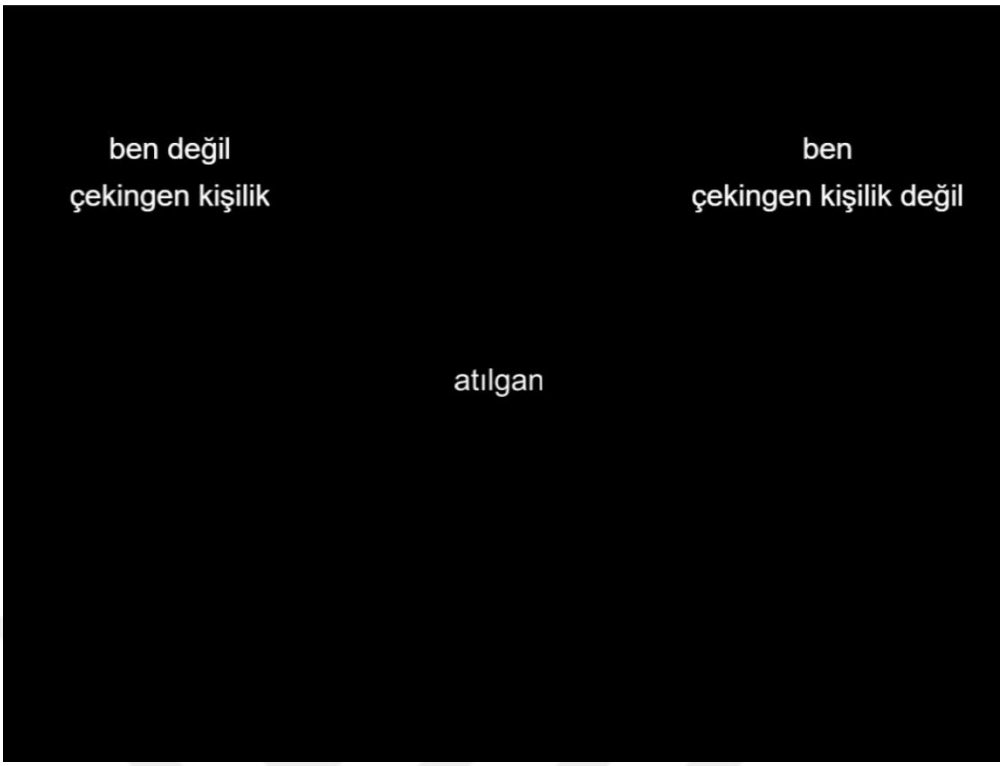
Ek 9.8. Çekingen Kişilik ÖÇT tekrar tekli blok öncesi yönerge

Ek 9.9. Çekingen Kişilik ÖÇT ekrandaki kelimelerin yerinin değiştirildiği tekli blok

Sıradaki blokta ekranın sağında ve solunda yeniden ikişer kategori gösterilecektir. Yapmanız gereken aynıdır. Kelimenin ait olduğu kategori sol tarafta ise **W** tuşuna, sağ tarafta ise **P** tuşuna basınız.
Devam etmek için **boşluk (space) tuşu**na basınız.

Ek 9.10. Çekingen Kişilik ÖÇT tekrar eşli bloklar öncesi yönerge

Ek 9.11. Çekingen Kişilik ÖÇT eşli uyumsuz deneme ve değerlendirme bloğu

EK-10. Etik Kurulu Onayı

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Elif ERGİN'in, "Çekingen Kişilik Bozukluğu Özellikleri ile Benlik Algısı, Öz Saygı, Bağlanma Stilleri ve Sosyal Sorun Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin Örtük ve Açık Ölçüm Yöntemleriyle İncelenmesi" adlı araştırması değerlendirilmiştir.*(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. [X]

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. [ ]

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. [ ]

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2021 - 141
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	26. 02. 2021
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	15. 03. 2021 – 72
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Üye**	
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	**Üye**	
Doç. Dr. Behlül TOKUR	**Üye**	
Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	**Üye**	
Doç. Dr. Yüksel Akay UNVAN	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	**Üye**	

10